SIVERT GRUBBE (1566–1636)

SIVERT GRUBBE

1566–1636

Christian 4.s sekretær, lensmand, diplomat og dagbogsforfatter

Hvem var Sivert Grubbe?

Sivert Grubbe (1566–1636) tilhørte den danske adel og virkede i flere årtier tæt på kongemagtens administrative centrum. Han gjorde tjeneste i Danske Kancelli, blev en fremtrædende kongelig sekretær og var siden lensmand på Malmøhus. Hans liv forbandt hoffet i København med Skåne, adelens godser og den politiske verden omkring Christian 4.

Hvad betød han for Christian 4. og samtiden?

Som sekretær medvirkede Grubbe til den skriftlige forvaltning, som kongestyret var afhængigt af. Han ledsagede Christian 4. på rejsen mod Nordnorge i 1599 og varetog siden opgaver i Skåne og i diplomatiske forbindelser, blandt andet med Sverige. Hans stillinger vidner om kongelig tillid, men de gør ham ikke til ophavsmand til kongens beslutninger. Hans dagbog er særlig værdifuld, fordi den lader os følge begivenhederne fra en erfaren embedsmands og adelsmands synsvinkel.

Dagbogen som kilde

Dagbogen rummer rejser, møder, embeder, familieforhold og dødsfald. Rørdam oplyste, at det benyttede håndskrift var en samtidig afskrift med enkelte rettelser og tilføjelser skrevet af Grubbe selv (Det Kgl.

Bibliotek, Uldalls Samling 449, 4°). Den trykte tekst er derfor ikke uden videre identisk med et fuldstændigt egenhændigt originalmanuskript. Stednavne, personnavne og vanskelige læsninger bør kontrolleres mod tryk og håndskrift.

Personregister side 139.

Historiske begivenheder belyst i bilagene

Christoffer Rosenkrantz og dokumentforfalskningen, 1610

I anden del, originalside 32, omtaler Grubbe Christoffer Rosenkrantz' henrettelse. Det tilføjede bilag forklarer de falske gældsbreve, Karen Strangesdatters bestridelse af kravene og den særlige overlevering om domfældelsen. Det skelner mellem de bevarede retsakters oplysninger og den senere fortælling om, at Christian 4. afslørede forfalskningen ved et vandmærke. Sidstnævnte beretning kan ikke lægges til grund som dokumenteret hændelsesforløb. Et særskilt arbejdsbilag gengiver tekst indsendt fra artiklen »Den kloge konge« i Skalk;

Arnold Weisweiler og den katolske mission, 1623–1624

Ved anden dels originalside 69 findes et bilag om Arnold Weisweiler, en katolsk købmand i Malmø, der støttede jesuitternes virksomhed. Han var ikke selv jesuit. Et kongeligt brev af 3. april 1624 til Grubbe vedrører bøger og ejendele efter jesuitten Mathias Colen og tilbageholdelse af oplysninger om missionsvirksomheden. Sagen belyser, hvordan Grubbes embede også berørte samtidens religiøse konflikter.

Else Grubbes død og familiens ligprædikener

Dagbogens afslutning fortæller om datteren Else Grubbes død i 1631. Rørdam henviser til en trykt ligprædiken over hende, holdt af biskop Mads Jensen Medelfart og udgivet i København samme år. Et eksemplar af trykket er endnu ikke identificeret i denne udgave. Bilaget omtaler desuden ligprædikenen over Mette Ulfstand i 1602 og gør klart, at en bevaret trykt ligprædiken over Sivert Grubbe selv endnu ikke er dokumenteret.

Bara kirke, Torup og familiegravstedet

Bogens afslutningskapitel beskriver Grubbes tilknytning til Torup og Bara kirke i Skåne, familiegravkapellets historie samt kirkens altertavle fra 1628. Altertavlen må ikke forveksles med et epitafium. Et fotografi, der med sikkerhed viser Sivert Grubbes eget epitafium, er endnu ikke fremskaffet; oplysninger om gravminder og konkrete begravelser bør fortsat efterprøves.

Indhold

Del I indeholder originaltryk og en foreløbig moderniseret læsetekst af dagbogens første del. Del II indeholder originalscanninger og en foreløbig moderniseret læsetekst af anden del. Redaktionelle bilag er indsat ved de omtalte passager, og bogen slutter med afsnit om ligprædikener og Bara kirke.

Udvalgte kilder og videre læsning

• H. F. Rørdam (udg.), »Sivert Grubbes Dagbog«, Danske Magazin, 4. række, 1873 og 1878; Rørdam, »Med Sivert Grubbes Billede«, 1878, s. 99–102.

• O. Nielsen, Danske Samlinger, III, s. 345 ff.; Østs Archiv for Psychologie, Historie, Literatur og Kunst, I, s. 196 (Rørdams henvisninger ved Rosenkrantz-sagen).

• Skalk, »Den kloge konge«: www.skalk.dk/artikel/den-kloge-konge/ (bibliografiske oplysninger og gengivelsestilladelse bør

afklares).

• Kancelliets Brevbøger, kongeligt brev til Sigvert Grubbe af 3. april 1624 (Weisweiler-sagen).

• Dansk Biografisk Leksikon, »Sivert Grubbe«; Helge Andersson, De vita och röda kyrkorna (Bara kirke).

Historisk tillæg til indledningen: Eiler Grubbe og Lystrup

Sivert Grubbes familie, opvækst og den adelige embedsmandsverden under Frederik 2. Dette redaktionelle tillæg er placeret før dagbogens første del. Det er ikke en del af Grubbes egen tekst.

Faderen: Eiler (Ejler) Grubbe, 1532–1585

Sivert Grubbes far, Eiler Grubbe til Lystrup, var en fremtrædende embedsmand under Frederik 2.

Han var blandt andet rentemester og blev i 1570 rigskansler og rigsråd. Han bestred også flere lensmandsstillinger, herunder Tryggevælde og Vordingborg. Hans stilling viser, hvor tæt Siverts familie var knyttet til kongemagtens administration.

Eiler døde i 1585, da Sivert var 19 år. At Sivert senere fik en central stilling i Christian 4.s kancelli, kan ses i sammenhæng med hans uddannelse og familiens netværk, men det kan ikke uden videre dokumenteres, at faderen skaffede ham hans embeder.

To ægteskaber og en stor søskendeflok

Eiler Grubbes første hustru var Else Bjørnsdatter Laxmand (1543–1575), som han giftede sig med i 1559. Hun var Sivert Grubbes mor. Efter hendes død giftede Eiler sig i 1577 med Kirstine Jørgensdatter Lykke (1558–1630). Efter Eilers død giftede Kirstine sig senere med Niels Gyldenstierne.

De genealogiske oversigter omtaler fem børn i første ægteskab, heriblandt Sivert, og fire børn i det andet.

Lystrup – fædrenegården ved Faxe

Lystrup i Kongsted Sogn på Sjælland var et vigtigt samlingspunkt for slægten. Eiler Grubbe lod i 1579 opføre en markant renæssancehovedbygning i røde mursten. Bygningens særegne grundplan er blevet sammenlignet med bogstavet E; den populære forklaring, at formen henviser til navnet Eiler, må dog betragtes som en tradition og ikke som en sikkert dokumenteret hensigt.

Et ældre ordsprog fortæller: »Lystrup hin røde lagde Vordingborg Len øde.« Det afspejler en overlevering om de byrder, som byggeriet påførte bønderne. Ordsproget er ikke i sig selv dokumentation for arbejdets præcise omfang. Lystrups arkitektur og udsmykning vidner samtidig om den repræsentation, der hørte til en af rigets højtstående adelsmænd.

Gravminderne i Kongsted Kirke

Kongsted Kirke rummer minder om flere generationer af Grubbe-familien. Her omtales gravminder over Siverts farfar, Sivert Grubbe den ældre (død 1559), og dennes hustru Mette Ulfeldt (død 1562). Eiler Grubbe forbindes med et gravkapel fra 1575 og blev selv begravet i kirken. Hans første hustru, Else Laxmand, mindes ved et epitafium, som efter de historiske beskrivelser blev opsat af børnene i 1625. Kirstine Lykke lod i 1624 opsætte et gravminde med hende selv og hendes to ægtemænd, Eiler Grubbe og Niels Gyldenstierne. Disse mindesmærker er et vigtigt modstykke til de senere Grubbe-minder i Bara kirke i Skåne, som omtales ved bogens afslutning.

Et muligt yderligere kildespor

I litteraturen om Eiler Grubbe nævnes Peder Vinstrups skrift »Om det euige liff oc død« (1587).

Forbindelsen til Eilers død og skriftets karakter bør undersøges nærmere, før det omtales som en bevaret ligprædiken over ham.

Lystrup – Sivert Grubbes barndomshjem

Lystrup på Sjælland, opført 1579 af Eiler Grubbe.

Litografi: F. Richard (tegning), H. Jepsen (litografi); C. A. Reitzels Forlag.

Historisk illustration fra 1800-tallet. Billedkilde: chr4.dk.

MED KONGEN MOD NORD

Sivert Grubbe og Christian 4.s sørejse

til Nordnorge og Kolahalvøen i 1599

Christian 4. og Sivert Grubbe på et kongeligt orlogsskib

under nordrejsen i 1599. Moderne AI-skabt historisk

rekonstruktion · ikke et samtidigt maleri.

Christian 4.s nordrejse i 1599 og'

Norges grænser

Christian 4.s sørejse til Nordnorge og Kolahalvøen i 1599 var ikke alene en usædvanlig kongelig ekspedition. Den fandt sted i en periode, hvor Danmark-Norge, Sverige og Rusland konkurrerede om myndighed, handel, beskatning og adgang til havet i Nordkalotten. Sivert Grubbes optegnelser giver et værdifuldt samtidigt indblik i dette togt.

Hvorfor rejste kongen nordpå?

Rejsen markerede den dansk-norske kongemagts krav på Finnmarks kyst og farvandene mod nord. Udenlandske handels- og fiskeriinteresser samt Sveriges bestræbelser på adgang til Ishavet skabte spændinger. Kongens personlige tilstedeværelse og orlogsskibene var en synlig hævdelse af myndighed. Rejsen kan dog ikke alene forklare alle efterfølgende politiske beslutninger.

Betydningen for de senere grænser

Togtet i 1599 indgår i en længere udvikling, der fik betydning for Norges nuværende nordlige udstrækning. Under Kalmarkrigen 1611–1613 var kravene i nord en del af konflikten mellem Danmark-Norge og Sverige. Ved freden i Knäred i 1613 måtte Sverige opgive sine krav på Finnmarks kyst. Først langt senere blev store dele af de nuværende landegrænser formelt fastlagt: grænsen mellem Norge og Sverige ved traktaten i 1751 og grænsen mellem Norge og Rusland ved konventionen i 1826.

Det er derfor mere præcist at sige, at Christian 4.s nordpolitik bidrog til at fastholde dansk-norsk suverænitet over kysten, end at han i 1599 «tegnede Norges nuværende grænser». Historikeres vurderinger af, hvordan kortet kunne have set ud uden kongens indsats, er kontrafaktiske fortolkninger, ikke forhold der kan bevises.

Samiske samfund i grænselandet

Nordkalotten var ikke et ubeboet område. Samiske befolkninger havde længe levet, handlet og benyttet land- og havområder på tværs af de senere statsgrænser. Flere staters overlappende skatte- og myndighedskrav fik konsekvenser for samiske samfund. Dette perspektiv er nødvendigt for at forstå, hvad suverænitetshævdelsen betød lokalt.

Sivert Grubbes dagbog som kilde

Grubbes beretning er særlig interessant, fordi den er skrevet af en deltager med tilknytning til kongens administration. Sammenholdt med andre samtidige rejseoptegnelser kan den belyse ekspeditionens forløb, deltagere og kongens optræden. Dagbogen er imidlertid ikke i sig selv bevis for, hvilke senere grænser rejsen skabte.

Sivert Grubbes dagbog, udgivet af Holger Fr. Rørdam i Danske Magazin, 4. række, bind II (1873) og bind IV (1878).

Per Einar Sparboe og Rune Blix Hagen (red.), Kongens reise til det ytterste nord: Dagbøker fra Christian IVs tokt til Finnmark og Kola i 1599, Ravnetrykk nr. 33, Universitetet i Tromsø (2004)

DEL I · ORIGINALTRYK

Rørdams udgave af dagbogens første del, 1873. Originalens trykte sidetal er bevaret.

XXIII. Sivert Grubbes Dagbog

Meddelt af Holger Fr. Rørdam. Danske Magazin, Fjerde Række, Andet Binds fjerde Hefte, s. 361–406

[361]

Det er almindelig erkendt, at der knytter sig en særegen Interesse til Optegnelser af Mænd, der enten ved skarp Iagttagelses evne eller ved deres Stilling i Samfundet have været istand til at meddele paalidelige Oplysninger om deres Samtid og om de virkende Kræfter i Tiden. Selv naar vedkommende Forfattere ikke have haft den bevidste Hensigt at give noget Tidsbillede, men kun til eget Brug eller til Underretning for deres Børn at optegne, hvad mærkeligt de have oplevet, vil man ikke sjelden finde betegnende Træk, som maaske ikke paa anden Maade ere bevarede, og den historiske Paalidelighed af disse vil ofte staa i omvendt Forhold til Meddelerens bevidste Hensigt om derved at tegne et Billede af sin Samtid.

Blandt de Kilder, hvoraf Historikerne jevnlig have øst Bidrag til Skildring af Kong Christian IV og hans Samtid, fortjener Sivert Grubbes haandskrevne Dagbog uden tvivl ikke ringe Opmærksomhed. Thi indeholder den end mange Specialiteter, der vel nærmest kun have Betydning som Bidrag til de danske Adelsslægters Historie, saa vil man dog i samme finde ikke faa Ting, der ere af mere almindelig Interesse, og som skjænke os et Indblik i Stemninger og Forhold, der have været af indgribende Betydning i Danmarks og tildels i hele Nordens Historie, ligesom den indeholder ret anskuelige eller endog hel maleriske Træk af den Tids Sæder og Levevis.

Det Haandskrift, som her er benyttet, findes i Kongl. Bibliothek, Uldallske Saml. 449. 4to. Det er en samtidig Afskrift, hist og her forsynet med Rettelser eller Tilføjelser, skrevne med Sivert Grubbes egen Haand. Dog findes der flere Steder i Haandskriftet Spor af, at Afskriveren ikke har kunnet læse enkelte Ord eller at han har læst fejl, uden at disse Mangler ere rettede. Overhovedet er der ofte ikke nogen fast Form for Skrivemaaden af Navne, som forekomme skrevne snart paa een snart paa en anden Maade, hvorved Misforstaaelser undertiden kunne opstaa. Haandskriftets

Titel lyder:

De curriculo vitæ Sigvardi Grubbii in Studiis Academicis, peregrinationibus, inprimis vero de navigationibus satis periculosis cum S. R. Christiano 4, Domino suo clementissimo, ad vltima loca Regni Norvagii vltra arcem Warhusium et Kildinum ad Portum Oleniæ vsque, vbi Regia navis Victor in latente scopulo illisa aliqvandiu constitit. Item de navigationibus cum S. R. ad alia loca Norvegiæ, Aggershusium, Bahusium et ad insulas in mare Baltico, Bornholmiam, Gothlandiam et Oseliam[1]). Narratio vtcunqve historica pro memoria sui ipsius. — Ita nos vivere oportet, vt vixisse nos non meminerimus et vixisse nos non pudeat. S. G.

[1]) Om Siv. Grubbes her nævnte Rejse med Christian IV til Bornholm, Gulland og Øsel findes dog intet i selve Dagbogen.

[362]

Paa Bagsiden af Titelbladet findes følgende Sentens: Inter vitia hominum vivere et hominum vitia vitare, non tam præclarum qvam rarum, nec tam lavdabile qvam difficile. Bernhardus.

Om Forfatteren af denne Dagbog eller dette Levnedsløb kan i alt væsentligt henvises til Skriftet selv, der indeholder rigelige Oplysninger om hans personlige Forhold. Den bekjendte Bertel Knudsen (Aquilonius) siger i sit utrykte Skrift om den danske Adel (Pro Danica nobilitate ostendenda): „I vor Tid har været Sivert Grubbe til Hofdale, en berømmelig Herre; var i hans Ungdom længe i Kancelliet, drog siden ind i Italien[1]), var 14 Aar øverste Sekretær, omsider Hovedsmand paa Malmøhus. Havde fortræffelig studeret, var soluta et ligata oratione admirandus, en ret sui sæculi Mæcenas". En endnu stærkere Ros for Kjærlighed til Videnskaberne og heldig Udøvelse af dem har samme Bertel Knudsen tildelt Sivert Grubbe i sin Dedikation til ham foran i sine „Epistolarum centuriæ selectarum quinque, quæ Lipsianum aliquid habent infusum (etc.) Rostochii 1623". Her tiltaler han ham nemlig saaledes: „Tu mihi Lipsium primus laudasti, et per te mihi legere immortalem authorem fuit, tibi meritissime debeo ac cupio has ab ipso primitias. Offero nunc tandem ac sacras æternasque voveo, ut decorem vel sic a tuo splendore conciliem scriptioni a se obscuræ, utque sic habeam non Mæcenatem tantum, sed censorem. Nec fuit a natis nobilibus, qui alterum magis velit, alterum possit. Tu enim famam fugis, et tamen habes gloriam, adversaris, nec ab eâ te subducis, multorum animos in te convertisti, certe meum, et id occultâ sapientiâ, non ostensâ. Carmen scribis? ego hic solens et vetus colorem non teneo, cum lego; nam de reliqua scriptione non dicam pura, adstricta, plena spirituum et sangvinis, utrumque in ea fortunâ non laudabile sed miraculum. Nec Theologia aut aliæ artes habent, ad quod non adsurgis, in omnibus magnus et directus. Cottidie experior et ab hoc fonte haurio quæ ad usum, nec fautorem tantum habeo sed præceptorem" (etc.).* Jeg har anført disse Ytringer af Bertel Knudsen, fordi de tyde paa, at Sivert Grubbe har hørt til den Retning, som i Beundring for Justus Lipsius's taciteiske Latinitet søgte Ære ved latinsk Forfattervirksomhed, med Tilsidesættelse af Modersmaalet, en Retning, der har været af følgerig men ingenlunde glædelig Indflydelse paa vort Fædrelands litterære Forhold. Intet Under derfor, at Sivert Grubbes Dagbog er skreven paa Latin, og at der hist og her i samme findes indstrøet latinske Vers, der ingenlunde tyde paa en Begynder i Kunsten. At Grubbe har forfattet flere saadanne Vers, erfares ogsaa fra andre Sider[2]). Hvor det derimod gjaldt om at gjøre danske Vers, der synes han at have ladet andre skrive dem i sit Navn. Der er saaledes opbevaret et ret karakteristisk, hidtil utrykt Digt, skrevet i S. Grubbes Navn til hans Fæstemø, Jomfru

[1]) Grubbes Rejse til Italien laa dog forud for hans Optagelse i Kancelliet.

[2]) Et Digt af S. Grubbe findes saaledes trykt i Suhms Saml. I, 3, 149. Et andet „In Lavream Apollinensem Monspeliensem Andreæ Kragii Rip. Dani", findes i det saaledes benævnte Skrift, trykt i Basel 1586.

* Oversættelse: „Du priste først Lipsius for mig, og ved dig har jeg fået lov at læse den udødelige forfatter. Dig skylder jeg med fuld ret, og jeg ønsker fra ham selv at bringe dig disse førstegrøder.

Nu endelig tilbyder jeg dem og helliger dem helligt og evigt, for at jeg også på den måde kan tilføre min i sig selv dunkle skrift et skær af din glans og således have ikke blot en mæcen, men også en kritiker. Blandt de adelsfødte har ingen mere villet det ene eller kunnet det andet. Du flyr nemlig berømmelsen, og dog har du hæder; du modsætter dig den og unddrager dig den dog ikke. Du har vendt manges sind mod dig, ja sikkert mit, og det ved en skjult, ikke en fremvist visdom. Skriver du vers? Jeg, her som gammel og vant læser, holder ikke farven, når jeg læser dem. Om din øvrige skrivning vil jeg ikke sige andet, end at den er ren, tæt og fuld af ånd og blod; begge dele, i din stilling, er ikke blot prisværdigt, men et under. Hverken teologien eller andre kunster har noget, du ikke hæver dig til; i alt er du stor og ligefrem. Hver dag erfarer jeg det og øser af denne kilde det, der er til brug, og jeg har ikke blot en velynder, men en lærer."

[363]

Hildeborg Grubbe, hvori en Begivenhed fra Christian IV's Hof omtales; men Digtet, om findes blandt en Samling Breve og Udkast af M. Jon Jakobsen Venusin[1]), synes skrevet af denne fortrolige Ven af Sivert Grubbe. Jeg indsætter Digtet som et lille Træk af den Tids Hofliv og som et Bidrag til S. Grubbes Levned:

Velbyrdig Jomfru Hyldebaar,
Jeg maa det vel bekende,
Ad i skin som en stierne klar,
Hvor i eder vende:
Des verrer bliidt
Oc vender jer hiidt
Oc liuser mig i dette,
Adt ieg min liidt
Til eders fliidt
Oc fromhed fast maa sette.

Nu vill ieg sige, huor det er fatt,
Igaar wor otte dage
Da stod ieg som en Toffehatt,
Jeg maa det fuld vel klage;
Wor Konge god
Aff frommer mod,
Hans Maiestetes Naade
Sig semme lod,
Paa fauger fod
Affsides til mig traade.

Hand talede med mig mildelig
Oc mig stor ære tede,
Jeg wor en wand til høitid slig,

Min mund wor ey til rede,
Ad Jeg da saa
Til ord kund faa:
Eders Maiestet den høige
Jeg tacke maa
Aff gantz attraa,
Ad sig alting mon føige

Saa gantze vel alt med vor Joen[2]),
Adt hand mon leffue oc lege,
Ad hand ey torf med Karen Koen
Viitt effter brodet huege,
Ad hand med ro
Kand fredig bo
Oc læse for Studente,
Hand haffuer io
Baade korn oc ko
Oc mere gott tilrente.

Det skal min Jomfru, som hun veed,
Forklare i beste maade,
Ad saadan min bondagtighed
Ey tages mig til vnaade.
End er der eett
Wor mer forgett,
Som skeede i Tisdage quelde,
Dett er forseett
Oc er mig leett,
Mitt sind mig selff mon schelde.

[1]) Ny kongl. Saml. 271. 8vo. Venusin har d. 1 Oktb. 1599 tilegnet Siuord Grubbe til Hofdale, Kgl. Maj.s øverste Sekretær, og Jomfru Hyldebor Grubbe sin danske Oversættelse af Thomas af Kemptens Skrift „De imitando Christo". Blandt Venusins Skrifter nævnes ogsaa „Gratulatio ad nobiliss. Sigv. Grubbe, carmine Sapphico." Witteberg. (Lyßander: Scriptores Danici, ny Udg. S. 257).

[2]) Den ovennævnte M. Jon Jakobsen Venusin, senere kongl. Historieskriver.

[364]

Hans Naade stod aff sæde sin,
Wort selskab ad besøige,
Da saad Nickhart[1]) i Nacken min,
Och Prynen i mit øige.

Mig saa mon gaa,
Jeg mon opstaa
Som en eblandt de sidste,
Hans Naade saa
Gaff acht der paa,
Ad ieg en danss mott miste.

Men dersom det er mig forseett
En anden tiid ad verre
Nær huos hans høige Maiestet,
Jeg loffuer Gud min Herre,
Ad Jeg vill staa
Oc vare paa,
Som mig bør fliid paa vende,
Er det end saa,
Det vare maa
Fra quæld til nattens ende.

Oc dersom Jomfru Hyldebaar
Vilde tale dette i minde,
Huer dag ieg paa mine fødder staar,
Vil Jeg det haffue y finde,
Oc det formaa,
Ad hun skal staa
Blant Jomfruer høit opschreffuen.
Min schrifft det saa
Vdrette maa,
Om ieg er ellers treffuen.

Angaaende Sivert Grubbes personlige Forhold kan, foruden hvad Dagbogen indeholder, endnu bemærkes, at han d. 12 Januar 1625 stiftede et Legat paa 1,000 Dlr. ved Lunds Skole, hvilket senere overførtes til Universitetet sammesteds, hvor det endnu bestaar[2]). Han døde den 27de Marts 1636[3]).
Grubbes Dagbog eller Levnedsløb er altsaa affattet paa Latin. Naar jeg her meddeler Skriftet i dansk Oversættelse[4]), da sker det i den Formening, at det indeholder mange interessante Træk, som fortjene en videre Udbredelse, end de kunde faa, om ogsaa noget Tidsskrift eller historisk Samlerværk vilde aabne sig for det i dets oprindelige

[1]) Tydsk Benævnelse for hvad vi kalde Ole Lukøje. Det henstilles til Kyndige, om Navnet Nickhart ikke skulde staa i Forbindelse med Hnikarr, et af Odins Navne.
[2]) Lovenii Disput. de Gothungia p. 98. Döbeln, Hist. Acad. Lundensis p. 48.
[3]) Se Ljungren: „Skånska Herregårdar. II. Torup. III. Hofdala. Rosenvinge: Gl. danske Domme, IV, 76.

[4]) Paa enkelte Steder i Begyndelsen af Dagbogen, hvor Grubbe vidtløftig opregner de Stationer, han berørte paa sin Rejse i Udlandet, eller meddeler andre lidet mærkelige Rejsenotitser, har jeg indskrænket mig til Udtog, da sligt for os ikke er af nogen Betydning.

[365]

Skikkelse[1]). Historiegranskere, som kunne ønske at benytte et eller andet Sted i den oprindelige Form, have endnu den samme Adgang til Haandskriftet som hidtil. Men selv for saadanne vil Oversættelsen ikke være uden Betydning, da den vil kunne lette dem Efterøgningen.
Det er ovenfor antydet, at Historikere af og til have benyttet eller gjort Uddrag af Grubbes Dagbog. Jeg skal saaledes henvise til, at Sven Bring (Lagerbring) i sin „Samling af åtskilliga Handlingar och Påminnelser, som förmodeligen kunna gifwa Ljus i Swänska Historien", Lund 1758. III, 1 –69, har meddelt et Uddrag, hvori bl. a. hele Beskrivelsen af Rejsen om Nordkap er aftrykt i Originalsproget. I Wolfs „Journal for Politik" 1808, III og IV er der efter Brings Udgave meddelt en Oversættelse af denne Rejseberetning, der ganske vist ogsaa har særlig Betydning, ikke blot fordi den er omstændeligere end de fleste andre af Dagbogens Notitser, men ogsaa derved at den tildels synes at være affattet efter K. Christian IV's egen Befaling"[2]). — I det nu forlængst forglemte og iøvrigt ogsaa lidet værdifulde Tidsskrift „Iris og Hebe" 1800, II, 97—113, 241—5, har Nyerup meddelt nogle Uddrag af Dagbogen i dansk Oversættelse og ved dette Uddrag have senere Historikere almindelig ladet sig nøje. Men ikke at tale om, at der findes forskjellige Unøjagtigheder i dette Uddrag, er det ogsaa saa kortfattet, at det paa ingen Maade udtømmer, hvad der i Dagbogen findes af historisk Betydning. Endelig findes der i J. G. Barfods „Märkvärdighetar rörande Skånska Adeln", Stockholm 1847, S. 132—48, et Afsnit om Grubbeslægten, særlig om Sivert Grubbe, med ret interessante Uddrag af dennes Dagbog, nærmest vedrørende hvad Grubbe fortæller om sine Sendelser til det svenske Hof.
Blandt det, som i Grubbes Dagbog især er forekommet mig mærkeligt, skal jeg fra hans yngre Aar fremhæve hans stærkt fremtrædende Forkjærlighed for Calvinismen, noget der dog udentvivl ikke var noget særegent for ham, men snarere laa i Tidens hele Retning. Danske Adelsmænd sendte i Slutningen af Frederik II's Tid deres Sønner i Hobetal til reformerte Akademier (Strasburg, Heidelberg, Genf o. a.), og var der ikke indtraadt en saa kraftig Reaktion i Christian IV's Dage, især baaren frem af Hans Povlsen Resen og Holger Rosenkrands, da havde det maaske set galt

[1]) Jeg finder Anledning til at bemærke, at dette ligesom alt det følgende er skrevet for 6—7 Aar siden, inden jeg endnu havde fattet Planen til Udgivelse af „Monumenta historiæ Danicæ." Nu vilde jeg neppe have paataget mig det temmelig betydelige Arbeide med at forhandle Siv. Grubbe. Men da det nu engang er sket, og da Dagbogens Optagelse i Danske Magazin alt for flere Aar siden er vedtaget, saa vilde jeg ikke foretage nogen Forandring, skjønt jeg ved Oversættelsen udsætter mig for en Kritik, som jeg vilde have undgaaet ved at udgive Skriftet i Originalproget. Oversættelser af slige Skrifter have nemlig, som enhver veed, der har forsøgt sig deri, flere Vanskeligheder, og jeg tør vel ikke haabe, at jeg i ethvert Tilfælde skulde have truffet det rette, skjønt jeg har gjort mig Flid dermed.

[2]) Se Dagbogen under 13de Juni 1599. Ogsaa en anden af Deltagerne af Rejsen om Nordkap, Dr. Jonas Charisius, har forfattet en Rejseberetning. Denne er paa Dansk og findes trykt i Schlegels Samml. zur Dän. Geschichte. I, 4, 55—90.

[366]

ud med den rene lutherske Bekiendelse hertillands. — Fra Grubbes senere Aar skal jeg fremhæve hans skandinaviske Sympathier, om jeg maa bruge dette nyere Udtryk for hans Tilbøjelighed til at fremme Enighed og Samdrægtighed og hans Glæde over enhver nærmere Sammenslutning mellem Nordens Folk og Konger. Heller ikke dette var noget særegent for denne Adelsmand; jeg mener tvertimod, at der ved en nøjere Granskning og ved Opmærksomhed for historiske Træk, som hidtil ere blevne mere eller mindre oversete, vil lade sig paavise flere Spor, der strække sig igjennem et langt Tidsrum og vidne om, at medens Danmarks Konger i Regelen stode fjendtlige ligeoverfor Sverig og lode Landet aabent for tydsk Indflydelse og tydsk Indvandring, hyldede Folket og særlig Adelen en modsat Politik, og saa med Uvilje til de om sig gribende Tydskere, medens man ønskede at fremme et fredeligt Samliv mellem Nordens Folk og glædede sig over ethvert Spor til en god Forstaaelse mellem Kongerne. Som Bevis for Rigtigheden af denne historiske Opfattelse maa jeg paa dette Sted indskrænke mig til at anføre et Par Træk henhørende til den Tid, da Adelen var eneraadende her i Danmark, Christian IV's Mindreaarighedsperiode, en Tid, der udentvivl fortjener særlig Opmærksomhed, naar vi ville kjende ikke Kongernes, men den danske Herrestands Politik. I Kong Frederik II's Tid var der blevet oprettet en tydsk Menighed i Helsingør og den var bleven udstyret med temmelig anseelige Friheder, men disse bleve i høj Grad indskrænkede af Regeringsraadet i Christian IV's Mindreaarighed, som derved viste, at det ingenlunde ønskede at befordre Tydskernes Udbredelse her i Landet[1]). Hvad Forholdet til Sverig angaar, vil jeg kun minde om, at da Præsten M. Jon Jensen Kolding 1594 havde udgivet en „Nova descriptio Daniæ" og deri havde omtalt Svenskernes Forhold i Slaget ved Svarteraa paa en Maade, der vakte Uvilje i Sverig, satte det danske Regeringsraad Aaret efter Forfatteren under Anklage, og det var kun fordi Universitetets Professorer, for hvem Sagen var indstævnet, bestemt erklærede, at de ikke vilde dømme ham i Kongens Naade og Unaade, hvilket omtrent var enstydigt med at dømme ham paa Livet, at han slap med Suspension fra sit Embede[2]). — Naar jeg har fremhævet den danske Adelsstands Stemning for et venligt Forhold til Sverig, skal dermed ikke være nægtet, at enkelte Medlemmer af denne Stand, og det meget indflydelsesrige, hyldede en anden Politik. Saaledes synes den frisiske Slægt at have sluttet sig nærmere til Kongernes politiske Grundsætninger, der gik i en ganske anden Retning. Ligesom man nemlig, og neppe uden Grund, tillagde den gamle Kansler Johan Friis en Del af Skylden for den ødelæggende Syvaarskrig i Frederik II's Dage, saaledes se vi af Sivert Grubbes Dagbog, at den svenske Enkedronning Christine, Gustav Adolfs Moder, der forøvrigt var meget venlig stemt mod Danmark, tillagde Joh. Friis's Brodersøn, Kansler Christian Friis til Borreby, Hovedskylden til Kalmarkrigen, i hvilken Henseende hun dog vistnok har gjort sig skyldig i en betydelig

[1]) Se Ny kirkehist. Samml. III, 163—65.
[2]) Sagen er efter Aktstykker i Konsistoriets Arkiv fremstillet i Ny kirkehist. Samml. V. 378 flg.

[367]
Overdrivelse. Af Dagbogen fremgaar det forresten, hvad jeg ikke mindes at have set omtalt andensteds, at Kansler Chr. Friis's Hustru, Fru Mette Hardenberg, besad stor Indflydelse hos Christian IV, saalænge hun levede; hun ledsagede oftere Kongen paa hans Rejser, og han satte megen Pris paa hendes Klogskab og Indsigt i Statssager. — Jeg skal imidlertid ikke paa dette Sted gaa videre i at fremhæve Enkeltheder af Grubbes Dagbogsantegnelser, men overlade Læseren selv at finde, hvad der forøvrigt kunde fortjene særlig Opmærksomhed.

Den Mette Hardenberg, du spørger om, var gift med den ældre kansler, Christian Friis til Borreby. Han var kansler fra 1596 til sin død i 1616. Den kansler, jeg slog op, var hans yngre navnebror (1581–1639), der blev kansler i 1616 og var gift med Barbara Wittrup. Dagbogen skelner selv mellem dem: s. 40 (1614) nævner brylluppet mellem den yngre Christian Friis og Barbara Wittorp. Den Mette Hardenberg, der blev gift med Preben Gyldenstjerne, er en helt anden kvinde med samme navn.
Dagbogen nævner hende fire gange:

- **s. 35, 8. november 1611:** Kongen er hos Grubbe i København sammen med Mogens Ulfeldt, Christer Somer, Mogens Gjøe og Mette Hardenberg, da han modtager brev om, at kong Karl af Sverige er død.
- **s. 44, februar 1616:** På hele sin Bahus-rejse og hjemrejsen havde kongen Fru Kirsten Munk, Fru Mette Hardenberg og Fru Lisebeth Oluf Rosenspar med sig.
- **s. 45, 1616:** Kansler Christian Friis dør på skibet Spes under rejsen til herredagene i Oslo, 59 år gammel, og begraves i København. Biskop Mads Jensen prædiker.
- **s. 47, 30. juni 1617:** Grubbe er i København til hendes begravelse. Der står, at hun var kansler Christian Friis' hustru, "en Kvinde af stor Indflydelse og Lykke, især klog og indsigtsfuld i Statssager", og at kongen også deltog.

Det støtter Rørdams påstand om hendes indflydelse og om, at hun fulgte kongen på rejser. Dagbogen siger ikke, at kongen "satte pris på" hende. Det er Rørdams egen formulering ud fra de tre notater.

Den 6te Marts 1566 blev jeg født paa min Fædrenegaard Lystrup.

Mine Forældre vare Rigsraad og Kansler Ejler Grubbe og Else Bjørnsdatter, af den larmandske Slægt. Da min Moder døde tidlig, giftede min Fader sig anden Gang med Kirstine Lykke, der dengang var i Dronning Sofies Fruerstue; hun var en Datter af Hr. Jørgen Lykke til Overgaard, Ridder (Eques auratus) og den sidste i Danmark af denne Orden. Det er ham, om hvem Sleidanus fortæller, at da han var den danske Konges Sendebud i Rom, vilde han ikke indlade sig paa at kysse Pavens Fødder[1]).

I min tidligste Alder fik jeg Oluf Stisen, en god og flittig Mand, til Lærer og Vejleder. Han tog senere Magistergraden i Wittenberg, og efter sin Hjemkomst blev han Kannik i Lund[2]). Da han rejste til Tydskland med tre adelige Disciple, kom jeg til Lund under den højlærde Theolog M. Mogens Madsens Tugt. Han var Kannik i Kapitlet og blev senere Biskop i Skaane. Dengang havde han adskillige unge Adelsmænd i sit Hus, saafom min Frænde Peder Madsen af den larmandske Slægt, Herluf Marsvin, Brødrene Frederik og Jørgen Speigel, og desuden sin egen Søn Mads Mogensen, der senere var Rektor ved Lunds Skole, og nogle andre. I deres Tal blev jeg optagen, og jeg levede der med andre Meddisciple under vor Privatlærers, Laurits Tanches, Tugt i nogle Aar. Foruden denne Privatlærers Foredrag hjemme i Huset hørte jeg ogsaa Mester Mogens forklare Ruths og Krønikernes Bøger i den offentlige Høresal.
Da jeg blev noget ældre og fornuftigere, kom jeg efter min Faders Beslutning til Kjøbenhavns Universitet og blev sat i Huset hos højlærde

[1]) Denne Begivenhed henlægges til Mødet i Nizza 1538 (Sleidanus: De statu religionis etc. comment. 1555. Fol. 185). Over Ejler Grubbe har man en Ligtale (med Levnedsbeskrivelse) af Peder Jensen Winstrup under Titel: Om det evige Liv oc Død. Kbh. 1587. Og over Fru Else Bjørnsdatter en Ligtale af Niels Hvid, under Titel: Om Dommedags Vished. Kbh. 1576.
[2]) Han døde den 14 Marts 1617.

[368]
D. Anders Lauritsen fra Roskilde, der var første Theolog ved Universitet. Jeg deponerede under M. Jørgen Dybvad, den Tid Dekan, og blev indskreven i Studenternes Tal. Sjælands Biskop, Dr. theol. Povl Madsen, var dengang Rektor, Johannes Sascerides var Professor i Hebraisk, D. Hans Frandsen var Professor i Medicin; Peder Sørensen og Hans de Prato vare Doctorer i Medicinen, men kun den sidste af disse to var Læsemester ved Universitetet, og han døde under en Forelæsning. M. Klavs Skavbo var Professor i Fysik, M. Hans Guldsmed i Rhetorik og M. Peder Aagesen var Pædagogicus. Paa den Tid var der ogsaa udmærkede Præster i Kjøbenhavn, nemlig M. Rasmus Katholm, Sognepræst ved Vor Frue, M. Niels Hvid ved Helliggeistes og M. Anders Mariager ved S. Nicolai Kirke. Om disse har Hemmingsen gjort følgende Vers:

Andra docet, movet Albinus, delectat Erasmus.
(Anders belærer, Albinus rører, Rasmus fornøjer.)

Her studerede jeg ved Universitetet i to Aar, indtil min Fader besluttede at sende mig til Tydskland med min Lærer Tanche[1]). Ledsaget af min Slægtning Sivert Beck kom jeg til Wittenberg ved Mikkelsdagstid 1580, i mit 15de Aar. Vi havde Følgeskab af Frederik Ulfeld, Jakob Beck, Siverts Broder, hvilke ogsaa havde deres Lærer, Willum N. fra Roskilde, med sig.

I dette Aar hjemsøgtes næsten hele Europa af en Epidemi, og paa Rejsen fandt vi i Vertshusene mange syge. Dog kom vi ved Guds Beskjærmelse ved godt Helbred til Wittenberg. Her bleve vi immatriculerede under Rektor Dr. juris Vitus Winsheim, som modtog os meget høflig og gav os mange Beviser paa Velvilje under vort Ophold der; thi han havde megen Omsorg for de Danske,

som studerede her, fordi han havde modtaget mange Gaver og Æresbevisninger af vor Konge, Frederik, paa Grund af den Understøttelse, han havde ydet Kongen i hans Strid med Hertugen af Holsten angaaende Hertugdømmet Slesvig, i hvilken Anledning han havde været sendt af Kurfyrst August af Sachsen til Kong Frederik.
Foruden Rektoren, Vitus Winsheim, var der paa den Tid følgende andre Professorer i Wittenberg: Johannes Sagittarius og Johannes Matthæus

[1]) Den 30 Januar 1582 fik Ejler Grubbe kongelig Stadfæstelse paa sin Opladelse af sit Kannikedømme i Lund for sin Søn Sivert Grubbe, „der var forskikket udenlands paa Universiteter udi boglige Kunster og anden Forfarenhed sig at forsee" (Skaanske Registre Nr. 1, Fol. 390). Den 24 Februar 1584 kvitterede Anders Urup for 50 Daler, som Lunde Kapitel havde skjænket Laurentius Tanche til sine Studiers Fremme udenlands (Register over Lunde Kapitels Breve).

[369]
Smalchaldius[1]), Doktorer i Theologien. I Retsvidenskaben: Joachim Wesenbecius, Eberhard v. Weihe og nogle andre. I Lægevidenskaben: D. Salomon Albertus, Caspar Strabbius, D. Andreas Schato. I Filosofi, Rhetorik og Historie: Lemmiger, Andreas Franchenberger, Johannes Haggius og andre. Polycarpus Lyser var Præst der; han var en Discipel af Jacob Andreæ, der havde løftet ham af Skarnet og sat ham paa Luthers og Melanchtons Lærerstol, der stod om ham i en Pasquil, der en Søndag fandtes opslaaet paa Kirkedøren. Denne Præst førte et meget heftigt Sprog og var en stor Ordgyder, og i enhver Prædiken angreb han de orthodoxe[2]), som han kaldte Calvinister og Sacramenterere. Han forbandede mere end han velsignede. Studenterne kaldte ham Polyhresius[3]), fordi han altid gik meget pyntet og iført Silkeklæder.

Paa den Tid blev hin bekjendte Formula Concordiæ baaren om, og de Professorer, der ikke vilde underskrive den, bleve nødte til at vige deres Plads. Alene Wesenbecius blev det stillet frit, om han vilde underskrive eller ikke. Han nægtede da at underskrive, men blev dog i sit Embede. De Studenter ved Universiteterne i Wittenberg og Leipzig, der vare den rene Lære hengivne og ønskede at tilegne sig den rette Religion, forlod derfor disse Højskoler, som derved mistede deres forrige Glands, medens hin „Enighedsformels" Patroner og Forsvarere tordnede og lynede fra deres Kathedre. Endelig begyndte dog Universiteterne atter at drage Aande under Kurfyrst Christian, som afsatte D. Mirus fra Præsteembedet i Leipzig og Johannes Møller fra den academiske Lærerstol sammesteds. Da Polycarpus (Lyser) blev kaldet til Brunsvig og Mylius til Jena, lod han dem uden Sorg rejse. Og da D. Christoffer Gundermann kom i Spidsen for det theologiske Fakultet i Leipzig og D. Urban Pierius for det i Wittenberg, gjenvandt begge Højskoler deres tidligere Anseelse.
Studenterne i Wittenberg haanede efter bedste Evne hin Formula Concordiæ ved at opslaa forskjellige Pasqviller saavel i Kollegiet som paa Kirkedørene. Hesshus kaldte den „Stabulum multorum monstrorum", og en anden „Lutum erroris ubiqvistici" osv. Doctor Johannes Major
[1]) I Hdskr. staar: Smalchaldium et Johannem Matthæum; men jeg har rettet denne formentlige Urigtighed i Henhold til Förstemann: Liber Decanorum Facult. Theol. Academiæ Vitebergensis, p. 59.

[2]) Det er Philippisterne.
[3]) Saaledes staar der aldeles tydelig i det her benyttede Haandskrift. Bring læser derimod (Handl. och Påminnelser III, 3): Polychroesus, hvilket unægtelig passer bedre til den givne Forklaring, medens Polyhresius maatte oversættes: Ordgyderen eller Snakkeren.

Indsat:
Formula Concordiae ("Enighedsformlen") er en luthersk bekendelsesskrift fra 1577, som skulle bilægge de teologiske stridigheder, der var opstået i den tyske lutherdom efter Luthers død i 1546. Den blev udarbejdet især af Jakob Andreae, Martin Chemnitz og Nikolaus Selnecker. Sammen med andre bekendelsesskrifter udgør den "Konkordiebogen" (1580), hvor den kaldes *Concordienformel*.
Den tog stilling til de omstridte læresætninger om bl.a. retfærdiggørelsen, nadverens indhold (Kristi legemlige nærvær) og loven og evangeliet. Den vendte sig både mod calvinisterne og mod de "kryptocalvinistiske" teologer, som ønskede en mildere holdning til dem. Kurfyrst August af Sachsen var en vigtig støtte, og i Sachsen blev professorer, der ikke ville underskrive den, afskediget. Det er den situation, Grubbe beskriver fra sit studieophold i Wittenberg i 1580–81, da formlen netop var gennemført.
Wittenberg var på det tidspunkt et centrum for striden, fordi universitetet lige var blevet "renset" for dem, der var imod.
I Danmark blev formlen ikke antaget. Frederik II kastede i 1580 de tilsendte eksemplarer på ilden, fordi han ville undgå yderligere strid. Det danske kirkevæsen blev i stedet stående ved den ældre Confessio Augustana (1530) og Luthers katekismer.

[370]
gjorde følgende Spottevers over D. Jacob Andreæ Smidlin, de bergiske Fædres Hovedanfører:
Aut mens Vulcanum aut forceps indocta fefellit,
Εἰρήνην dum vult cudere, cudit ἔριν.
Paa denne Tid sad D. Caspar Peucer, Melanchtons Svigersøn, fængslet af Kurfyrst August. Udsat til Martyr, blev han i ti Aar holdt i Fangenskab paa Grund af sin standhaftige Bekjendelse af den sande Lære om Kristi Embede og om Herrens Nadvere. I sit Fængsel plejede han at trøste sig med følgende af ham selv forfattede Vers:
Soli fide Deo, SOLI constanter adhære,
A SOLO cunctis eripiere malis.

Indsat oversæt af latin:
øverste vers (spottevers om Jacob Andreæ Schmidlin):
Enten har hans forstand eller hans uøvede tang narret Vulkan,
for mens han vil smede fred (εἰρήνη), smeder han strid (ἔρις).
Verset spiller på navnet Schmidlin, som minder om *Schmied* (smed), og på at *cudere* betyder både at smede og at hamre ud. Andreæ ville skabe enighed med Enighedsformlen, men ifølge digteren

hamrede han uenighed frem. Vulkan er smedenes gud, og digteren siger, at Andreæ må have narret ham, eller at tangen var for dårlig, siden resultatet blev det stik modsatte.
Andet vers (Caspar Peucers fangenskabsvers):
Stol på Gud alene, hold bestandigt fast ved den Ene;
af den Ene alene skal du udfries af alle onder.
Versets pointe er, at der kun er én, man kan stole på. "Soli" og "solo" er sat med store bogstaver for at understrege det.

———

Efter senere at være bleven befriet, havde han sit Underhold ved Fyrsten af Anhalts Gavmildhed. Ved Mikkelsdagstid 1582 forlod min Lærer og jeg tillige med flere Landsmænd Wittenberg, idet jeg tænkte paa at drage med min Lærer til Basel og Frankrig, medens min Meddiscipel Sivert Beck og hans Broder Jakob og nogle andre rejste til Jena. I Heidelberg dvælede vi i nogen Tid og besøgte den berømte Theolog Jacob Grynæus, der forsynede os med Anbefaling til Theodor Beza. I Strasburg ligesom ogsaa i Basel levede vi i nogen Tid.
Medens vi opholdt os i Strasburg, besøgte vi den berømte, da ældgamle, Johan Sturm i hans **Sturmianum**, og vi spiste hos ham. Vi havde bragt ham Fisken „**Lucius**", og jeg mindes, at han, da han delte den ud ved Bordet, med det ham ejendommelige Lune sagde om den: „**In capite dignitas, in medio utilitas, in cauda svavitas**". Han havde paa den Tid en aarlig Understøttelse af vor Kong Frederik.
Endelig kom vi til Genf, og da vi havde overleveret Beza Grynæus's Brev, tog han meget høflig og venskabelig imod os og skaffede os strax Bolig ligeoverfor sit Hus, og Bord hos Madame Anastasia, en Datter af Robert Stephanus, og en Søster til Henrik Stephanus. Denne berømte og lærde Kjender af det græske Sprog boede dengang i Genf, da han for sin Bekjendelse af den sande Tro havde maattet flygte fra Paris. Foruden Beza var der endel andre lærde Mænd i Genf (som opregnes). Af Lærerne i de klassiske Fag hørte jeg i Gymnasiet Forelæsninger over Aristoteles's **Organon**, samt over nogle af Ciceros Taler og over Virgil. Under Julius Pacius hørte jeg Forelæsninger over **Institutiones Juris**, som han privat foredrog for mig og nogle andre. I det offentlige Auditorium hørte jeg Jacob Lectius fortolke den Retstitel: „**Dos quemadmodum petatur**", ligeledes:

[371]
„**de Usuris**". Beza og Fagius læste skiftevis i det offentlige Auditorium, kun tre Timer om Ugen hver. Beza læste over Johannes's Evangelium, og om Søndagen prædikede han i Byens Hovedkirke, begge Dele under et overordentligt Tilløb, saa at der hverken kunde være flere Studenter i Auditoriet eller flere Tilhørere i Kirken. Thi der var i Genf en stor Mængde Mennesker, dels Studenter, dels saadanne, som for deres Tros Skyld levede i Udlændighed der, fordrevne fra Frankrig.
I Juli Maaned 1584 skete der et stærkt Jordskjælv i Omegnen af Genf, og dette fremkaldte et Fjeldskred, hvorved en hel Landsby blev begravet, og alle Indbyggerne omkom med Undtagelse af et Barn, som endnu blev fundet levende, medens Moderen, der havde været ved at give det Die, laa død over Buggen. I Genf rystede og bævede alt, som om det skulde styrte sammen. Da min

Lærer og jeg saa, hvorledes vores Seng og Bord bevægede sig, og det var, som om Huset skulde falde overende, skyndte vi os ud paa Gaden, hvor vi ogsaa traf Beboerne af de andre Huse, der ligeledes vare flygtede ud i det fri. De, der vare spadserede udenfor Byen efter Middag, inden Aftensangen begyndte Kl. 1 — det var nemlig en Søndag — mente, at hele Byen skulde styrte sammen; thi de saa den ryste og skjælve. Der blev strax paabudt tre hele Dages Faste, og Bønner og Prædikener holdtes stadig i disse tre Dage. Dette Jordskjælv mærkedes vidt omkring i Savoyen og Frankrig, og det Rygte udbredtes af Papisterne i disse Lande, at Beza var styrtet ned af Prædikestolen og var omkommen, fordi det netop var en Søndag, da Jordskjælvet indtraf, og han plejede at prædike hver Søndag.
Da Fasten og de offentlige Bededage vare tilende, besluttede min Lærer og jeg med nogle Landsmænd og Bordfæller at rejse ud for at se det Sted, hvor Landsbyen var bleven begravet. Da en af vore Rejsefæller paa Turen var stegen af Hesten og atter vilde stige op, slog Hesten hans Skinneben over. Vi mærkede intet dertil, før vi saa Hesten komme løbende efter os uden Rytter. Vi skyndte os da tilbage til vor Rejsefælle, som vi fandt liggende paa Marken med brækket Ben. Vor Landsmand **Dr. med.** Anders Christensen samlede i Hast nogle Urter, som han lagde paa Saaret for at hindre Betændelse i den stærke Hede, som det var. Vi fik ham derpaa bragt ned til en lille Fiskerbaad, i hvilken han blev ført til Byen Aigle. D. Anders fulgte med ham, men Baaden kunde ikke rumme flere. Vi andre kom om Aftenen til Aigle. Dagen efter saa vi Bjerget, der var skredet ud. Hvor Landsbyen havde staaet, saa vi en jevn Slette, der lignede en vel pløjet Mark. Vor stakkels Rejsefælle maatte vi

[372]
lade tilbage hos en Kirurg i Aigle. Efter tre—fire Ugers Forløb kom han tilbage til os i Genf, men døde dog ikke længe efter.
I August samme Aar, 1584, mistede jeg min kjære Lærer, M. Laurits Tanche, som paa en skjændig Maade blev dræbt om Natten i Værtshuset Collunge ikke langt fra Cluse paa Vejen til Lyon. Morderen var vor Landsmand Morten Knudsen[1]), som dræbte min Lærer med hans egen Kaarde i Kammeret, hvor Adelsmændene Adam Plat fra Meklenborg og Iver Juel fra Danmark, samt D. Anders Christensen og Iver Juels Hovmester M. Christen Foss overnattede. Jeg havde min Seng i et andet Kammer. Alle de, der vare i Kammeret, hvor Mordet skete, bleve førte i Fængsel til den nærmeste Fæstning.
Morderen blev af Retten i Chambery i Savoyen dømt til syv Aars Galleistraf. Ved Mægling af den tydske Nation ved Universitetet i Genf blev denne Straf dog eftergiven, paa det Vilkaar at Morderen i Danmark skulde staa til Rette for sin Forbrydelse, og den afdødes Brødre der føre Sagen imod ham efter de danske Love.
Ved denne ulykkelige Begivenhed blev jeg efter Bezas Raad nødt til at afbryde mine ikke ilde begyndte Studeringer og at forlade det Sted, hvor jeg havde levet saa lykkelig, og hvor den sande og rette Religion[2]) blomstrer, og hvor der hersker en saa stor Sædelighed og Orden, og Staten er saa vel indrettet som neppe noget andet Sted, og jeg maatte begive mig paa Reisen hjem til mit Fædreland, i hvilken Anledning Beza medgav mig et Brev, som han med egen Haand havde skrevet til min Fader. Brevet, hvilket jeg bevarer som en stor Skat, lyder som følger:

Magnifico et ornatissimo viro Domino Hilario Grubbio, Domino de Liustrup, Regni Daniæ Cancellario sapientissimo, Domino mihi summe observando.
Redit ad te filius, Magnifice et ornatissime mi Domine, comitem habens optimum virum Christianum Fossium[3]). Amisit enim Præceptorem

[1]) Var dengang forlenet med et Kannikedømme i Hamer i Norge. Nærmere Oplysninger om ham findes i Ny kirkehist. Saml. III, 658 flg. Af Nye Danske Mag. II. 2 ses, at han senere, i Christian IV's Tid, var kongelig Herold.
[2]) Det er den calvinske Lære, som den lutherske Adelsmand betegner paa denne Maade.
[3]) Christen Foss blev efter sin Hjemkomst Rektor ved Viborg Skole. En af hans Disciple, den som Biskop i Bergen siden bekjendte Niels Paaske, bebrejdede ham senere, at han havde befængt ham saavel som sine øvrige Disciple med calvinistiske Grundsætninger (Worms Lexikon over lærde Mænd. II, 163).
[373]
suum injustissimo et indignissimo casu sublatum, qvum alioqvin vir esset placidissimus et honestissimis moribus. Ipsum vero filium tuum, affirmo præstantiæ tuæ, ita sese hic gessisse, eaqve docilitate et modestia præditum sese ostendisse, vt nihil in eo apparuerit, qvod maximam lavdem non mereatur. Ipsius avtem totius facti narratio, quam sit ab hoc facinore prorsus immunis, ostendit. Qvod si in hac civitate vel ejus territorio contigisset, alias procul dubio poenas dedisset homicida. Tristia hæc sunt, sed qvæ infecta fieri nullo modo possint. Nos qvantum nobis licuit, et filio et ejus Præceptori adfuimus: nec vnqvam favente Deo sumus commissuri, vt in eorum adjuvandis studiis, qvi ad nos istinc venerint, vllum in nobis officium desideremus. Jesus servator ille noster diu te superstitem et incolumen toti Danico florentissimo Regno conservet.
Genevæ 17 Avgusti 1584.
Magnificæ præstantiæ et amplitudini tuæ
deditissimus
Theodorus Beza suo et collegarum
omnium nomine.

Indsat:
Her er hele brevet oversat.
Til den højædle og højlærde mand, Herr Hilarius Grubbe, Herre til Ljustrup, Danmarks Riges højvise kansler, min i højeste grad højtærede Herre.
Din søn vender tilbage til dig, højædle og højlærde Herre, og har som ledsager den fortræffelige mand Christian Foss. Han har nemlig mistet sin lærer, der blev revet bort ved en højst uretfærdig og uværdig hændelse, skønt han ellers var en meget fredsommelig mand med de ærefuldeste sæder. Din søn selv, forsikrer jeg Din Ypperlighed, har opført sig således her og vist sig udrustet med en sådan lærevillighed og beskedenhed, at der ikke har vist sig noget i ham, som ikke fortjener den største ros. Fremstillingen af hele hændelsen viser desuden, hvor fuldstændig fri han er for denne misgerning. Var det sket i denne by eller dens område, ville gerningsmanden uden tvivl have lidt straf. Dette er sørgeligt, men det kan på ingen måde gøres ugjort. Vi har, så vidt det

var os tilladt, stået både sønnen og hans lærer bi, og vi vil med Guds gunst aldrig svigte, så man skulle savne nogen tjeneste hos os, når vi skal støtte studierne hos dem, der kommer til os derfra. Jesus, vor frelser, bevare dig længe i live og ved fuld sundhed til gavn for hele Danmarks blomstrende rige. Genève, den 17. august 1584.
Din Højædle Ypperligheds og Anseelses mest hengivne
Theodor Beza, i eget og alle kollegers navn.

Dengang jeg sagde Farvel til Beza, leverede han mig ogsaa et Brev til D. Niels Hemmingsen med følgende Udskrift:
„Eximio Christi servo et doctissimo Theologo Nicolao Hemmingio, symmistæ et fratri in Christo".

Oversæt: Til Kristi udmærkede tjener og højlærde teolog Niels Hemmingsen, min medpræst og broder i Kristus."

Der opholdt sig dengang for Studeringernes Skyld mange Adelsmænd fra Polen og Tydskland i Genf; men iblandt dem var Carl af Zerotin fra Mähren den fornemste; han havde D. Niels Krag fra Danmark til Hovmester; desuden var her følgende danske Adelsmænd: Christian Barnekow, Jakob Ulfeld, Brødrene Niels og Erik Kaas, Iver Juel og Sten Bilde.
Paa Rejsen gjennem Schweiz traf vi i Freiburg Petrus Canutius, der, efter hvad man sagde, havde været Jesuiternes øverste Skriftefader hos Kejser Carl V. I Zürich besøgte vi Rudolf Gualter, der i sin høje Alder ikke kunde forlade sin Stol, samt Lavater og andre lærde Mænd; i Bern aflagde vi Besøg hos Musculus og andre ved Lærdom berømte Mænd.
I Brunsvig søgte vi Samtale med den knarvorne Chemnitz[1]); men da han hørte, at vi kom fra Genf og Heidelberg, vilde han neppe værdige os et Ord. Vi paa vor Side sagde, at vi ikke ansaa ham værdig til at

[1]) Den berømte lutherske Theolog Martin Chemnitz, Forfatter af Examen concil. Tridentini.

[374]

skrive sit Navn i vore Rejsebøger, og vi sagde ham ligesaa gjerne Farvel som han os.

Efterat være vendt tilbage til Fædrelandet, opholdt jeg mig hos min Fader i to—tre Maaneder. Men just som jeg stod i Begreb med atter at rejse udenlands, nemlig til Frankrig, kom til min Fader paa Vordingborg Slot en Borgmester fra Nürnberg, Joachim Böemer, som havde været hos Kong Frederik, og havde indrettet det skjønne Springvand, der er at se paa Kronborg, hvilket var forfærdiget i Nürnberg. Kongen havde bevist ham megen Ære og da han drog bort, havde han foræret ham en Guldkjæde og et Bæger af purt Guld.

Med denne Borgmester kom jeg til Nürnberg, hvor han paa den ærefuldeste Maade gav mig Bolig i sit Hus, og for min Skyld anrettede et prægtigt Gjæstebud, hvortil Borgherren, Borgmestrene og

nogle af de fornemste Raadmænd vare indbudne. Saa ung jeg var, blev jeg nødt til at modtage Hædersplads blandt saa mange udmærkede og ældre Mænd. Da man var kommen til Sæde rejste Borgmesteren sig og holdt en lang Tale, hvori han udviklede for sine Kolleger og Gjæster Aarsagen til sin Rejse og langvarige Fraværelse hos Kong Frederik, og endte med at sige, at han haabede, at han ved sin Rejse havde gjort vor Konge færdeles naadig stemt mod Staden Nürnberg, dens Øvrighed og Borgerskab.

Da jeg havde Lyst til at opholde mig nogen Tid i Altorf, ledsagede Borgmester Böemer mig derhen og anbefalede mig til den berømte Jurist Hubert Gifanius, i hvis Hus jeg baade fik Bolig og Kost. Da jeg havde faaet nok af dette Sted, begav jeg mig til Basel, hvor jeg var om Efteraaret og Vinteren. Derpaa vilde jeg rejse til Frankrig; men da jeg i Fasten opholdt mig i Besançon i Burgund, modtog jeg der Budskabet om min kjære Faders Død, og at mine Slægtninge ønskede, at jeg skulde komme hjem for at overtage Værgemaalet for mine Brødre og Søstre.

Jeg begav mig da hjem, og efterat mine Sager vare bragte i Orden hjemme og Skiftet var holdt imellem min Stifmoder og os Børn, af hvilke to af mine Søstre alt vare gifte, den ene med Anders Dresselberg, den anden med Knud Urne, saa tænkte jeg paa at rejse til Italien. Imidlertid døde min ældste Søster Fru Mette Grubbe, der var gift med Anders Dresselberg, dengang Landsdommer i Sjæland, og ingen Børn havde. Paa Grund af hendes Død nødtes jeg til at udsætte min Rejse saalænge, til jeg betids kunde komme til Foraarsmarkedet i Frankfurt for derfra bekvemmere og bedre at kunne rejse med Kjøbmændene til Italien.

I April 1587 begav jeg mig da paa Rejsen med egen Vogn og tre

[375]

af mine egne Heste, efterat jeg først havde taget Afsked med Frænder og Venner, især med min Vært i Kjøbenhavn, min fortrolige Ven, højlærde M. Jon Jakobsen Venusin, der dengang var Sognepræst ved Helliggeistes Kirke i Kjøbenhavn. Til ham havde jeg nemlig en sønderlig Fortrolighed, fra den Tid af vi i min første Ungdomstid studerede samtidig i Wittenberg. Han ansaas dengang for den lærdeste af alle Studenterne i Wittenberg paa Grund af den Indsigt i Mathematik, Theologi og de filosofiske Fag, som han lagde for Dagen ved Disputationer og Declamationer. Fra mine kjære i Hjemmet tog jeg Afsked i et latinsk Digt.

Da jeg kom til Lybek, fandt jeg der den kongelige Bogfører Hans Aalborg samt Antonius Battus[1]) og Laurits Skavbo[2]). Da de ogsaa vilde til Frankrig, bade de om, at de maatte rejse med i min Vogn. Dette tilstod jeg og gav dem fri Befordring til Frankfurt. Der solgte jeg Vogn og Heste og fik saa meget for dem, som Rejsen havde kostet. Antonius Battus vilde fra Frankfurt rejse til Basel for at studere Medicin, han turde ikke drage til Italien, af Frygt for at hans Penge ikke skulde slaa til; da jeg imidlertid lovede ham 100 Krongylden, gik han ind paa at være min Rejsefælle tilligemed nogle Kjøbmænd.

I vort Selskab havde vi ogsaa den udmærkede Maler Johan von Ach, som dengang var i Tjeneste hos Hertugen af Florens og senere blev kaldet fra Italien af Keiser Rudolf, som han tjente i Prag.

Da vi vare komne til München, og der paa Slottet blev os foreviist en fransk Kvinde, som havde Haar over hele Ansigtet ligesom paa Hovedet, saa tegnede han hende strax uformærkt i min Rejsebog. Han havde dengang en Tjener ved Navn Peiter Isaachsen, der senere blev en berømt Maler og i mange Aar tjente vor Kong Christian og døde i Kjøbenhavn.

Indsat:

Johan von Ach er den tyske maler Hans von Aachen (født i Køln 1552, død i Prag 4. marts 1615). Han var en af den nordiske manierismes betydeligste mestre. Grubbe skriver i dagbogen (første del), at han var med i selskabet på rejsen og "dengang var i Tjeneste hos Hertugen af Florens og senere blev kaldet fra Italien af Keiser Rudolf". Det passer med, hvad vi ved: Aachen var i Florence 1582–83, hvor han malede portrætter for Medici-familien.

Hans liv i korte træk

- Han uddannede sig først hos portrætmaleren Georg Jerrigh og rejste omkring 1574 til Italien. Han opholdt sig i Venedig (1574–87) og Rom, hvor han studerede antikken og de italienske mestre.
- Fra 1587 var han i Tyskland, først i Augsburg, hvor han malede portrætter for Fugger-familien, og derefter i München, hvor han var bosat fra 1589. Han giftede sig med Regina, datter af komponisten Orlando di Lasso, og arbejdede for hertug Vilhelm V af Bayern.
- I 1592 blev han kammermaler hos kejser Rudolf II i Prag. Han rådgav også kejseren om kunstsamlingen og fungerede som diplomat. Rudolf adlede ham i 1605, og Matthias beholdt ham efter Rudolfs fald.
- Han blev i Prag til sin død.

Stilen: Aachen blandede nederlandsk realisme med italiensk indflydelse (Titian, Veronese, Tintoretto), især fra Spranger og Goltzius. Han malede mytologiske scener, allegorier og portrætter, ofte i lille format på kobber.

Hans elev: Grubbe nævner, at Aachen dengang havde en tjener, Peiter Isaachsen, "der senere blev en berømt Maler og i mange Aar tjente vor Kong Christian". Det er Pieter Isaacsz, der blev hofmaler hos Christian IV. Isaacsz var Aachens elev i Italien. Det er derfor, Rørdam på s. 99 foreslår ham som mulig maler af Sivert Grubbes portræt.

Johan von Ach

---

[1]) Antonius Battus var Søn af en Apotheker i Haderslev af samme Navn (Herholdt og Mansa: Samlinger til Medicinalhist. S. 8—9.) Han studerede i mange Aar ved Kjøbenhavns og fremmede Universiteter. I en udateret Ansøgning til Kjøbenhavns Professorer (omtrent fra 1580 eller noget senere) skriver han: „Hoc me orare jubet, durum illud necessitatis telum; ego enim cum in hac schola præceptore Reverendo Viro Domino M. Erasmo Katholmio, et in patria, prima artium rudimenta degustassem, in Germaniæ scholas me contuli, ubi jam non sine magnis sumtibus vixi septennium. Nunc igitur ad prima studiorum meorum alvearia recurro". Han beder derfor om Understøttelse. (Konsist. Arkiv, Pakken Nr. 187). Den 11te Maj 1588 blev M. Ant. Battus Haderslebiensis indskreven ved Universitetet i Padua (Suhms Saml. II. 3 S 7). I Bellings

Brevsamling (i Kongl. Bibl.) findes et Brev fra Antonius Battus til D. Jonas Charisius, dat. Neapoli Falstrorum 1601. Jeg formoder da, at han er bleven Apotheker ved Hoffet i Nykjøbing.

[2]) Hdskr. har: Claudius Scavonius; men det er en Fejl for: Laurentius Claudii (eller Nicolai) Scavonius. Denne Laurits Klavsen Skavbo blev senere Professor ved Kjøbenhavns Universitet, og døde som Biskop i Stavanger.

[376]

(S. Grubbe fortæller derpaa, hvorledes han drog over Augsburg gjennem Tyrol til Padua; og da den stærke Hede her angreb hans Helbred, opholdt han sig i nogen Tid, i Forening med den holstenske Adelsmand Frederik v. Ahlefeld, ved et Bad i Nærheden af denne By. Da han her snart kom til Kræfter igjen, begav han sig paa Rejsen til Neapel. Foruden Antonius Battus fra Danmark (Danus) vare nogle preussiske Adelsmænd og et Par tydske Kjøbmænd i Følge med. Over Bologna, Loretto o. fl. St. drog de gjennem Kirkestaten til Rom og derfra til Neapel, hvorfra Rejsen atter gik tilbage til Padua over Pisa, Florens og Mailand).

Paa denne Tid beredte Christian Barnekow, Jakob Ulfeld og nogle Tydskere sig i Venedig til en Rejse til Jerusalem, og de bad mig om at drage med[1]). Jeg havde megen Lyst til at benytte mig af den bekvemme Lejlighed, hvis jeg kunde frigjøre mig for det Løfte, jeg havde givet Frederik v. Ahlefeld, dengang vi opholdt os ved Badet (**Thermæ Dabininæ**), om at jeg, naar jeg kom tilbage fra min Rejse til Neapel, vilde ledsage ham til Tydskland. Jeg rejste da strax (fra Venedig) til Padua og forestillede Frederik den Lejlighed, der tilbød sig for mig, til en Rejse til Jerusalem, og bad mig fritagen for mit Løfte. Han vilde dog paa ingen Maade gaa ind derpaa, men erklærede, at han ikke kunde anse mig for en ordholden Mand, hvis jeg ikke blev ved mit Løfte. Jeg skrev da strax til Barnekow og Ulfeld, at de ikke skulde opholde sig efter mig.

I Aaret 1588, da jeg opholdt mig i Padua, rygtedes det, at vor naadigste Konge, K. Frederik den Anden, var død. Tilfældigvis hørte vi paa den Tid en stortalende Jesuit prædike, som begyndte sin Prædiken med at udraabe, at en stor Kjætter var død i Norden, og at Gud havde befriet den katholske Kirke for en af den apostoliske Stols bitreste Fjender. Han opfordrede derfor Tilhørerne til at takke Gud: nu da denne mægtige Kjætter var afvejen, vilde alle de frafaldne i Norden nok snart vende tilbage til den romerske Kirkes Moderskjød. Dette sagde han med underlige Gjøglerfagter paa Prædikestolen, saa vi ikke kunde afholde os fra Latter.

Kristi Himmelfartsdag saa vi den Festlighed, som holdes af Dogen og Raadet i Venedig, hvorved Dogen trolover sig med Havet ved at kaste en Guldring deri, som Tegn paa det imaginære Ægteskab: at ligesom Hustruen er Manden underdanig, saaledes skal Havet ogsaa erkjende Dogen i Venedig som sin Herre. En underlig Trolovelse og papistisk Ægteskab, der passer til Papisternes andre Urimeligheder. Af den Slags har jeg ikke uden Afsky og Sorg set alt for meget paa denne min italienske Rejse. Gud forlade mig, om jeg har syndet ved at være en nysgjerrig Tilskuer

[1]) Jvfr. Ny kirkehist. Saml. III, 664.

[377]

ved hine Afskyeligheder, som ere sande Gudsbespottelser. Det er vistnok bedre for et kristent Menneske ikke at se sligt, end at være Tilskuer derved, paa Grund af den mangfoldige Misbrug med Knæbøjning og anden Overtro, som er forbunden med disse ugudelige og afskyelige Ceremonier.

Endelig forlod Ahlefeld og jeg Italien og drog gjennem den trevisanske Mark, **Forum Julium**, Istrien og Kärnthen til Wien i Østerrig. Der gjorde vi vor Opvartning hos den velbyrdige Herre David von Ungnaden, Kejserlig Majestæts øverste Raad, der altid residerer i Wien og kaldes Overpræsident i Ungarn, fordi han har Overopsynet med alle de ungarske Fæstninger paa den tyrkiske Grænse, der ere under Kejserens Højhed, og skal sørge for deres Forsyning med Munition, Levnedsmidler og andre Fornødenheder. Da han erfarede, at vi vare fra Danmark og Holsten, viste han os den allerstørste Forekommenhed og Tjenstagtighed. Han gav os en af sine egne Tjenere med, der skulde ledsage os, hvorhen vi ønskede i Ungarn, og skaffe os Salvegarder af Husarer og Soldater.

Vi drog da over Hertugen af Sulas's befæstede Borg Schinten, ved hvilken der ligger en lille By, og overnattede i Raab, en stærk befæstet Stad. Her traf vi tilfældigvis i Værtshuset Abbeden af S. Martin, Kejserens Statholder i Ungarn, der kom fra Prag. Da han af vor Fører, David v Ungnadens Tjener, havde erfaret, hvem vi vare, bad han os om næste Dag at ledsage ham til hans Borg S. Martin. Vi takkede og gjorde Følge. Han havde **200** Husarer til Bedækning, og paa Halvvejen kom hans egne Husarer ham imøde og optoge ham. Borgen ligger paa et højt Bjerg og er godt befæstet. Vi kunde derfra se langt ud over den omliggende vide Slette, og jeg veed ikke, hvor mange Kirker vi saa, der alle vare ødelagte af Tyrkerne med Undtagelse af den i Raab og en anden, der er i Komorn. Vi blev hos den gode, tykke Abbed i to Dage, og han bevertede os svært, og snakkede, saa godt han kunde, sit Munkelatin med os. Hans Tale var almindelig denne: „I fremmede Studenter ere mig saare velkomne, og I kunne se, hvilken Fare vi her leve i paa Grund af Tyrken, som er os en slem Nabo; naar I komme hjem, kunne I sige, at vi Kristne leve daarlig paa dette Sted og ikke vide, naar vi skulle leve eller do". Der var nemlig dengang næsten daglige Skjærmydsler med Tyrkerne paa Grund af deres hyppige Indfald.

Efterat vi endelig havde sagt Farvel til vor gode Abbed og takket ham for hans Gjæstfrihed, førte vor Vejviser os under militær Bedækning til Komorn og ind paa selve Slottet. Kommandanten var en tydsk Adelsmand fra Schlesien af Familien Nostitz, en saare vakker og beleven Mand.

[378]

Vi overnattede paa Borgen, hvor vi traf en holstensk Soldat, der fordum havde tjent Henrik Rantzov som Kok og strax gjenkjendtes af Ahlefeld, da vi drog ind paa Borgen. Her blev vi i tre Dage, da det ikke var sikkert at drage videre, paa Grund af Indfald af Tyrkerne, med hvilke Husarerne daglig havde Sammenstød.

En Dag foreviste hin holstenske Kok os et Gravmæle over en Kroater ved Navn Malfet, hvilket var oprettet paa en Høj paa den aabne Slette hinsides Floden Waag, der falder i Donou paa den ene Side af Borgen. Stedet laa saaledes, at Tyrkerne i Omegnen hver Dag kunde se det. Medens vi der betragtede Gravmindet og nogle Tyrkehoveder, som af hin Kroater vare førte derhen og stukne op paa de afstumpede Grene af et udgaaet Træ, gav man fra Borgen af ved et Kanonskud Signal om, at Tyrkerne vare i Fremrykning, forat de, som vare paa Marken, kunde søge Tilflugt til Borgen, og Husarerne gjøre sig rede til at drive Tyrkerne tilbage. Disse vilde nemlig bortføre Kvæget, som var der paa Græsgangene. Vi skyndte os da, saa stærkt vi kunde, tilbage til Broen, der paa Baade og Smaafartøjer var slaaet over Floden Waag. Strax som vi vare komne over, begyndte de at afbryde Broen, hvilket kunde ske med ringe Ulejlighed; thi naar man blot tog et Par Baade bort, drev hele Broen tilsíde, saa ingen kunde komme over. Vi kom, som sagt, sikkert over, inden Broen afbrødes. Da vi vare komne op paa Borgen, kunde vi se Husarernes Kamp med Tyrkerne. Dengang hine kom tilbage, bragte de tre—fire Tyrkehoveder med sig.

Af Frygt for Tyrkerne saa vi os nødte til at blive tre Dage i Komorn; men da vor Fører saa, at vi sikkert kunde rejse videre, fik vi en Salvegarde, hvorpaa vi satte over Waag og rejste derpaa tillands op med Floden indtil en Mil fra Kastellet Neuhäusel. Her bleve vi optagne af de Husarer, som der ventede paa os, og ledsagede til Borgen, hvorpaa vi overnattede i en lille By, der laa foran Borgen. Den næste Dag saa vi, hvad der var at se i hint ny Kastel, som dengang først var under Opførelse, og spiste hos Kommandanten, en Tydsker af Familien Steinberg. Han tilbrak os saa mange Gange vor Skaal paa Soldatermaner, at vi forføjede os hjem til vort Herberge med en alvorlig Rus af hans ungarske Vin.

Derfra rejste vi sikkert nok, uden Bedækning, til Presburg, hvor vi blev nogle Dage. Blandt andet saa vi i et Kapel et Mindesmærke over S. Stephan, Konge af Ungarn, og hans Søn Emmerik. (En Legende om S. Stephans Hellighed meddeles.) Her ligger ogsaa M. Hans Christoffersen

[379]

fra Danmark begraven, som døde her[1]). I min Tid havde han i Wittenberg en Borgmesterson fra Presburg til Privatdiscipel, hvem han ledsagede herhen. Da han skulde til at dø, gjorde han følgende Vers over sig selv, hvilket ogsaa læses paa hans Gravmæle:

Hic procul a Patria jacet aspectuque parentum,
Patria cui cælum est, pater ipse Deus.

Her ligger han, langt fra fædrelandet og forældrenes åsyn,
han, for hvem himlen er fædreland, og Gud selv fader.

Da vi efter en Maanedstids Rejse i Ungarn vendte tilbage til Wien, aflagde vi Hr. David von Ungnaden vor Taksigelse for den Ledsager, han havde givet os med paa Vejen, da vi ellers ikke sikkert havde kunnet komme til de Steder i Ungarn, som vi nu havde besøgt. Saalænge vi vare i Wien, omgikkes vi meget venskabeligt med ham, og han fortalte os meget om sit Embede og det besværlige Arbejde, han havde, og at han aabent bekjendte sig til den evangeliske og reformerede

Lære. Eftersom Kejser Rudolf ikke kunde undvære hans Tjeneste, havde han tillad ham fri Religionsøvelse i hans Hus. Han sagde, at han havde faaet en meget lærd Prædikant, der var anbefalet ham af Jacobus Grynæus, og han fortalte, at denne Prædikant længe havde levet i Genf hos den ærværdige Olding og store Theolog Theodor Beza og dennes højlærde Medarbejdere, og at han der var bleven saaledes grundfæstet i den rettroende Lære, at han ikke havde taget i Betænkning flere Gange at disputere med de ærkekatholske Jesuiter i Wien, skjønt han havde været nødt til at holde sig inden visse Grænser for ikke at fornærme nogen. Hr. David von Ungnaden fortalte ogsaa, at han selv havde studeret i Wittenberg sammen med nogle danske Adelsmænd, blandt hvilke han især havde staaet i fortrolig Forhold til Niels Kaas, som han havde haft til Bordfælle; han sagde, at det allerede dengang var aabenbart, at der vilde blive noget stort ud af denne Mand; han vidste nemlig, at han nu var den danske Konges Kansler. Han berettede ogsaa, at han havde været i Danmark under Kong Frederik og deltaget i den svenske Krig, og at han havde været paa Bornholm, dengang Kongens Flaade i en Storm led Skibbrud og nær var gaaet helt under ved denne Ø.

Paa denne Tid residerede Ærkehertug Ernst i Wien, og vi saae ogsaa, ved et Taffel hos denne, Ærkehertug Matthias, der ellers residerede i Linz. Den sidste havde 1587 været i Danmark hos Kong Frederik, ledsaget af Christoffer von Teuffelt og Baronen af Starenberg og nogle andre. Ærkehertugen rejste incognito, men da Kongen fik at vide, hvem det var, beværtede

[1]) Det er M. Hans Christofferssen Lysklander eller Brammensis, en Broder til den bekjendte Digter og Historieskriver Klavs Lyskander.

[380]

tede ham prægtig paa Skanderborg og andensteds. Christoffer von Teuffelt, som aldrig havde drukket Vin før, lærte ved den Lejlighed at drikke af Kong Frederik, og han lærte det grundig (valde bene didicit). Kongen laante ham 6000 Daler. Denne Christoffer von Teuffelt besøgte os oftere i vort Herberge i Wien og indbød os til sig, og han forærede enhver af os en østerrigsk Bøsse, der var overordentlig kunstig forarbejdet.

Førend vi rejste bort, indbød Hr. von Ungnad os til et Gjæstebud og beværtede os prægtig. Blandt Gjæsterne var Greven af Hamdecken, Carl von Zerotin fra Mähren, som var sammen med mig i Genf, ligeledes Blasius von Grispach fra Bøhmen, der havde været min Bordfælle i Basel, Christoffer v. Teuffelt og Baronen af Starenberg, der havde været i Danmark, samt nogle andre. Der blev drukket tæt, og Christoffer von Teuffelt overgik alle. Han roste sig af, at han havde lært Kunsten af Kong Frederik i Danmark, og paa Kongens Velgaaende tømte han en stor Pokal, idet han lagde til, at for en saadan Konge vilde han dø, og han vilde vise sig som en Hæderdsmand mod enhver, der kom fra Danmark, om det saa kun var en Hund.

Blandt anden Samtale, der faldt over Borde, fortalte Hr. von Ungnad, hvorledes Bønderne i Danmark beværtede deres Gjæster. Engang havde han nemlig i en Landsby ikke langt fra Roskilde ventet paa en Vogn, der skulde føre ham til Kjøbenhavn. Da der just blev holdt et Bryllup i Byen, blev han nødt til at træde ind i Huset og sætte sig til Bords, efter at Brudgommen

og Bruden vare komne til Sæde. Derpaa kom en Skaffer med et stort Fad, som han neppe kunde bære med begge Hænder, og satte det paa Bordet. Det var fyldt med en Spise, som man kaldte Gammelmad; og strax efter kom der en anden ind med en stor Kande Øl, hvori der svømmede ligesom et lille Skib. Hr. von Ungnads Frue spurgte strax: „Min Herre, hvad var det for et Dyr, som var i Gammelmadsfadet"? Han svarede: „Kjære Hustru, det Dyr, der var i Fadet, var af den Slags, som i en hel Maaned kunde bringe syv eller otte knurrende Maver til Taushed". Derpaa opregnede han alle de Fødevarer, som vare i hint Fad, og fortalte, at der desuden blev sat saa mange Retter frem med alleslags Mad, at Bordet neppe kunde rumme dem. Fruen spurte imidlertid, hvad det Skib i den store Kande skulde betyde, og hvad det sejlede med. Hun var nemlig ung og nylig gift og meget skjæmtefuld. Hr. von Ungnad svarede, at hint Skib bragte enhver af Gjæsterne saa meget Øl, som enhver skulde drikke, efter som Raden kom til ham; og han sagde, at han havde undret sig meget over midt under den haarde nordiske Krig at finde saa megen Mad og Drikke

[381]

Drikke endnu i Behold, at man endog havde Levnedsmidler i Overflødighed, og Bønderne fik ingen Betaling af nogen for Mad og Drikke, men gav det uden Betaling, og det vilde være bleven anset af Bønderne for en stor Skam, om nogen havde villet tage Penge for Mad og Drikke. I Værtshusene i Kjøbstederne betalte man kun 4 Skilling for Frokost eller Middagsmad; men 4 Skilling udgjør en Fjerdedel af en Mark dansk, og der gaar 4 Mark paa en Daler. Han sagde i Spøg, at Danmark var et Slaraffenland, hvor der især blandt Bønderne spises meget og drikkes dygtig.

Da Gjæstebudet var tilende, sagde vi Farvel til Hr. von Ungnad, og da vi paa dette fremmede Sted ikke kunde lønne ham for hans Venlighed imod os, lovede vi at bevare hans Velgjerninger imod os i taknemmelig Erindring. Tilsidst bad han os at hilse hans gamle Ven Niels Kaas og den lærde Theolog Niels Hemmingsen, med hvem han havde talt nogle Gange i Kjøbenhavn, og hvem han endnu daglig omgikkes med ved Hjælp af hans Skrifter. Han ønskede os derpaa Lykke paa Rejsen, medens vi til Gjengjæld ønskede alt godt over ham.

Den følgende Dag forlod Ahlefeld og jeg Wien, og gjennem Mähren og en Del af Bøhmen kom vi til Prag, hvor vi opholdt os en Ugestid i denne store og folkerige Stad. Vi saa her nogle Gange Kejser Rudolf, naar han gik til Messen. Han modtog da med egen Haand Ansøgninger af Supplikanterne og rakte dem derpaa til sin Sekretær eller en anden, som fulgte ham. Det lod til, at han var meget mild og naadig; undertiden standsede han og talte venlig med en eller anden, især med Ungarer.

Da vi en Dag vilde begive os fra Slottet til vort Herberge, mødte vi tilfældigvis paa Gaden Ahlefelds Broder Hans. Da denne saa sin Broder, blev han ganske forbavset og hilsede ham paa holstensk Viis med de Ord: „Sehe für die rasinde styrtend Sychen Broder, sollen wir hir hin anden finden etc."[1]) Broderen tog ham da med til sit Herberge og drak ham ordentlig til i Anledning af Gjensynet. Da jeg imidlertid vandrede om i Byen med nogle andre Studenter forat bese Kirkerne

og andre Steder, mødte Kejserens udmærkede Mathematiker Kepler os paa Gaden, og da han af nogle af mine Ledsagere, som han kjendte, erfarede, at jeg var en Dansker, spurgte han strax om Tyge Brahe og om hans Komme til Kejseren. Men da jeg svarede, at jeg ikke vidste noget derom, eftersom jeg ikke kom fra Danmark men fra Italien, saa bad han, at jeg vilde hilse ham, og han spurgte om min Bolig, forat han kunde skrive til ham og sende mig Brevet til Besørgelse; men jeg modtog dog intet.

[1]) Haandskriftets Skrivemaade er her beholdt.

[382]

Fra Prag rejste vi gjennem Lausitz og Schlesien til Breslau og derfra til Frankfurt ved Oderen, derpaa gjennem Markbrandenburg over Stetin og Stralsund til Rostok, hvor jeg besøgte David Chytræus, som nu var en meget gammel Mand. Over Wismar kom vi til Lybek. Der tog jeg Afsked fra Ahlefeld, hvorpaa han begav sig til Holsten, medens jeg rejste lige til Kjøbenhavn med et lybsk Skib. Ved Guds naadige Beskjærmelse kom jeg altsaa tredie Gang lykkelig og vel tilbage til Fædrelandet ved Mikkelsdagstid 1589.

Jeg besøgte strax Kansler Niels Kaas og overbragte Hr. David von Ungnads venlige Hilsen, og da Kansleren hørte, at denne levede vel og var i stor Yndest hos Kejseren, glædede han sig derover. Jeg tilbød ham strax min Tjeneste i det kongelige Kancelli, eftersom jeg ved f. Kong Frederiks Brev var forpligtet til at tjene i Kancelliet, naar jeg vendte tilbage fra mine Studeringer, paa Grund af et Kannikedømme i Lund, som min afdøde Fader, dengang jeg endnu var i Wittenberg, havde afstaaet til mig med Kong Frederiks Samtykke. Efterat have aflagt Ed til Hr. Kansleren, fik jeg en Plads i Kancelliet ved Mortensdagstid.

Rigens Raad bestod dengang af følgende Medlemmer: Christoffer Valkendorf, Sten Brahe, Jørgen Skram, Manderup Parsberg, Hak Ulfstand, Anders Bing, Henrik Belov, Axel Gyldenstjerne, Korfits Viffert, Absalon Gøje, Jakob Seefeld, Breide Rantzov, Christen Skeel, Albret Friis og Arild Hvitfeldt, som var Rigens Kansler. Regjeringsraadet bestod af følgende Mænd: Kansler Niels Kaas, Rigsmarsk Peder Gyldenstjerne, Rigsadmiral Peder Munk og Jørgen Rosenkrands.

I det kongelige danske Kancelli var dengang følgende Mænd: Absalon Juel, som var øverste Sekretær, Erik Dresselberg, Peder Dresselberg, Christen Holk, Jakob Trolle, Sten Bilde, Ejler Ovitzov, Hans Andersen, en holstensk[1]) Adelsmand, Iver Juel, Klavs Bilde, en Broder til Sten, og Mogens Skram.

Den 10de September 1594 aflagde Underfaatterne i Holsten Troskabsed til Prindsen, i Flensborg. Og da Prindsen var mindreaarig, fik han Aldersdispensation af Kejser Rudolf.

Mod Slutningen af 1594 fik Hertug Karl af Sverrig, der var gift med Christine af Holsten, en Søn, til hvis Daab i Stokholm d. 5 Februar 1595 vor naadigste Herre og udvalgte Konge Christian IV indbødes som Fadder. Derhen affendtes da som Gesandt Christian Friis, dengang Lensmand

[1]) D. e. slesvigsk. Ventelig den Hans Andersen, der nævnes i Slesvigske Provindsialesterretn. III, 258.

[383]

mand paa Antvorskov Slot. Jeg tillige med Jakob Rosenkrands, Esse Bilde den yngre og Erik Hardenberg bleve ham medgivne paa Rejsen, og det blev paa vor naadige Herres Vegne os paalagt at yde ham al skyldig Opmærksomhed.

Paa Grænden af Danmark og Sverig bleve vi modtagne med mange Æresbevisninger af Hertug Karls Affendinge, og med Hertugens egne Heste førtes vi af vore Ledsagere til Stokholm. Vore Ledsagere vare Jørgen Clausen til Biby, Hertug Karls Raad, og Oluf Haard, Landshøvding i Smaaland. Vi rejste gjennem Smaaland over Jønkøping, gjennem Hulvejen, Østergøthland, og vi vare ogsaa i Linkøping, hvor der er et Bispesæde, ikke langt fra Vadstena Kloster. Derefter vare vi i Nykøping, hvor vi overnattede paa Hertug Karls Residensslot Trælle, og endelig kom vi til Stokholm. En halv Mil fra Byen bleve vi paa Hertugens Vegne modtagne af Marskallen Anders Linersen, der kom os imøde med 200 Ryttere.

Derefter foregik Gustav Adolfs Daab den 8de Februar med store Højtideligheder. Af Sveriges Riges Raad vare nærværende: Hr. Niels Gyldenstjerne, Rigens Drost; Hr. Erik Sparre, Rigens Kansler; Hr. Gustav Banner, Rigens Marsk; Ture Bjelke, Hr. Klas Bjelke og Jørgen Posse, Mænd, der udmærkede sig ved Lærdom, stor Erfaring og Rejser i fremmede Lande.

I vort Herberge modtog vi oftere Besøg af Erik Sparre, Ture Bjelke og mange andre af Adelen, saasom Anders Linersen, Oluf Hack og Karl Gyldenstjerne, hvilke alle paa Hertugens Vegne beværtede os udmærket og over al Maade godt. Hr. Klas Bjelke gjorde et Gjæstebud for os i sit Hus og trakterede os prægtig. Han blev dengang anset for den rigeste Adelsmand i hele Sverig, men senere opholdt han sig som Flygtning her i Danmark med Kone og Børn, og havde neppe det nødvendigste at leve af.

Der var dengang et spændt Forhold mellem Hertug Karl og de Rigsraader, som Rigets Styrelse var betroet i Kong Sigismunds Fraværelse. Hertug Karl mente nemlig, at Rigsstyrelse tilkom ham som Sveriges Riges Arvehertug. Denne Uvilje førte siden til, at de udmærkede Mænd Erik Sparre, Ture Bjelke, Gustav Banner og Hr. Hogenschild Bjelke bleve henrettede, da Kong Sigismund efter Nederlaget ved Stangebro blev nødt til at udlevere dem til den forbitrede Sejrherre. Slotshovedsmænd i Stokholm vare dengang Hr. Karl Sture og Axel Rønning, som Hertugen indsatte, efterat have affat dem, som Kong Sigismund havde beskikket.

I otte Dage levede vi højt i Stokholm, og vi kunde ikke noksom rose den Velvilje og Opmærksomhed, som saavel Hertugen som de øvrige af Adelen

[384]

paa enhver Maade viste os. Karl gav Gesandten Friis en Guldkjede med sit Billede, og enhver af os gav han sit Billede.

Endelig sagde vi Farvel til Stokholm, og den første Nat tilbragte vi paa Slottet Svartsjö. Næste Dag overnattede vi i Strengnæs, hvor der er et Bispesæde og hvor Karls[1]) pfaltziske Hustru ligger begraven med elleve (sic) Børn. Derpaa drog vi gjennem Hertugdømmet Nerike og Hertugdømmet Södermanland til Aarebo. Paa Grund af Vinterens Strenghed maatte vi blive to Dage i Høgentorp. Her var Anders Gudmandsen, en saare brav Mand, Befalingsmand. Han vilde kun nødig lade os rejse videre og forærede enhver af os en Hest. I Orebro var Jost Kartzel fra Lifland Slotshovedsmand; ogsaa han viste sig som en brav Mand. Her har Hertug Karl en Have, der dog paa Grund af Stedets Ubelejlighed næsten ligger øde. Da vi drog gjennem Timileskoven, overnattede vi i en Landsby, der hedder Boren, og som ligger midt i Skoven. Endelig naaede vi Grænsen mellem Rigerne, hvor vore Ledsagere Jørgen Clausen, Oluf Haard, Knud Kill og Tosten Linersen tog Afsked fra os. Vi overnattede i Nyserød, en Landsby i Halland, og næste Dag kom vi til Halmstad. Paa hele denne Rejse i Sverig, der varede i sex Uger, var det en meget streng Frost. De største Søer, Kjær og Elve vare saaledes tilfrosne, at vi ganske sikkert kunde drage over dem. Derfor havde vi en bekvem Vej, og vi tilbagelagde Rejsen i forholdsvis kort Tid. Efterat være komne hjem fandt vi vor naadige Herre og hele Hoffet paa Antvorskov.

Den 11te Juli 1595 efterfulgte jeg Christen Holk i hans Embede som øverste Sekretær. Og da den kongelige Kansler Niels Kaas var død paa samme Tid, blev Opsynet med det danske Kancelli overgivet til Manderup Parsberg som Vicekansler. I det tydske Kancelli var Henrik Ramel Kansler; han efterfulgte Caspar Paslich i dette Embede. Augustus Erich fra Dresden var tydsk Sekretær.

Den 9de Juni 1596 blev Christoffer Valkendorf beskikket til Rigens Hofmester og Christian Friis til Borreby til Kongens Kansler. Under Herredagen, som holdtes i Kjøbenhavn paa samme Tid, bleve følgende Mænd optagne i Rigens Raad: Henrik Ramel, Jørgen Friis, Predbjørn Gyldenstjerne, Axel Brahe, Oluf Rosenspar, Eske Brok og Christen Holk.

Den 16de Juni gjorde jeg min naadigste Herre, den udvalgte Kong Christian til Danmark og Norge, min Ed som øverste Sekretær i det danske Kancelli, i Hr. Kanslerens Nærværelse.

[1]) I Hdskr. staar urigtig Gustavi. Her menes aabenbart Maria af Pfalz, Karl IX.s første Gemalinde.

[385]

Den 29de August kronedes i Kjøbenhavn den højbaarne Prinds Christian til Konge i Danmark og Norge. Hs. kgl. Majestæt modtog blandt andre Lykønskninger ogsaa følgende fra Jon Jakobsen Venusin, en saare lærd Mand og for Tiden den ypperste Digter i Danmark:

Te Reges inter Danorum nomine Christi
Qvi qvartus gavdes qvatuor ista beent:
Prosperitas abavi, proavi clementia, fervor
Relligiosus avi, mens generosa patris.

Oversæt:

Dig, som blandt Danernes konger som den fjerde glæder dig ved Kristi navn,
velsigner disse fire ting:
oldeoldefaderens held, oldefaderens mildhed,
bedstefaderens religiøse glød, faderens ædle sind.

Kongens Kroning bivaanedes af Administratoren Hertug Hans af Sønderborg, af tre Hertuger af Lyneborg og af to Fyrster af Brandenborg. Samtidig fejredes Brylluppuppet mellem Hertug Johan Adolf af Holsten og Prindsesse Augusta af Danmark.

Den 23de Januar 1597 tiltraadte Kongen en Rejse til Tydskland og den 26de Januar drog han fra Kolding. I hans Følge var Kansler Christian Friis, Mogens Gøje, Peder Basse, Andreas Sinclair, Jakob Beck og Joachim Bülov („Bilouff"). I Februar vendte jeg tilbage til Kjøbenhavn med Kancelliet.

I Marts kom Kongen efter syv Ugers Fraværelse tilbage til Kjøbenhavn fra sin tydske Rejse.

Den 17de Maj, da Prædikenen var ude, lettede Kongen Anker fra Kjøbenhavn med de tre Orlogsskibe Raphael, S. Michel og Muslen (Muslingen) forat sejle til Bahus og derfra til Aggershus.

Den 21de kom Kongen til Bahus, og vi laa for Anker i Havnen Karlsund om Natten. Om Morgenen kom nogle fattige norske Fiskere til Skibet forat tigge Brød. De tilbød os en Hest af en let Bygning, der var funden paa en lille Ø, samme Dag som Kongen var kommen hertil, hvilket blev anset for et godt Varsel for den ny Konges Ankomst. De gamle Digtere fortælle jo, at Neptun blev dyrket under Billedet af en Hest.

Den 1ste Juni vendte Kongen tilbage til Kjøbenhavn.

I Oktober drog Kongen med hele Hoffet til Jylland[1]); før hans Afrejse fik jeg Befaling om at udfærdige Breve til nogle Adelsmænd, som Kongen anmodede om, at de vilde lade deres Døtre indtræde i den ny Dronnings Fruerstue. Følgende adelige Jomfruer bleve dertil udvalgte: Kirstine Kaas, Elisabeth Par, Katharine Par, Hildeborg Grubbe, Ollegaard Hvitfeldt, Hildeborg Daa, Rigborg Brockenhus, Vivike Gris, Pernille Gyldenstjerne,

[1]) I Brings Udtog (Handl. och Påmina. III, 14) er her urigtig læst: Italien. Intet Under, at Udg. ikke har fundet nogen saadan Rejse omtalt af danske Historieskrivere.

[386]

Gyldenstjerne, Berte Friis. Ved Kongebrev fik de Befaling til at indfinde sig i Nykjøbing hos Enkedronning Sofia.

Den 21de November holdtes i Haderslev Kongens Bryllup med Anna Katharina af Brandenborg.

I dette Aar 1598, den 21de [Februar] døbtes paa Gottorp den holstenske Hertugs Søn, Frederik. Ved Daabshøjtiden vare Kongen og Dronningen tilstede. Hr. Kansleren og vi Hofsfinder, som vare med Kongen, overnattede alle paa Slottet.

Den 28de Februar samledes alle Rigsraaderne i Kolding og holdt Raad om de svenske Anliggender, i Henhold til Kongen af Polens Begjæringer.

I Marts rejste Kongen med Dronningen og hele Hoffet til Sjæland.

Den 12te [April] indbød Kongen til sig paa Kronborg Slot, „paa det lille Postej", nogle svenske Rigsraader, som paa den Tid vare i Helsingør, nemlig Hr. Erik Sparre, Hr. Gustav Banner, Hr. Ture Bjelke, Erik Ribbing og Erik Eriksen. Og da denne Dag var Kongens Fødselsdag, hvilket Erik Sparre først gjorde opmærksom paa, saa tilbragte vi Dagen i megen Munterhed, og hvergang Kongens Skaal blev drukken, bleve de store Kanoner paa Slottet affyrede. Den følgende Dag ved Middagsmaaltidet hos Hr. Kansleren blev Digteren Sadolin[1]), som opholdt sig i hans Hus, opfordret til paa staaende Fod at gjøre et Vers i Anledning af Gaarsdagens Højtidelighed. Jeg gjorde strax ved Bordet, inden Digteren kom med sit, følgende Vers:

Illa dies, qvam nos læti celebravimus heri
Natalem nostri Principis ac Domini,
Fac Deus, ut redeat felix, videantqve nepotes
Felices tales sæpe redire dies.

Oversæt:
Den dag, som vi i går glade fejrede,
vor fyrstes og herres fødselsdag:
giv, Gud, at den må vende lykkeligt tilbage,
og at efterkommerne ofte må se sådanne lykkelige dage komme igen.

Den 4de Maj var Kongen hos Rentemester Enevold Kruse, og vi drak dygtig indtil langt ud paa Natten. Da vi paa Tilbagevejen til Slottet kom til Højbro, spurgte Kongen om mit Herberge, og da det var i Nærheden, sagde han strax, at dersom jeg havde Lyst til Besøg, saa vilde han se mit Herberge og min Værtinde, og om jeg havde nogle smukke Piger. Jeg svarede strax, at jeg havde en gammel Værtinde, men unge og udmærket smukke Piger, og desuden havde jeg en engelsk Drik, som man kaldte Rose

[1]) Mester Hans Jørgensen Sadolin, tidligere Præst i Thoreby paa Laaland, om hvem jeg har meddelt udførligere Oplysninger i mit Skrift: Mester Jørgen Jensen Sadolin, Fyns Stifts Reformator og første evangeliske Biskop. S. 101—13.

[387]

Rose de Sole[1]), som min Vært igaar havde faaet i en Korkflaske paa et engelsk Skib. „Alt dette behager mig vel", sagde Kongen. Jeg sendte da strax min Tjener afsted forat lukke Porten op og sige til Værtinden, at Kongen kom og ønskede, at Værten strax skulde sætte hin Flaske frem. Da

Kongen havde smagt denne Rose de Sole, sagde han: „den er fortræffelig, og det er ikke Brændevin, men den er destilleret ved Solen; det skader ikke, om vi drikke lidt friere af den". Han drak mig da et lille Glas til paa min Hildeborgs Velgaaende, og jeg drak saa min Nabo til, og saaledes gik Glasset rundt mellem os fire. Jeg tog da et andet lille Glas og drak Kongen til, idet jeg udtalte min underdanige Taknemmelighed. Men strax som jeg havde drukket det ud, blev jeg saa beruset, at jeg ikke kunde staa paa mine Ben. Da Joachim Bülov saa det, vilde han lede mig hen til Sengen; men Enden blev, at vi begge to faldt om paa Gulvet. Da Børge Trolle saa, at denne Rose de Sole havde en saadan Virkning, greb han hemmelig Flasken og heldte Resten ud paa Gulvet. Da Kongen mærkede, at der ikke var mere i Flasken, slog han alle Vinduerne i Stykker med den. Da han saa gik bort fra mig, vilde han se ind til Christian Barnekov, hvis Herberge var i Nærheden, og efterfom Døren var lukket, vilde han krybe ind gjennem Vinduet, men da han uheldigvis faldt paa Hæftet af sin egen Kaarde, fik han et Saar over det højre Øje. Den næste Dag vilde Kongen til Kronborg, men han kom ikke længer end til Vartov, hvor han blev om Natten. Joachim Bülov og jeg vare meget syge og nødtes til at blive i Kjøbenhavn under min Værtindes Pleje, som kurerede os med fed, godt kogt og varm Kaal. Da jeg to Dage efter kom til Kongen[2]), sagde han: „Du trakterede mig godt, sikket nyt Øje jeg har faaet"! Og han lovede, at han ikke mere skulde drikke af den engelske Drik. Da han siden kom ind i Dronningens Kammer, sagde Dronningen til min Hildeborg, som stod hos: „Din Sivert har ordentlig trakteret min Herre". Jeg gjorde jo mange Undskyldninger og sagde, at Kongen burde være gaaet i sin Seng, ligesom jeg og Joachim Bülov gjorde.

Den 21de Maj ankom til Kjøbenhavn Hertug Karls Kammerherre, Christoffer von Zipzerode.

[1]) „Hedder nu i Destillerebøger som i daglig Tale Rossolis", bemærker Nyerup, Iris og Hebe 1800 II, 103.

[2]) Maaske i Anledning af sin Forlening med Dekanatet i Roskilde Kapitel. Forleningsbrevet er nemlig netop udstedt den 6te Maj 1598 (Sjælandske Registre Nr. 14, Fol. 156). Ved denne Forlening blev Sivert Grubbe en af Universitetets Konservatorer.

[388]

Den 22de spiste jeg hos Kansleren i Selskab med Kongen og Adrian Ramischi, der var Sendebud fra Stænderne i Polen.

Den 1ste Juni red Kongen og Andreas Sinclair omkap fra Frederiksborg til Kjøbenhavn. Kongen gik af med Sejren. Han red paa en lille Norbagge, som nylig var kommen hid, og han kom en Time før Sinclair, der red paa sin bedste Hest, som han holdt i en høj Pris. Samme Dag gjorde Christoffer Valkendorf et prægtigt Gjæstebud for Kongen. Denne lod siden hin Norbagge afmale; Billedet findes i Kongens Kabinet paa Kjøbenhavns Slot og er forsynet med en latinsk Indskrift paa Vers (som anføres).

I denne Maaned døde i Kjøbenhavn Hans Brahe, en Yngling, til hvem der knyttedes store Forhaabninger, og som med megen Berømmelse havde anvendt sine Ungdomsaar paa Studeringer. I Padua var han Raad (consiliarius) i den tydske Nation.

Den 12te Juli tiltraadte Kongen en Sørejse til Bahus med to Skibe. Paa Raphael var Kongen tillige med hans Brødre, Ulrik og Hans, samt Hertug Magnus, en Broder til Dronningen. Af adelige Hoffolk vare vi forresten paa Skibet følgende: Henrik Gøje, Marskal, Sivert Grubbe og Iver Friis, Sekretærer, Hans Bülov („Bilouff"), Kjøgemester, Alexander Papenheim, Peder Basse, Joachim Bülov, Mogens Gøje, Jens Sparre, „Fistrump" Ulfeld[1]), Herluf Daa og Hofgreven. Paa Skibet Raphael var Børge Trolle, som var Kaptejn, Erik Urne, Balther Fuchs og Matthis Bülov. Paa Tilbagevejen fra Bahus, i Havnen Karlsfund, forlod Hertug Hans os tillige med Alexander Papenheim og Jens Sparre, for paa et hollandsk Skib at rejse til Frankrig. Vor Konge begav sig derimod til Aggershus.

I dette Aar 1598, den 9de August, blev jeg i Dronningens Kabinet paa Kjøbenhavns Slot trolovet med min elskede Hildeborg Grubbe, i Kongens, Dronningens og Hertug Ulriks Nærværelse. Paa Kongens Vegne, der havde mæglet denne Forbindelse, førte Hr Kansler Chr. Friis Ordet til mine kjære Svigerforældre, Knud Grubbe og Fru Mette Ulfstand. Og saaledes blev vor Forbindelse da sluttet i Guds Navn. Paa min Side havde jeg, foruden Kongen, Hofmester Christoffer Valkendorf, Hr. Kansleren, Niels Gyldenstjerne, Sivert Beck, Jakob Rosenkrands og nogle andre. Paa min Kjæresstes Forældres Side vare Rigsraad Eske Brok, Eske Bilde den ældre, Befalingsmanden paa Kjøbenhavns Slot Karl Brydske og nogle andre.

[1]) Formodentlig Korfits Ulfeld til Bavelse.

[389]

Kongens Sørejse.

I April 1599 tiltraadte Kongen en Rejse til Norges yderste Egne, lige til Kildin og „Olenia"[1]), med syv af de største Skibe: Victor, Gideon, Josaphat, Raphael, S. Michel, Hector, Duffven, Pappegøjen.

Paa Skibet Victor var Kongen, som vilde kaldes „Kaptejn" og under Livsstraf forbød nogen at kalde ham anderledes. Hertug Ulrik, som kaldtes Mat Ulrik og ikke anderledes, Henning Gøje, Sivert Grubbe, Mogens Ulfeld Vicekaptejn, Hans Bülov Kjøgemester, Albret Skeel, Joachim Bülov, Jørgen Kaas, Iver Friis, Markus Pens, Knud Gyldenstjerne Axelsen, Dr. Hasenbart Medicus, Jonas Charisius Jur. Doct., M. Anders Bentsen Hofpræst, Michel Nep Skipper paa Victor, Amon Styrmand og vor „tydske" Tolk Borkhart.

Paa Skibet Gideon var Admiral Børge Trolle Kaptejn og Jørgen Urne Vicekaptejn. Paa Josaphat var Alexander Durham Kaptejn og Henning Valstrup Vicekaptejn. Paa Raphael var Herluf Daa Kaptejn. Paa S. Michel Kjeld Baad („Bode"). Paa Hector var Peder Vielle Kaptejn. Paa Duffven N. Paa Pappegøjen N.

I Guds Navn.

April.

17. Gik Kongen i Kjøbenhavn ombord paa Skibet Victor, og ved Middagstid lettede Skibet Anker. Om Natten laa vi for Anker ved Hven.

18. Omtrent Kl. 10 om Formiddagen kom vi til Kronborg. Vi gik da iland og blev et Par Timer paa Slottet, hvor vi efterlod Kansleren. Kl. 2 om Eftermiddagen stak vi atter i Søen.

19. Tidlig om Morgenen saa vi Varbjerg. Vi hørte en Prædiken over Psal. 107. Vi saa Øen Molsund, Karlsund og Marstrand. Omtrent Kl. 6 vare vi lige ud for Skagen.

20. Med gunstig Vind sejlede vi ad Flekkerøen til. Omtrent Kl. 3 om Morgenen saa vi Tringelen, tre Fjelde, under hvilke Havnen Mardø er. Kl. 1 Eftermiddag kom vi for en stærk Kuling til Flekkerøen, hvor vi traf vore andre Skibe.

21. Hele denne Dag maatte vi ligge for Modvind ved Flekkerøen. Det blev alle under Livsstraf forbudt at kalde Kongen andet end „Kaptejnen". Og her nævntes Varøen som det Sted, hvor alle Skibene skulde indfinde sig, om de maaske skulde blive skilte ad paa Rejsen.

[1]) I Charisius's Rejseberetning kaldes Stedet: Oltin.

[390]

22. Da vi havde hørt en Prædiken og spist til Middag, satte vi Kl. 1 Eftermiddag Sejl til, og sejlede ud ad det samme vestlige Løb, som vi vare komne ind ad. Victor gik i Spidsen og alle de andre Skibe fulgte. Strax ved Udsejlingen mødte Østersfangeren Laurits Friis os. Ved Krydsning vandt vi endelig tre Mile frem.

23. Vi krydsede i rum Sø hele Dagen og kom dog kun ud for Lindesnæs. Gideon saa vi ikke idag; de øvrige Skibe fulgte os.

24. Kl. 6 om Morgenen passerede vi Hitterøen og Seløen, ved Middagstid Lister og Ingerøen, derpaa „Nyb fielden"[1]). Vi saa Karmfund („Sammerfund"), hvorad man sejler ind til Stavanger. I denne Egn er ogsaa Skadenæs og Havnen Brock. Kl. 6 om Eftermiddagen saa vi først Gideon ved Øen Udskjær. En Turteldue satte sig tre eller fire Gange paa vort Skib.

25. Da vi Kl. 3 om Morgenen vare 3—4 Mil ud for Bergen, begyndte et heftigt Regnskyl, som dog holdt op ved Middagstid. I disse Dage mindskede vi Sejl, da de andre Skibe ikke kunde følge os, og idag tabte vi Landet af Sigte.

26. Hele Natten sejlede vi for vort mindre Sejl „Blinden", paa Grund af de andre Skibes Langsomhed. Idag vare vi ud for Sundmør, Merøen, Gidsske. Før Middag havde det regnet, men senere klarede det op. Henimod Aften vare vi ud for Trondhjems Fjord. Gideon gav Signal ved at affyre en Kanon; Skipperen mente, at man derved vilde advare

os, at vi vare for nær ved Land, hvilket han ikke rigtig kunde afgjøre, da Luften var disiet; vi forandrede da Kursen noget. I Begyndelsen troede vi, men med Urette, at de ved hint Skud gav tilkjende, at der var død nogen ombord, som de sænkede i Havet. Samme Dag faldt en af vore Matroser fra Stormasten ned i Kabyssen; han kom sig dog efter nogle Dages Forløb. Ved Solnedgang begyndte en stærk Nordenvind at blæse op, som drev os mange Mile af vor Kurs.

27. Luften var klar, men der blæste en stærk Kuling af Nord. Vi holdt os dog ikke desto mindre i ret Kurs. Vi hørte en Prædiken over Psal. 23. Ved Middagstid vare vi ud for Nummedal og Orefos. Ved Solnedgang blæste det endnu stærkere op fra Nord, og vi bleve drevne mange Mile af vor Kurs.

28. Idag blæste den samme Vind med lige Heftighed og drev os, som vi antog, henved 50 Mile af vor Kurs. Da Stormen Kl. 12 om Natten

[1]) Hvor jeg ikke med Vished kjendte den rette Skrivemaade af forekommende norske Lokaliteter, har jeg uforandret beholdt Haandskriftets.

[391]

Natten steg endmere, strøg vi alle Sejl med Undtagelse af et trerebet Storsejl. Idag var Mat Ulrik en god Ligger (unus bonus jacens). Jørgen Kaas var ogsaa en meget god Ligger i flere Dage. Efter at vi vare komne hinsides Trondhjems Fjord, saa vi Solen hele Døgnet med Undtagelse af en Timestid mellem Kl. 11 og 12.

29. Det strænge Vejr holdt stadig ved og sinkede vor Rejse. Paa Grund af den stærke Storm kunde vi ingen Prædiken høre.

30. Den rasende Nordenstorm holdt endnu ved, først henimod Natten begyndte den at stille lidt af, og Vinden gik lidt mere om i Vest.

Maj.

1. Vejret bedagede sig betydelig, hvorved vi befandt os meget vel; men endnu vare vi ikke komne i ret Kurs, „aff und tho for vore Schonfar Seil".

2. Luften var klar, og Vinden sydlig, „en temmelig god Streckebør". Ved Nadvertid saa vi en stor Hval, som paa Ryggen var besat med Skjælfisk og Østers. Skipperen mente, at vi vare ud for Øen Røst, hvor Hvalerne altid holde sig, paa Grund af de mange Fisk, som findes der. Her er et stort Havsvælg, hvorigjennem Jorden trækker Vandet til sig, naar den trænger til Næring, og atter til bestemte Tider udstøder det, naar dens Indvolde ere helt fyldte. Heraf opstaar en Malstrøm. Saadanne Havsvælg findes ogsaa andensteds paa bekvemme Steder, hvor den forsynlige Natur har sørget derfor.

3. Vejret var endnu klart, men Vinden gik i Nord og bragte saa stærk en Kulde som hos os ved Midvinter. Vor Præst sagde i en Tale, som Kaptejnen dog ikke hørte, at vi ikke vare

rigtig kloge, at vi forlod den gode Aarstid forat slakke om i disse kolde og uvenlige Egne. Det samme klagede vor Kjøgemester, Hans Bülov, over, og roste Præsten, at han havde prædiket meget godt og ramt Sømmet paa Hovedet. Idag vare vi vel en 30 Mile ud for Lofoten. Mod Aften kom Børge Trolle over til os i sin Baad og bragte Kaptejnen nogle Østers.

4. Vinden var endnu i det samme nordlige Hjørne; vi sejlede derfor øster paa forat faa Land i Sigte, at vi kunde anstille Beregning om, hvor vi vare. Vi hørte en Prædiken over Johannes „om en liden Stund". Efter Prædiken blev der holdt Standret over nogle Delinkventer, der havde gjort sig skyldige i at spise under Prædiken, og de blev dømte til at miste en Maanedes Hyre; blandt disse var Ulrik af Holsten, Iver Friis, Jørgen Kaas

[392]

Kaas og Markus Pens. Solen gik ned i Nordvest, og stod strax efter op i Nordost. I disse Egne er der nemlig paa denne Tid ingen Nat.

5. Vinden blev i det samme Hjørne og vi fortsatte uforandret vor Kurs. Himlen var klar og ren, men det blæste lidt stærkere end igaar. Kl. 3 om Eftermiddagen saa vi Land; nogle formodede, at vi vare ud for Trondhjems Fjord, andre at vi vare 6 Mile fra Øen Røst. Vi satte da atter Kursen i Vest. Henning Gøje kom meget beskjænket op af Kaptejnens Kahyt. Idag var Gideon nær tørnet sammen med vort Skib Victor. Endelig saa vi Torrehatten.

6. Om Formiddagen blæste det meget lidt, og Himlen var overordentlig klar, hvorover vi glædede os meget. Vi hørte en Prædiken over Joh. 16. om den Helligaands Udsendelse. Tilligemed Kaptejnen var jeg ombord i Gideon og Josaphat; Kl. 12 kom vi tilbage til vort Skib. Det var da fuldkomment Havblik. Idag kunde vi atter sætte ret Kurs, efterat vi i ni Dage havde krybset omkring uden at vide hvor. Vinden var Nordnordost. Jeg var i „Capernaum" („Kaptejnens" Kahyt) og tabte mine Penge (i Spil).

7. Vi vedblev med den samme Kurs, og Vinden var god. Forresten var det disiet i Vejret med stadig Regn. Jeg var indbudt til Aften af Kaptejnen i „Capernaum".

8. Vi blev fremdeles i ret Kurs, og vor Skipper mente, at vi idag vare 50 Mile fra Varhus. I disse Dage sejlede vi forbi Salten, Senjen, Andenæs, Tromsø.

9. Vinden var meget gunstig, og vi sejlede forbi Øen Loppen og Loppekalven. Her begynder Finmarken, som hører under Varhus Len. Loppesunden her beboes af Finner, der alle ere Fiskere. Man har intet andet her end nogne Sten og Fjelde. Beboerne have en Kirke (templum), som de kalde „Fandens Badstue". Den er nemlig paa den ene Side ganske fort af den bestandige Røg, som udstrømmer fra det nærliggende Bjerg. Gideon var idag i stor Fare mellem Klipperne.

10. Da Solen brød gjennem Taagen, og det til vor store Glæde blev klart Veir, satte vi Kurs i Nordnordost og saa atter det Land, som vi igaar havde tabt af Syne paa Grund af Taagen.

Vi hørte en Prædiken over det Sted af Joh. (o: Jakobs) Brev: Al fuldkommen Gave kommer ned fra Lysets Fader. Omtrent Kl. 10 om Aftenen hørtes tre Kanonskud fra Gideon til Tegn paa, at en død var kastet overbord. Hele Natten spillede vi Kort, og det var saa klart som om Dagen; thi i disse Egne gaar Solen ikke ned lige til Jacobi Dag, d. 24de Juli.

[393]

12. Vi sejlede om Nordkap, paa hvis Top et Kompas er indhugget i Fjeldet. Dette Bjerg anses for det yderste Punkt imod Nord. Derpaa kom vi henad Nordkyn til, hvor der er en Ø, Skjershat, og der er et Fiskeværr. Ved Middagstid fik vi Modvind. Vi saa der Fiske, som man kalder „Haffkielling".

13. For god Medbør kom vi endelig med alle vore Skibe, undtagen Pappegøjen, til Varø Havn omtrent Kl 8 om Morgenen. Her traf vi to engelske Skibe, som strax overgav sig. Hvad der var i Skibene blev erklæret for god Prise. Ved Indsejlingen saa vi det usle Fort og en Trækirke, som vor Barber ansaa for et Rensdyr. Der er en By, hvis Huse bestaa af underjordiske Huler, elendige Fiskerhytter. Præsten, der svarer til Stedet, er et uvidende Asen, som jeg kjendte fra Kjøbenhavn af, da han havde været Famulus hos Dr. Anders Krag. Senere blev han relegeret fra Universitetet; nu gjælder han for en fortræffelig Præst her; men Tilhørerne ere som Præsten. Han besidder stor Autoritet hos disse Kvæghoveder (bestiæ). Han sagde til mig, at han intetsteds hellere vilde være end her, og han takkede Professorerne i Kjøbenhavn for, at de havde relegeret ham fra Universitetet. I Kirken ligger Henning Falster og Mads Skeel begravede; de have været Befalingsmænd over dette Fort. Her ligger ogsaa Knud Ulfeld begravet, som havde fornærmet sin Fader, Jakob Ulfeld til Selsø, og som døde her, da han var paa Rejsen til Ruslod. Han var en Broder til Mogens Ulfeld, der var Vicekaptejn paa vort Skib. En af Mandskabet paa Gideon døde her og jordedes i Kirken.

Medens vi laa her for Anker, indbød Generalkaptejn Christian Frederiksen alle de andre Kaptejner til sig. Medens de sad ved Bordet, fik Skotten Kaptejn Durham et heftigt Sygdomsanfald. Vor Læge erklærede, at det var en Paralyse. Han blev baaret hen i Præstens Hytte, hvor vi ogsaa efterlod ham.

Folk her leve udelukkende af Fiskeri. Den ufrugtbare Jord yder dem kun fersk Vand og usle Boliger. Vi saa den Maade, hvorpaa de bære sig ad med at fange og tørre Fisk.

15.[1]) Henimod Kl. 7 om Aftenen forlod vi Øen Varø, men da Vinden var imod, maatte vi gjøre nogle Slag for at komme ud. Kaptejnen havde faaet at vide, at der laa to engelske Skibe i Havnen Olenia, vi rettede derfor vor Kurs derhen, men vi manglede Lodser, der vare fjendte med Farvandet i disse Egne.

[1]) I Hdskr. staar: 16, hvilket maa være fejl.

[394]

16[1]) Vejret var klart, men Luften meget kold; Vinden var vestsydvest. Omtrent Kl. 6 om Morgenen vare vi ud for Stangenæs. Her var der nogle kjøbenhavnske Skibe, fra hvilke nogle danske Mænd kom til os og klagede over den Uret, Englænderne tilføjede dem, idet de med Magt og væbnet Haand havde fratagget dem nogle Baade fulde af Fisk. Ved Middagstid tog vi i Havnen Dibin et engelsk Skib kaldet Purchins. Det sneede og haglede paa denne Tid. Kl. 9 om Eftermiddagen sejlede vi forbi Øen Kildin; paa Stranden saa vi nogle Rener og nogle Finnehytter. Vi fandt ingen engelske Skibe her, som vi havde ventet. Idag udregnede Kaptejnen med Skipperen, at vi fra Kronborg til Kildin havde tilbagelagt 520 norske Mile i lige Linie.

Omtrent Kl. 8 om Aftenen stødte vi ved Indsejlingen til Havnen Olenia paa et skjult Skjær, paa hvilket Skibet blev staaende og Kjølen led Skade i en Strækning af ni Alen. Ved Bølgeslagets stærke Tilbagegang blev vi imidlertid atter flot og frelstes saaledes ved Guds Beskjærmelse fra den overhængende Fare. Siden maatte vi bestandig holde Pumperne gaaende, da Skibet tog Vand ind. Her fangede vi to engelske Skibe, som havde søgt Tilflugt blandt Skjærene og saaledes nær vare blevne Aarsag til vor Undergang. Angrebet paa det største af Skibene foretoges af vor Kaptejn, Christian Frederiksen, Albert Skeel, Markus Pens, jeg og vor Læge Dr. Hasenbard. Dette Skib hed Charitas, og dets Ejer eller Kaptejn var Englænderen Willum Teel, der strax blev ført som Fange til vort Skib. Paa dette Skib blev Albert Skeel gjort til Kaptejn; paa det andet og mindre, som Kaptejnen kaldte Lilleperten, blev Erik Urne udnævnt til Kaptejn.

Medens vi laa i Havnen Olenia, kom en russisk Befalingsmand, som de kaldte „Sylvanisch", med ti andre velklædte Russer. Denne Befalingsmand overbragte vor Kaptejn sine Gaver, nemlig en meget god Skinke og et stort Brød af en udmærket Smag, og efterfom han havde hørt, at Kaptejnen havde lidt Skibbrud, vilde han gjerne være ham til Tjeneste med hvad han kunde. Kaptejnen takkede ham og hans Ledsagere, og lod dem beværte saaledes paa Skibet, at de kom fra Borde som Svin og Bæster.

Den 17. Maj, som var Christi Himmelfartsdag, sejlede vi Kl. 6 om Eftermiddagen ud af Havnen Olenia, og styrede vor Kurs henimod Kildin. Men da vi havde en lidet gunstig Sidevind, vare vi nær drevne paa to skjulte Skjær, som kun kunde kjendes derpaa, at Bølgerne brød sig over dem. Vi vare i den største Fare og saa den visse Undergang for Øjnene; men ved

[1]) I Hdskr. staar: 17; at dette er urigtigt, fremgaar baade af Charisius's Dagbog og af det følgende.

[395]

ved Guds Beskjærmelse, og derved at vi itide fandt paa Raad, slap vi heldigvis. Imidlertid maatte vi dog afstaa fra at sejle til Kildin, derimod søgte vi ind i en ny Havn, Dibin, der blev os viist af de fangne Englændere, som vi havde ombord, da den ellers er mindre bekjendt. Medens vi laa saa trygt i denne Havn, gik Kaptejnen iland, og vi maatte bestige et højt Bjerg, førend vi kunde komme til Russernes Hytter. Dette Steds Befalingsmand beværtede os med Ost og Smør lavet af Rensdyrmælk, og han gav os en Drik, som de kalde Kvas, brygget af Vand og Mel. Vi saa en

russisk Tvekamp og Kaptejnen kastede Dalere i Grams, om hvilke de kjæmpede nogne og uden Vaaben med Legemerne indsmurte i Fidt. Vi samlede paa dette Bjerg nogle Urter, som Engelskmændene kalde Orpin, Normændene Stubberod, et fortræffeligt Middel mod Skjørbug og meget almindelig paa disse Steder. Vor Kaptejn brugte Bladene af denne Plante som Salat. Der fandtes ogsaa Sneglehuse af forskjellig Farve og vidunderlig Skjønhed.

Den 19. Maj lettede vi Anker fra Dibin og sejlede til Kildin, og fra den følgende Dag og indtil den 26de blev Gideon repareret, efter at Skytfet og Provianten var udlosset af Skibet. Før vi naaede Kildin, nødtes vi til med vort havarerede Skib at søge ind i en ubekjendt Havn, som Kaptejnen til Ære for Mat Ulrik kaldte Jomfruhavnen. Ved Øen Kildin fandt vi alle vore Skibe med Undtagelse af Josaphat. Medens Skibet repareredes, var jeg nogle Gange med Dr. Jonas oppe paa Toppen af et Bjerg, og vi saa hvide Ræve. Denne Ø har ogsaa Bjørne og nogle Fugle, som kaldes Ryper; de findes i stor Mængde og ere lidet sky. Der vorer i Mængde Løvefod, Pirula, Myritus, Tubbebær og Krakkebær, ligeledes Orpin eller Caratias. Vi fandt ogsaa i Havet Urten Alcionia, hvis Blomster og Blade sidde fast paa Stenene. Vi samlede paa Stranden Stene af forskjellig Masse og Farve, smukt tilslebne af Bølgerne, saa nogle vare fuldkommen runde og andre aflange. Nogle syntes at være af en Slags Marmor, hvoraf vi sluttede, at der i denne Egn maatte findes Marmor og lignende Stenarter. Vi viste vor Kaptejn Christian Frederiksen disse Stene, som han betragtede med Beundring. Vi gik saaledes ikke saa meget for at finde Urter (herbatum) som for at finde Stene (lapidatum) paa denne Ø. Øen Kildin er frugtbarere end de øvrige omliggende Øer; den føder om Sommeren nogle hundrede Rener, foruden en stor Mængde Bjørne og Ræve. Om Sommeren beboes den af Finner eller Lapper, der kaldes Fjeldfinner, fordi de om Vinteren opholde sig mellem Fjeldene, og naar de forlade Øen, tage de deres Rener med sig, og vende atter tilbage om Sommeren paa Grund af Fiskefangsten. De Fiske, som findes her, kalde vi Stokfisk, og de fanges i

[396]

i saa utrolig stor en Mængde, at man kan kjøbe dem meget billigt; hundrede Fiske, som udgjøre tre eller fire Tønder, koste ikke mere end fire Daler. Medens vi opholdt os der, var der sammesteds Kjøbmænd fra Flensborg, som i otte til ti Dage ladede deres Skibe saa fulde, at de ikke kunde føre mere. Denne Ø har en Længde af to norske Mil, og er fire Mil i Omkreds. Den hæver sig meget højt over Havet; paa dens øverste Top ud imod Havet oprejste Dr. Jonas og jeg en Varde af Sten, som vi siden længe kunde se, da vi sejlede bort. Blandt Finnerne her var der en Gansin, som for Betaling vilde sige Hans Lindenov, hvorledes det stod til i Kjøbenhavn; men vi kom saa hurtigt afsted, at Finnen endnu ikke var bleven færdig med sine Forberedelser. Omtrent 6 Mil fra Kildin ligger paa Fastlandet Byen Malmis ved en stor Elv, der falder i Havet ud for Kildin. Denne By kaldtes ellers i gamle Dage Kola efter et stort og højt Bjerg, som adskiller Norge fra Rusland. Og denne By Kola, der ligger ved Foden af Bjerget, hørte for ikke saa meget lang Tid siden til Norge, men ved de danske og norske Befalingsmænds Forsømmelighed have Russerne bemægtiget sig denne Egn, hvorpaa de have forandret Navnet til Malmis.

26. Maj. Efter Nadvertid, omtrent Kl. 7, begyndte vi i Guds Navn igjen vor Sejlads, og styrede fra Kildin mod Varhus. Vi sejlede ud af Havnen paa den østre Side af Øen, og vi kunde længe se den Stenpyramide, som Dr. Jonas og jeg havde rejst.

27. Pindsefesten højtideligholdt vi paa vort Skib mellem Kildin og Varhus. Det var en mørk og meget kold Dag, og Vinden var imod. De fleste af os led af Søsyge og spiste intet. Kaptejnen holdt sig i Ro i sin Kahyt.

28. Var det vel klar Luft, men meget koldt, og Vinden var endnu i det samme Hjørne, saa vi ikke naaede videre end ud for Stangenæs.

29. Maj. Om Morgenen tidlig naaede vi til Varhus, hvor vi tog et hollandsk Skib, der tilhørte Marcus Fengler. En hollandsk Skipper, som ved et Tilfælde blev ihjelskudt, begravedes her. En af vore Skibspræster, Hr. Niels, skulde efter Kaptejnens Befaling forrette Begravelsen, og da han var dygtig beskjænket, brugte han ikke mange Ord. Han sagde nemlig: „Hvor han er født, det veed jeg ikke, lige saa lidt som hvem der er hans Forældre, hvorledes han har levet, er mig heller ikke bekjendt; derimod veed jeg til Punkt og Prikke, hvorledes han er død; men da I andre jo ogsaa vide god Besked dermed, saa behøver jeg ikke at udbrede mig vidtløftig derom, og derfor slutter jeg hermed min Tale". Da vi gik i Land, var Kaptejnen og Mat Ulrik i vor Baad; vor Skipper, som styrede, førte os ind

[397]

i en snæver Havn, og da den ikke havde noget eget Navn, kaldte Kaptejnen den „Soffenhaffn".

30. Forblev vi i Fortet og ordnede vore Sager og indtog Proviant for den forestaaende Rejse. Paa de opbragte Skibe blev Joachim Bülov, Erik Urne og Henning Valstrup satte til Kaptejner. To smaa engelske Skibe lod Kaptejnen fare og tillod dem at sejle hjem med alle de fangne Søfolk. Paa Øen Varø voxer en Urt, som Beboerne kalde Frisgræs, og som ogsaa er gavnlig mod Skjørbug; den anses for at være en Art af Numularia. Der paa Øen var en Ganfin ved Navn Tuickvas; om ham fortalte Befalingsmanden der paa Stedet, Hans Olsen, mig, at han havde sagt, at vor Kaptejn var i stor Livsfare med sit Skib, men at han dog paa den og den Dag vilde komme uskadt tilbage, hvilket ogsaa indtraf. Denne Tuickvas gav mig en af sine Sønner, som var en Dverg af et forunderligt Ydre; men Moderen vilde ikke af med ham. Denne Dag var meget sommerlig, saaledes som vi ikke havde haft nogen paa hele vor Rejse. Det var første Gang vi mærkede, at Varmen overgik Kulden i disse Egne. Mod Aften hørte vi tre Kanonskud fra Hector til Tegn paa, at en død var kastet overbord. Det var Højbaadsmanden.

Juni.

1. Kl. 6 om Morgenen vare vi ud for Kyn og om Aftenen ved Nordkap, som anses for det nordligste Punkt paa Jorden.

2. Vi havde en gunstig østlig Vind, og Luften var klar; men vi kunde dog ikke se Land paa Grund af en tyk Luft, der holdt sig ved Landet, hvilken Normændene kalde Dysmer. Kl. 9 om Aftenen saa vi Tromsø og Sønderfolen, hvor Tromsø Fogderi (provincia) ender.

3. Hele Natten havde vi Modvind, men ved Daggry blev den gunstig, senere blev det Stille. Vi hørte en Prædiken over Joh. 3 om Menneskets Gjenfødelse. Tre af vore Folk begyndte at blive syge. Kl. 4 om Eftermiddagen blæste en stærk Nordnordost op; henimod Natten mødte vi et Skib fra Haderslev; vi vare da ud for Siroen. Vi drak muntert i Kaptejnens Kahyt.

4. Luften var mørk hele Dagen med tykke Skyer, saa vi ikke kunde se andre af vore Skibe end Hector og Neptunus. Idag saa vi igjen i stort Antal de Fugle, som kaldes Havheste. Naar de saaledes samles, sige Sømændene, at det i nogle Dage vil vedblive at være tyk Luft.

5. Vinden var fremdeles nordnordost med tyk Luft, saa vi blot kunde se fem af vore Skibe. Efter Middag saa vi nogle Hvaler, deriblandt

[398]

blandt en af uhyre Størrelse, en Troldhval. Mod Aften vare vi paa Højden af Øen Røst, da det klarede op.

6. Luften var klar, undertiden regnede det lidt, og den Vind, der var, var tildels imod. „Duffuen" kom til os.

7. Idag saa vi et engelsk Skib i Afstand af to Sømil. Hele Flaaden vendte da og forfulgte det fra Kl. 6 om Aftenen til Kl. 12 den næste Dag. Vor Victor var en Mil og mere forud for de andre Skibe. Da Englændermanden saa, at han ikke kunde sejle fra os, lod han Sejlene falde og holdt ned imod os. Efterat han havde foreviist sit Søpas, fik han Lov at sejle; men for de to Kanonskud, som vi havde affyret, fordi han ikke vilde lade sine Sejl falde og vente paa os, maatte han give to Rosenobler, et Fad med en engelsk Drik tillige med to Tønder hollandsk Brød af udmærket Mel. Kaptejnen (den engelske) undskyldte sig med, at han ansaa vort Skib for en Sørøver, hvilket var en „skaldet" Undskyldning. Sagen var, at han stolede paa sit Skib og troede, at han kunde løbe fra os.

8. Vinden blev i det samme Hjørne, og vi vandt kun en Mil af de tolv, vi havde tabt ved at forfølge hint Skib.

9. Havde vi en jevn Kuling med vedholdende Regn hele Natten og lige til Middag. Det maatte jeg bekjende i mit Lukaf, thi da jeg stod op, var jeg næsten gjennemblødt. Da Kaptejnen efter Nadvertid stod med os paa Skandsen, saa vi en forfærdelig stor Hval, meget større end den, vi havde set den 4de; i Længde kunde den næsten maale sig med vort Skib. Henimod Natten begyndte det at blæse meget stærkt op, og da Vinden var os stik imod, maatte vi søge ud i rum Sø til stort Afbræk i vor Fart.

10. Idag, der var en Søndag, hørte vi ingen Prædiken paa Grund af den stærke Storm og det umaadelige Regnskyl. Vi hørte to Kanonskud fra Hector til Tegn paa, at en død var kastet ud. Vore Matroser formodede, at det var Konstablen, som havde været syg. Efter Middag, da Stormen var paa det stærkeste, saa vi nær ved vort Skib to Hvaler, der parredes, og Søfolkene sagde, at en slimet og ildelugtende Materie, som vi saa flyde paa Vandet i temmelig stor Mængde, var deres Sæd.

11. Luften var klar og skyfri; Stormen stillede lidt af, og vi drak noget i Kaptejnens Kahyt.

12. Vi havde den samme ugunstige Sydvest som de foregaaende Dage, og vi saa paa Himlen nogle Skyer, som vor Skipper kaldte „Væerhoffuit". Nogle mindre Hvaler, der kaldes Springhvaler, blev sete i stor Mængde. Joachim Bülov kom til os med sit Skib, og vi talte med ham. Idag

[399]

Idag blev der, af Mangel paa Brændsel, givet Befaling til, at der kun skulde skaffes een Gang om Dagen. En streng Lov for den knurrende Mave.

13. Vi hørte en Prædiken over Fortællingen af Lucas Evang. om den rige Mand. Vinden holdt sig næsten hele Tiden i Sydvest. Vi vare tilbords hos Kaptejnen i hans Kahyt. Blandt andet, der kom paa Tale, foreslog Mat (Ulrik) og Henning Gjøe at indrette en Kahyt til at hænge saaledes, at den altid kunde være i Ligevægt og ikke rullede med Skibet. Kaptejnen befalede mig at antegne dette som et nyt og mærkeligt Paafund.

14. Idag havde vi en saa voldsom Storm og et saa haardt Vejr, som vi endnu ikke havde haft paa hele Rejsen, og derhos stærke Regnskyl. Om Natten sad Kaptejnen hos mig ved min Køje, som var tæt ved Siden af det Sted, hvor Skipperen stod og klagede over, at han ikke kunde sove, og det især af den Grund, at vi ingen Forskjel kunde kjende paa Dag og Nat. Vi gav alle, saamange som vi vare ombord, nogle Penge til de fattige, efter enhvers eget Skjøn.

15. Vinden blev i det samme Hjørne, men den var ikke saa voldsom, og det klarede op. Idag gjorde vore Søfolk den Regning, at vi vare 50 norske Mile tilsøs ud for Trondhjems Fjord. Mod Aften hørtes tre Kanonskud fra Hector eller Duffuen til Tegn paa, at en død var kastet ud. Vinden tog igjen fat med voldsom Kraft, saa at vi maatte lade alle Sejlene falde med Undtagelse af et paa Stormmasten, vort Skaanfar-Sejl, der var rebet ned til den nederste Del af Masten, forresten drev vi for Takkel og Tov, som Vinden vilde, uden at vi dog havde noget at frygte, efterfom vi vare i rum Sø langt fra Land.

16. Vinden blev i det samme Hjørne, men Himlen var klar. Vi saa en Fugl, som Skipperen kaldte Ellu, som man plejer at se i disse Egne under stærke Storme. Vi havde ombord en sort Kat med lange Haar og meget større end vore danske Katte, som en af Kaptejnens Hornblæsere havde stjaalet i Kildin fra en Finnekone. Da Hornblæseren havde skyndt sig

for at komme ombord med Katten, var Konen løben efter ham grædende og skrigende, at hun vilde have sin Kat igjen; han havde tilkastet hende en halv Daler. Konen havde dog ikke villet lade sig stille tilfreds dermed, men var bleven ved at raabe paa sin Kat, som Ransmanden imidlertid ligefuldt tog ombord med sig. Vor gamle og overtroiske Skipper Amon, der var født i Trondhjemsegnen og opdragen i Finmarken, og som godt kjendte hine Folks Natur og flere Gange havde erfaret, hvad de formaa, bad nogle af vore Folk om, at de dog vilde bede Kaptejnen om, at han ikke længere vilde beholde den Kat ombord, da den sikkert var Aarsag i, at vi havde saa stor og

[400]

usædvanlig Storm og Modvind. Den følgende Dag, der var en Søndag, efter Prædiken, anklagede vi da efter vor Skippers Raad denne Kat for Kaptejnen og sagde, at den var Skyld i disse Storme, og bad ham, at den maatte blive kastet overbord. Kaptejnen vilde meget nødig indlade sig derpaa, da Katten besad en vidunderlig Behændighed; den havde undertiden fanget Fugle, som sad paa Tovværket, den kunde svinge frem og tilbage som et Pendul og springe fra et Tov til et andet. Det havde den ogsaa gjort nogle Gange midt under Prædikenen, saa Matroserne ikke havde kunnet bare sig for Latter. Da vor Præst havde bemærket dette, var han bleven meget vred, og havde forladt sin Text og begyndt at skjænde paa Matroserne og sige, at nu var det ikke Tid at le, nu skulde de paakalde Gud. Dette fortalte vi nu Kaptejnen, som ikke havde været tilstede ved Gudstjenesten, og sagde, at Katten havde forarget Præsten og forhindret Tilhørerne i at høre Guds Ord. Det var godt, at vi havde den sidste Grund at støtte vor Anklage til; thi vi havde flere Gange hørt Kaptejnen sige, at han intet havde bragt med sig fra hine Egne, der var ham saa kjært som denne Kat og en russisk Lygte af en overordentlig Størrelse, meget smukt gjort af noget russisk Glas, som kaldes Talch, hvilken han havde faaet til Foræring i Kildin af en russisk Befalingsmand, som kaldes „Sylluannick", af hvem vi ogsaa til billig Pris havde kjøbt forskjellige Slags Pelsværk. Kaptejnen maatte da endelig give efter for vor Anklage, hvorpaa Dommen over den elendige Kat blev overladt til Skipperen, der kjendte for Ret, at den skulde kastes i Havet og drukne. Kaptejnen vilde dog ikke, at man maatte gaa saa strængt tilværks med den, men befalede, at den skulde sættes i Kar, bunden, forat den ikke skulde springe ud, og forsynet med Føde for en Maaned, om den maaske kunde komme tilbage til sin Herskerinde, som nødig havde villet miste den og havde grædt over den, som om den havde været hendes eget Barn. Skipperen vilde absolut, at den skulde dø, formodentlig for at forsone de vrede Guder Æolus og Neptun; ellers kunde den vende tilbage til sin Herskerinde; hvad dog ikke var umuligt. Enden paa Sagen blev, at Katten blev sat i et Kar og med Lempe firet ned i Havet, og saaledes tog den Afsked fra os.

17. Om Søndagen havde vi da samme Vind, men ikke saa stærk; undertiden regnede det lidt af Vestsydvest. Vi hørte en Prædiken om det store Bryllup og de indbudnes Undskyldninger. Efter Middag kom Admiral Børge Trolle over til os og meddelte, at han med Sextanten (radius astronomicus) havde udregnet Polhøjden og fundet, at vi befandt os paa 66° 8', hvilket ogsaa stemmede med vor Observation. Vi indsaa altsaa, at vi vare

[401]

vare ud for Helgeland og langt fra Egnen ved Trondhjemsfjord, som vi urigtig havde ment at kunne naa om faa Dage. Nu lagde Vinden sig; maaske Æolus og Neptun havde ladet sig forsone ved det Offer, vi havde bragt dem, af vor Kat. Imidlertid rullede Skibet dog voldsomt, da Søen var i stærk Bevægelse; dette kaldte Skipperen „Støen Stolpen".

18. Henimod Dag begyndte en let Brise fra Nord, og med gunstig Vind satte vi nu ret Kurs, som vi i nogle Dage havde været forslagne af. Det var en dejlig Dag, der vederkvægede os alle meget. Henimod Natten saa vi en stor Hval saa nær, at Skibet var nær rendt paa den, og vi kunde ikke fremme den ved vore Raab, da vi sejlede forbi. Omtrent Kl. 12 gik Solen ned og stod igjen op Kl. 1; vi havde saaledes haft bestandig Dag fra den 26de April til den 18de Juni.

19. Vinden var gunstig ligesom igaar, men det var noget koldere. Ved Middagstid vare vi paa Højden af Trondhjemsfjord. Vi saa idag endel smaa Hvaler, som kaldes Springhval, Rørhval og Sildehval. Med alle Sejl til skjød vi nu en stærk Fart for en strygende Medbør. Ingen af vore Skibe kunde følge os uden Hector og Neptunus, dog i lang Afstand. Ligesom Vinden begunstigede vor Rejse, saaledes fejede Lykken mig meget i Kaptejnens Kahyt; thi jeg vandt i Schakspil nogle Rosenobler, og ovenikjøbet drak jeg dygtig af en sød Vin, som Kaptejnen kaldte „vin du mont Esperance" (Capsvin).

20. Vinden var gunstig men stærk. Idag saa vi igjen Land, efter at vi ikke havde havt det i Syne siden den 1ste ud for Tromsø. Vi sejlede forbi den klippefulde Egn, som er berømt af S. Olafs Sejlads og kaldes „Haarleiden". Der ses en Stenstøtte, der i Skikkelse ligner et Menneske. Thi der fortælles, at da S. Olaf sejlede forbi disse Fjelde, forvandlede han et Menneske, som boede der, til Sten. Herom have Normændene disse Vers:

Høre du Oluf Rødeskjæg,
Hvi sejler du gjennem vor Stuevæg.

S. Olaf svarede vredt:

Stat du og bliv til Stok og Sten
Og ingen Dannemand mere til Men.

Havet, der beskyller denne Fjeldegn, kaldes Stadtshav og strækker sig 12 Mile, og i hele denne Strækning er der ingen gode Ankerpladse eller Havne. Her stormer det næsten bestandig, Vindene bryde frem fra Fjeldene og ere ofte forDærvelige for de søfarende. Man siger, at for syv Aar siden gik 100 Jagter her under, som ladede med Fisk sejlede til Bergen. Vi

[402]

Vi saa „Kindt", og Toppen af dette Bjerg kalde de Biskopshatten. Vi kunde ikke ønske os nogen bedre Vind end den, vi havde idag. Vi sejlede forbi Øen Udvær, og der er en Kirke; det var først den anden Kirke vi saa paa hele vor Rejse.

21. I Herrens Navn kom vi fra Verdens Ende til det længe forønskede, velsignede Bergen. Kl. 4 om Morgenen sejlede vi ind ved Øen Herlø, som er fem Mile fra Bergen. Til venstre saa vi Henrik Mundts Gaard. Derpaa kom vi under hele Byens Jubel og almindelige Lykønskning til Bergenhus[1]).

22. Var Kaptejnen til Gjæst hos Jakob Trolle, Lensmand over Trondhjem.

23. Kaptejnen indbød alle Adelsmænd, der havde været med paa Rejsen, til et Gilde i Apothekerens, Nicolaus de Freunts, Hus, og der blev vi svært beværtede. De smukkeste Piger fra Bergen vare tilstede og vi dandsede ordentlig med dem, glade over, at vi endelig vare komne til et Sted, der var efter vor Smag. Tilsidst, da vi havde drukket tæt og dandset nok, slog vi alle Apothekerens Vinduer i Stykker, og drog Omsorg for, at Kaptejn Christian Frederiksens og alle vores Vaabenmærker blev indsatte i dem til en Erindring. Samme Dag overbragte Borgmestrene, Landsdommeren (judex generalis territorii), Laugmanden og Byens Raadmænd Kgl. Majestæt deres Gaver paa Bergenhus. Det samme gjorde de tydske Bryggemænd, som kaldes Garper.

24. Saa vi en Leg, som efter gammel Skik aarlig ved denne Tid, paa S. Hansdag, anstilles af de tydske Kjøbmænd paa Bryggen, og som kaldes Spillet. Det tillades ingen at indtræde i deres Lag og nyde godt af deres Privilegier, med mindre han først er bleven ordentlig vereret og „deponeret" i denne Leg og er bleven pidsket med Ris lige til Blodet. Man fortæller, at denne Leg i gammel Tid var saa ubarmhjertig haard, at det undertiden skete, at Folk omkom under denne „Leg", og at den var saa streng, for at de yngre Kjøbmænd skulde skræmmes fra strax at indtræde i deres Lag, som handlede paa Bryggen. Ved Slutningen af denne Leg og ved Optagelsen af dem, der saaledes efter at være deponerede fik Adgang til Kjøbmændenes Lag, blev følgende Vers fremsagt[2]):

„Sie

[1]) Om Kong Christian IV.'s Ophold i Bergen i Sommeren 1599 findes Efterretninger fra andre Hænder i Norske Saml. I, 271, i Norske Magasin II, 170 ff., samt i et Hdskr. i Univ. Bibl., Additam. 110. 4.

[2]) Haandskriftets Retskrivning er beholdt.

[403]

„Sie Got, sie Got, ich weis wohl was er kan,
Ehr kann Schorsteinn fheien als ein Man,
Ehr muss in das Paradis,
Vnd dar schmechen Barckenriis,
Barckenriis med Huppen,
Als vier Bavern uff seignen Ers kan stuppen".

Oversæt:

„Se Gud, se Gud, jeg ved godt, hvad han kan:
Han kan feje skorstene som en mand.
Han skal ind i Paradis
og smage der Birkeris,
Birkeris med Hop,
som fire bønder kan støde [slå] på hans ende.“

Vedkommende Kandidat blev da trukken ved Hovedet og Haarene ind paa et mørkt Sted og der overdænget med Ris, medens der blev gjort Støj med forskjellige Instrumenter, for at Kandidaternes Skrig ikke skulde høres. — Kaptejnen befalede sin Løber, Mogens Lakej, at gaa ned for at se, hvorledes der var indenfor; de greb ham da og lod ham saaledes smage deres Ris, at han, da han kom ud, svor paa, at han aldrig nogensinde mere vilde gaa ind i et saadant Paradis.

25. Gjorde Borgmestrene, Laugmændene og Raadmændene et stort Gilde for Kaptejnen paa Raadhuset. Naar Kaptejnens Skaal blev drukken, eller han selv udbragte Skaaler, bleve tre Kanoner affyrede. Ved denne Lejlighed kom to Mennesker tilskade, da man havde glemt at tage Ladestokken ud af en af Kanonerne. Den ene af disse døde strax. Idag blev Borgerne i Bergen mønstrede; de vare i Antal 3,000.

26. Blev Kaptejnen indbudt af de tydske Bryggemænd til et Gilde paa deres Kompagnihus, og over al Maade prægtig beværtet.

27. Var Kaptejnen indbudt af Jakob Trolle, og her blev Mat Ulrik først bekjendt med Jakobs Hustru, Fru Mette Høeg, hvilket Venskab ikke var meget værd (non valebat obulum).

28. Var Kaptejnen buden til Gjæst af Slotsherren, Laurits Kruse. Om Aftenen ankom de danske Rigsraader Axel Gyldenstjerne, Statholder i Norge, Eske Brok og Christen Holk, der skulde sidde Retterting i Norge.

29. Hvilede vi en Smule ud efter vore Drikkelag, da vi havde gaaet i en stadig Rus, saa Naturen tilsidst nægtede sin Tjeneste, og det ikke var os muligt at drikke mere; vi maatte saaledes gjøre en Dyd af Nødvendigheden.

Juli.

1. Efterat vi i de foregaaende Dage havde slaaet os alvorlig løs og levet højt med Gilder i Bergen baade ved Dag og ved Nat, vendte vi endelig tilbage med Kaptejnen til vore Skibe. Kaptejnen hørte en Prædiken. De danske Rigsraader vare tilstede og vare indbudne til Taffels. Efterat

[404]

Efterat Kaptejnen havde sagt dem Farvel, satte vi Sejl til; men da Vinden var imod, kom vi ikke langt. Ved Hjælp af Bugserfartøjer, som Tydskerne paa Bryggen overlod os, naaede vi til Havnen Skarholm, hvor der var befæstet Ringe til Klipperne, ved hvilke man kunde fortøje Skibene, saa de kunde ligge sikkert.

2. Efterat have hørt en Prædiken kom vi til Havnen Hykkelvig[1]), om hvilken man siger: „Stryg for Hykkelvig". I Nærheden er det høje Fjeld Lyderhorn, der er berygtet af Hexenes aarlige Forsamling der; langt derfra er der et andet Fjeld, der er højere end alle de øvrige. Det kaldes Ulrik og derom lyder Verset:

„Wldrich vnd Lyder Hoernn
Sein für Bergen die besten Thoern".

Da vi ikke kunde komme videre for Modvind, gik Kaptejnen og nogle andre i Land for at kjøbe frisk Smør og Ost i en nærliggende Bondegaard. Da vi kom derhen, var Bonden og hans Hustru til Bryllup i Landsbyen Grimstad, der efter hvad man sagde os laa i Nærheden. Vi sejlede da derhen med vor Baad, og da vi kom der, fandt vi Brudgommen siddende med sin Brud ved Bordet. De bad os meget høflig om at træde indenfor, og da vi alle vare ens klædte, vilde Kaptejnen sidde nederst, forat man ikke skulde kjende ham. Derpaa kom Skafferen hen til Albert Skeel og mig, der sad øverst, og spurgte, om de maatte følge gammel Sædvane. Dertil svarede vi, at det havde vi intet imod. Han vendte da strax tilbage med ligesaa mange Følgesvende, som vi vare i Tal, og hver af dem bar et Sølvbæger. Derpaa drak de os først til paa S. Olafs Minde og derpaa paa den hellige Trefoldighed. Tredie Omgang drak de os til paa vor naadigste Konges Velgaaende og ønskede ham en lykkelig Hjemkomst. Hermed fulgte strænge Paalæg om, at disse Skaaler skulde enhver, hvad enten det var Mænd, Koner eller Piger, uden Undskyldning tømme ud tilbunds. Denne gode Skaffer og hans Kammerater trakterede os saa vel, at vi vare temmelig fugtige, da vi kom tilbage til Baaden.

3. Var det Vindstille med lidt Regn. Efter Middag var Kaptejnen paa den nærliggende Ø Astø, hvor han fik nogle Smaafisk, som de kalde „Steenforren". Henimod Aften var jeg med Kaptejnen ovre paa Skibene Neptunus og Charitas.

4. Vare vi med Kaptejnen i Bergen hos Jakob Trolle, og vi brød

[1]) Nedenfor skrives den: Kykkelvig.

[405]

brød en stor Kakelovn (fornacem) ned i vort Herberge i Haab om en gunstig Vind.

5. Kl. 6 om Morgenen vendte vi atter tilbage til vort Skib; men efter Middag vendte Kaptejnen igjen tilbage til Bergen og hørte en Sag mellem Indvaanerne i Bergen og dem i Trondhjem, der laa i Strid om deres Privilegier. Idag var jeg med Dr. Jonas paa Øen Kykkelvig, hvor der voxer Orpin i stor Mængde, som Beboerne kalde Kalverod, Hollænderne S. Johannis Kraut. Et bremisk Skib sejlede forbi, hvis Skipper fortalte, at han

i tre Dage havde udstaaet en saa forfærdelig Storm paa Søen, at han aldrig nogensinde havde oplevet Magen.

6. Vinden var endnu den samme. Vi hørte en Prædiken over Rom. 8. Efter Middag var Hans Bülov, jeg og vor Kirurg oppe paa Toppen af Lyderhorn. Paa Fjeldsiden fandt vi forskjellige Planter, nemlig foruden Orpin ogsaa Purpurea digitalis, Pingvicala, ogsaa kaldet Marie Sko, ligeledes en Art Angelica, som Normændene kalde „Gibbequarn", og Blaabær. Vi spiste til Aften i Kykkelvig. Kaptejnen var igjen ude at fiske. Om Natten var der Gilde og Dands paa Raphael. Da Knud Gyldenstjerne vendte tilbage til vort Skib med en dygtig Perial, faldt han i Vandet og blev omdøbt, da han vilde gaa ombord. Kaptejnen raabte til ham fra Skibet: „Vel bekomme dig Badet!"

7. Kl. 5 om Morgenen lettede vi Anker fra Skarholmen. Vinden var ønskelig. Til højre havde vi Strudshavn. Vi sejlede mellem nogle forunderlige Skjær, og vi vare nær ved det Fjeld, som kaldes „Buk paa Raaen", fordi en Buk engang sprang fra Klippen ned paa Raaen af et forbisejlende Skib. Vi hørte en Prædiken over Luc. 5. Vi saa Korsfjorden. Til højre havde vi det høje Fjeld Seggen og til venstre Lysekloster. Vi sejlede gjennem Sundet Bummelen; hele denne Egn hører under Lysekloster. Vi saa ogsaa den Klippe, som kaldes Bremerholmen. Henimod Natten kastede vi Anker i Havnen Vibrandsø for at vente paa vore andre Skibe. Sejladsen idag var temmelig farlig paa Grund af de mangfoldige Skjær, vi maatte sejle imellem.

8. Om Morgenen tidlig lettede vi igjen Anker, og gjennem Calmersund[1]) kom vi ud i aaben Sø. Til højre havde vi Øen Calmar, hvor vi havde en Stenkirke paa venstre Haand inde paa det faste Land. Vi saa „Jægeren"; henimod Aften saa vi Egersund, hvor Havnen Hitterøen er. Vi havde meget smukt Vejr hele Dagen, og Vinden var efter Ønske.

[1]) Hos Charisius: Carmsund.

[406]

10. Henimod Kl. 7 vare vi ud for Lindesnæs. Vi saa Egnen ved Mandal og Nedenæs. Fra Middagstid blæste en stærk Østenvind op. Ved Kl. 2 om Eftermiddagen vare vi ud for Flekkerøen. Kaptejnen sendte Neptunus derind for at se, om nogle af vore Skibe vare der, men den fandt kun Hector.

11. Imorges vare vi ud for Marstrand. Det var meget smukt Vejr. Under Middagsmaaltidet hørte vi tre Kanonskud fra Charitas. Vi saa „Trumlingen Blaakuld", hvor Halland begynder. Ved Nadvertid vare vi ud for Varbjerg Slot. Henimod Natten gik Vinden om i Sønder, saa vi fik den imod.

12. Tidlig om Morgenen saa vi Anholt; paa Grund af Modvind tilbragte vi hele Dagen med at krybse. Mod Aften, da vi vare i Nærheden af Anholt, saa vi 50 hollandske Fragtskibe

ledsagede af to Convoier; de viste os den skyldige Honør ved at lade deres øverste Sejl falde.

13. Midt om Natten opstod en stærk Storm, saa vi maatte gaa for Storsejlet alene. Mellem Kl. 9 og 10 om Formiddagen stod vi ind ad Øresund. Derpaa blev vi nogle Dage paa Kronborg.

14. Ankom vi lykkelig og vel paa Kjøbenhavns Rheb ved Guds naadige Beskjærmelse, som saa vidunderlig og naadig har bevaret os paa denne lange og farlige Rejse. Paa vort Skib er der paa hele Rejsen ikke død nogen af Besætningen, og vi have ikke mistet uden een, som vi kastede levende ud for at drukne ham, og een, som vi kastede sovende ud for at vække ham. Den ene var Finnekonens Kat, den anden var den norske Buk.

Ønske ved vor Sørejses Slutning:

Nok har jeg pløjet den skummende Sø, nu jeg priser det tørre;
Guderne give, at jeg aldrig mer' komme tilsøs[1]).

In Regiam navem Victor.
Victor ego, ventosqve truces, vastasqve Charybdes,
Atqve alias toto qvæ metuenda salo,
Nil metuo, nec enim Nomen sine Numine favstum
Contigit hoc sorti compelat vsqve meæ,
Avspiciis invicte tuis Christiane tuisqve
Christe Deus, Victrix per mare semper eam.
Jonas Jacob. Venusinus.

Oversæt:

Til det kongelige skib Victor.
Jeg, Victor, frygter hverken de grumme vinde eller de vilde Charybdiser
eller noget andet, som man må frygte på det vide hav.
Thi dette lykkebringende navn er ikke faldet i min lod uden guddommelig vilje;
må det altid [gå i opfyldelse].
Under dine auspicier, uovervundne Christian, og dine, Kristus, Gud,
vil jeg altid sejle sejrende over havet.

Jonas Jakobsen Venusinus.

(Fortsættelsen følger i 4de Bind.)

[1]) Dette er en fri Oversættelse af nogle latinske Vers af Siv. Grubbe.

Sivert Grubbes Dagbog (Slutning)

Meddelt af Holger Fr. Rørdam. Danske Magazin, Fjerde Række, Fjerde Binds første Hefte, **s. 4–83**

(4)

Sivert Grubbes Dagbog. (Slutning.)

Aar 1600.

Marts.

20.—24. Paa denne Tid var det en stærk Frost, saa man kunde gaa sikkert paa Isen fra Hven til Sjælland.

30. Kansler Chr. Friis og H. Ramel, der skulde gaa som Gesandter til Emden, lettede Anker fra Kjøbenhavn med to Skibe, Victor og S. Michael. Kongen ledsagede dem til Kronborg.

Maj.

19. Rejste jeg med Kongen til Halmstad, og 22. vendte Kongen tilbage til Kronborg.

20. Vendte Gesandterne tilbage fra Emden.

21. Begravedes i Roskilde den navnkundige Theolog Niels Hemmingsen. I samme Maaned døde David Chytræus i Rostok.

Juni.

2. Var jeg med Kongen i Bleking hos mine kjære Svigerforældre. Slottet Lyckaa blev ødelagt og Byen Avskjær mistede sine Rettigheder. Indbyggerne blev nødte til at flytte til den ny By, som kaldes Christianopel[1]). Min Svigerfader, Knud Grubbe, lagde Grundstenen til Kirken sammesteds.

[1]) Den 31te Januar 1600 udgik kongelig Befaling, om at Avskjær, Lyckov og Elleholm, der hidtil havde haft Kjøbstedret, skulde miste samme, og Beboerne for Fremtiden bruge Bondernæring (Skaanske Reg. Nr. 3, Fol. 108—9).

[5]

11. Begravedes i Kjøbenhavn Dr. med. Anders Krag, en stor Forfægter af den ramistiske Filosofi. Han skrev ogsaa imod Liebler i Tübingen. I sin Tid var han min Bordfælle i Basel og min tro Ledsager paa Rejsen gjennem Burgund og Tydskland.

12. Drog Kongen fra Sølvitsborg og kom samme Dag til Kronborg.

Juli.

30. Rejste jeg fra Kjøbenhavn, og 31. kom jeg til Sølvitsborg, hvor min Svigerfader laa syg. Jeg førte Lægen Dr. Gellius (Sascerides) med mig.

August.

4. Døde paa Sølvitsborg Slot min kjære Svigerfader Knud Grubbe. Jeg miste ham paa en ubelejlig Tid til min store Sorg; hans Sjæl hvile i evig Velsignelse. Den 15de September blev han begravet i Sølvitsborg Kirke.

November.

23. Gjorde Kgl. Majestæt Anders Sinclairs Bryllup paa Kjøbenhavns Slot med Kirsten Kaas.

December.

4. Deltog jeg i den kgl. Kommission, der var nedsat i Sagen mellem Fru Margrete Hardenberg og Fru Tale Ulfstand[1]).

5. Blev Mette Dresselberg, Datter af Vilhelm Dresselberg og min Søster Karine, døbt i Bindinge. Jeg var Fadder ved hendes Daab.

Aar 1601.

Januar.

17. Døde Rigshofmester Christoffer Valkendorf i Kjøbenhavn. Han var Kongen og Riget en saare nyttig Mand; og ligesom han havde levet vel og berømmelig, saaledes svarede ogsaa hans Endeligt til hans Liv. Efter

[1]) I Haandskr. staar: Dominum Tulle Ulstandt, hvilket vist er en Fejl, der bør rettes, som ovenfor er sket. Fru Tale Ulfstand var Enke efter Povl Laxmand.

[6]

hans Død blev jeg Lensmand paa [Jungshoved][1]), hvilket var imod Kanslerens Vilje, da han vilde, at jeg skulde have søgt Tryggevelde Len.

16 (sic). Døde i Kjøbenhavn Jakob Trolle, Lensmand i Trondhjem. Han var daarlig gift![2])

28. Blev Breide Rantzov udnævnt til Statholder paa Kjøbenhavns Slot, men i Hofmesterembedet succederede han ikke.

Februar.

9. Blev der holdt et Møde af danske og svenske Rigsraader ved Grændsen, i Knærød. Vore Affsendinge vare Kansler Chr. Friis, Arild Hvitfeldt, Oluf Rosenspar, og af de kgl. Sekretærer Jens Mogensen, Niels Krag og Hartvig Bilde. De svenske Affsendinge vare Jørgen Eriksen, Tosten Christoffersen, Anders Lindersen og Sekretæren Oluf Nielsen.

Marts.

9. Blev Chr. Barnekovs Søn Hans døbt paa Malmøhus. Kongen var tilstede som Fadder. Derpaa rejste jeg med Kongen til Bleking til min bedrøvede Svigermoder.

10. Blev Hofprædikanten M. Anders Bentsen Dallin indviet til Biskop over Oslo og Hammer Stifter i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn. Kongen og fire af Rigsraaderne vare tilstede ved Akten.

Kongens Rejse til Aggershus.

April.

14. Sejlede Kongen fra Kjøbenhavn med to Skibe, Victor og Hercules. Ved Hven mødte vi et engelsk Skib, hvis Kaptejn ikke vilde vise Kongens Skib den skyldige Honør ved at lade Topsejlet falde, hvorfor Kongen selv rettede to Kanoner og gav ham to Kugler i Skroget, saa at Engelskmanden blev nødt til med sit Skib at følge med os til Kronborg. Paa Victor var Hans Majestæt Kaptejn, og Albert Skeel var Næstkommanderende. Desuden vare vi ombord: Hertug Hans af Holsten, Rigsraad Jørgen Friis, der var Slotsherre paa Aggershus, Sekretær Sivert Grubbe, Henning Valstrup, Korfits Rud, Jens Sparre og Gerhard Nettelhorst samt Amon Styrmand og Hans Simonsen.

[1]) Aabent Rum i Haandskr. Den 12te Maj 1601 blev S. Grubbe forlenet med Jungshoved Len, som han beholdt i et Aar (Sjæl. Registre Nr. 12, Fol. 315—17).

[2]) Se 2det Bind, Side 403.

[7]

15. Da Vinden var imod, kom vi ingen Vej, og vi overnattede paa Kronborg. 16.—17. Laa vi stille. 18. Kl. 5 om Morgenen satte vi Sejl til. 19. Ved Middagstid vare vi ud for Varbjerg. 20. Vare vi ved Marstrand. 21. Tidlig om Morgenen kom vi til Tønden og Søstnes, to Øer. Om Natten laa vi for Anker i Havnen Drøgbakken. 22. Kom vi ikke uden Fare gjennem Isen til Aggershus. 23. Laa vi stille. 24. Gik vi igjen ombord. 25. Laa vi stille i Oslo Vig. Vi saa to af de Lemminger, som regne ned fra Himmelen. 26. Laa vi ved Nørsedden. 27. Laa vi for Anker nær ved Øen „Stengelholmen", hvor der er et Rettersted. Idag havde vi paa een og samme Tid to forskjellige Vinde. Nordenvinden fyldte det øverste af Sejlene, medens Søndenvinden udspændte det nederste af dem. Tilsidst fik Nordenvinden Overhaand. 28. Kastede vi ved Middagstid Anker ved Drøgbakken. Peder Iversen[1]) kom til os med nogle Tønder friske Østers. 30. Tilbragte vi hele Dagen med at krydse mellem Tønden og Søstnes.

Maj.

1. Krydsede vi endnu mellem Tønden og Søstnes. 2. Ud for Marstrand. 3. Henimod Natten kom Kongen med Albert Skeel og mig, efterat have forladt Skibet, til Kronborg. 4. Kom Kongen og Dronningen til Kjøbenhavn.

2. Blev den brandenborgske Gesandt Hr. von Testiche stedet til Audiens i Kjøbenhavn.

Juni.

11. Blev Dr. Niels Krag creeret til Universitetets Rektor. Kongen og Hertug Ulrik bivaanede Akten. Dr. Anders Christensen nedlagde samtidig sit Rektorat.

Samme Dag sejlede Kongen fra Kjøbenhavn med Skibet Victor for at drage til Bahus. 12. Kom vi til Kronborg. 13. Spiste vi i en Skov nær ved Kronborg, hvor der er fundet nogle Malmaarer. 15. Kom Kongen til Bahus. „Beskjød Kgl. Majestæt Bahus med tre Stykker". 17. Sejlede vi bort. 18. Under „Ridingen" kom, henimod Natten, Mads Knudsen til os og bragte os slet Budskab. Hercules var bleven nødt til at søge Havn. 19. Kom vi til Hornbæk. Kongen drog strax til Frederiksborg. Hertug Ulrik og jeg kom henimod Natten til Kjøbenhavn.

[1]) Uden Tvivl Adelsmanden Peder Iversen Jernskjæg til Fridsø, Befalingsmand over Brunlag og Nummedal.

[8]

21. Havde den polske Konges Gesandt, Matthias Conartzch, Audiens i Kjøbenhavn.

Juli.

Mønstring udi Lund. 5. Var jeg med Kongen paa Torup, og 6. med ham paa Børringe. 9. Var Kongen paa Skabersø hos Fru Tale Ulfstand. 10. Drog Kongen fra Torup til Sjælland. 11. Kom jeg efter meddelt Orlov til Hofdale. 12. Gik jeg til Alters i Brønnested Kirke.

26. Holdt Breide Rantzov Bryllup paa Kronborg med Christentze Biffert.

Dagbog over Kongens Rejse til Bahus.

August.

11. Kl. 1 Eftermiddag gik Kgl. Majestæt ombord paa Victor i Kjøbenhavn. Med Kongen var Hertug Ulrik, Hertug Hans den yngre, Sten Maltesen, Slotsherre paa Bahus, Henning Valstrup, Gerhard Nettelhorst og Korfits Rud. Kansler Chr. Friis, Henning Gøje og Peder Basse ledsagede os til Kronborg. Om Natten laa vi ved Hven. Efter idelige Krydsninger kom vi til Kronborg og gik strax iland. 13. Sejlede vi videre. 14. Kastede vi Anker i Havnen Kalfund, hvor vi efterlod Skibet og henimod Natten kom vi til Kongelf, hvor vi overnattede. 15. Om Morgenen kom vi til Bahus. 16. Gik vi igjen ombord. Under Ridingen og Molfund kom Mads Knudsen, Kaptejn paa Skibet S. Michel, til os. 17. Om Eftermiddagen vare vi ud for „Kullebonden, den gamle Mand", og henimod Natten kom vi for en rask Kuling tilbage til Kronborg.

September.

1. Blev der holdt Mønstring i Roskilde over Adelen i Sjælland, Laaland og Falster af Sten Brahe, Henrik Lykke og Mogens Ulfeldt, og det blev bestemt, hvormange Heste enhver skulde holde til Kongens og Rigets Tjeneste af sine Arvegodser.

2. Afgik Eske Brok og Karl Brydske fra Kjøbenhavn i en Sendelse til Storfyrsten af Moskov.

Kongens Sørejse med tre Skibe, Victor, Argo og Raphael, over til Rostok til Hertug Ulrik af Meklenborg.

9. Ved Middagstid gik Kongen ombord paa Skibet Argo, og Kl. 6

[9]

lettede vi Anker og tiltraadte i Guds Navn Rejsen. Ved en Uforsigtighed af Matroserne slap Ankertovet fra dem, da de vare ved at hive det op, hvorved Spillet furrede rundt og dræbte to Matroser.

10. Kastede vi Anker ved Gjedsør. 11. Laa vi stille, medens Kongen besøgte sin Moder paa Nykjøbing Slot. 12. Kom Kongen ombord med Dronningen og Enkedronningen.

11. Satte vi Sejl til og kom til Warnemünde Rheed. 14. Blev vi ombord paa Grund af Storm og Modvind. 15. Om Morgenen kastede vi en overbord, som var død af Pest. Kongen med Dronningerne, Adelsmændene og Jomfruerne kom til Warnemünde. 16. Kom vi til Güstrow. Vore Førere vare David Bassewitz og Jochim Uldenborg. Idag blev ogsaa en af Kgl. Majestæts Drabanter kastet død overbord. 17.—18. Laa vi stille. 19. Indbød Kongen alle de meklenborgske Adelsmænd, der var tilstede, til sig i sit Værelse. Der drukket tæt; men Danskerne gik af med Sejren. Idag blev Kansler Christian Friis syg. 22. Vendte Kongen tilbage til Warnemünde, efterat have efterladt Dronningerne og den syge Kansler i Güstrow. 23. Kongen gik ombord paa Victor og ved Middagstid satte vi Seil til. Henimod Natten gik Kongen fra Borde en Mil fra Gjedsør. Samme Nat kom vi til ud for Falsterbo Færgehus.

12. Overnattede Kongen i Roskilde. 25. Kom han til Frederiksborg.

13. Rejste jeg med Breide Rantzov til Laugholm og Halmsted og strax tilbage. Paa Tilbagevejen mødte vi Kongen i Uderød.

14. Var jeg med Kongen i Knærød. Kansleren kom til os i Uderød.

15. Var Kongen og Rigsraaderne ved Grænden; Svenskerne vare ikke mødte, hvilket Kongen tog meget fortrydelig op. Henimod Natten kom Kongen til Laugholm.

Oktober.

18. Gav Kongen mig Tilladelse til at besøge min Gaard Hofdale.

19. Kom jeg til Hofdale med min kjære Svigermoder, Fru Mette Ulfstand, og min Kjæreste, Hilleborg Grubbe.

November.

Paa denne Tid kom den moskovitiske Storfyrstes Sendebud, Kansleren Demetrius og Hofjunkeren Ivan Burrevitz, til Kronborg. Der førtes Underhandlinger om et Ægteskab mellem Hertugen af Holsten, Hans den yngre, og den moskovitiske Storfyrstes Datter.

[10]

25. Kom jeg til Kolding med Henrik Ramel.

26. Kom ogsaa Kongen dertil med sine Brødre Ulrik og Hans, og rejste strax efter til Haderslev.

27. Kom Hertug Johan Adolf af Holsten til Haderslev ledsaget af sine to Raader Diderik Blome og Frederik Ahlefeldt, min fordums Ledsager paa Rejsen fra Italien gjennem Ungarn og Tydskland.

28. Gav Kgl. Majestæt sin Broder, Hertug Hans den yngre af Holsten, et Sværd (ense donatus est), hvorved han blev gjort „værhaftig".

December.

Paa denne Tid vendte Kongen ogsaa tilbage til Sjæland. Rejsen over Storebelt var meget vanskelig og farlig paa Grund af den store Mængde Is. Havet var næsten tilfrossét, og vi maatte trække vore Baade over Isen, hvor vi ikke kunde sejle.

Aar 1602.

Januar.

1. Spiste jeg hos Kongen paa Frederiksborg „udi Badstuen", tilligemed Kansleren og nogle andre. Vi begyndte det ny Aar, af Guds Naade, med megen Munterhed. Dronningen med alle hendes Jomfruer vare tilstede.

2. Blev min kjære Svigerfaders, Knud Grubbes, Lig ført fra Sølvitsborg til Begravelsen i Baare Kirke. Fru Beate Hvitfeldt, Fru Elisabeth Friis og andre adelige Fruer vare tilstede ved Ligets Nedsættelse. Hans Sjæl hvile i evig Fred. Da han levede, var han med Mette saare kjær. Jeg vil mindes ham med Taknemmelighed og med Savn, i det sikre Haab om engang igjen at forenes med ham i den salige Evighed.

3. Indtog jeg for første Gang Sæde paa Skaane Landsting, og det efter kongelig Befaling i en Injuriesag mellem Fadder Madsen, Foged hos Fru Gjørild til Børringe og Christen Barnekovs Foged, som kaldes Jens Altforviis. Denne blev nødt til at tilbagekalde de uoverlagte Ord, som han havde udstødt til Krænkelse for Fadder.

4. Vendte jeg tilbage til Hofdale.

5. Gik jeg til Alters i min Kirke ved Hofdale.

Februar.

1. Vendte jeg tilbage til Kjøbenhavn. 8. Var Kongen til Aften hos Kansleren, og vi havde „Reinfald".

[11]

Kongens Rejse til Oslo med de to Skibe Victor og Fortunen.

Marts.

Paa Skibet Victor var, foruden Kongen, Henrik Ramel, Sivert Grubbe, Joachim Bülov, Henning Valstrup, Korfits Rud og Gerhard Nettelhorst.

9. Afgik Kongen fra Kjøbenhavn, og vi kom til Kronborg. 10.—12. Laa vi stille og ventede paa Fortunen, som førtes af Herluf Daa. 13. Var Kongen ombord paa Fortunen, og da dette Skib skulde gaa til Spanien efter Salt, forelæste jeg Mandskabet Skibsartiklerne, og alle, som vare ombord, aflagde Troskabsed til Kaptejn Herluf Daa. Kl. 8 om Morgenen satte vi Sejl til og begyndte i Guds Navn vor Sejlads. 16. Havde vi stærk og usædvanlig Storm, endelig kom vi til Oslo Vig, der var fyldt med Is. Vi kastede Anker ved Øen Tostø; men da Ankrene ikke kunde naa Grunden her, hivede vi dem igjen op og sejlede til Rheden Bevesund, hvor vi atter kastede Anker. 17. Kom vi til Oslo.

10. Vare vi i Jernmøllen. Bispoppen, M. Anders, havde indbudt Kongen og os alle til sig. 19. Kom vi til Semb til Adelsmanden Hans Pedersens Gaard. Han var dengang Norges Riges Kansler. Vi spiste til Middag hos Hr. Oluf, Præst i Lier. Asker Kirke red vi forbi; dette Steds Præst hedder Hr. Peder Asker. 20. Besøgte vi Minerne, som vare paa Ø Semb. 21. Kom vi til Gunde Langes Gaard Falkensten. Vi spiste hos Hr. Povl i Sum Præstegjeld. Siden passerede vi en Fjeldkløft, som kaldes „Aggersklouff". Paa denne Rejse traf det sig, jeg veed ikke hvorledes, at min Hest snublede og faldt med mig.

11. Vendte vi tilbage til vort Skib i „Laufferkuulen", og satte strax efter Sejl til. 24. Vi havde stærk og usædvanlig Storm, om hvilken Styrmanden sagde, at den ikke var naturlig. 25. Begyndte Stormen at lægge sig. 26. Om Morgenen forlod Kongen Skibet to Mil fra Kronborg. Jeg og Henrik Ramel gik med Skibet til Kjøbenhavn. 27. Vendte Kongen tilbage til Kjøbenhavn. 30. Kom jeg til Torup og fandt min Kjærestes Moder syg og hentæret.

April.

2.—4. Paa denne Tid var jeg med Kgl. Majestæt paa Grændsen mellem Rigerne Danmark og Sverig; med Kongen var hans Brødre Ulrik og Hans. Efterat have hørt en Prædiken i Knærød, rejste Kongen til Valden, hvorhen han var indbudt af Eske Bilde.

[12]

5. Vendte jeg tilbage til Torup for at se til min syge Svigermoder, og jeg havde Kongens Livlæge Dr. Hasebard med mig.

6. Døde min Kjærestes Moder, mellem Kl. 12 og 1 om Natten, fromt og roligt i Herren. Da hun mærkede, at Døden var nær, kaldte hun mig hen til sig og sagde: „Kjære Søn, nu overgiver jeg til Vorherre og dig min eneste Datter samt min Gaard og alt hvad jeg har. Vorherre velsigne eder; jeg er vis paa, at du vil leve fromt og gudfrygtig med hende. Jeg beder ogsaa, at du i mit Navn vil takke vor naadigste Konge for alt, hvad han mildelig har gjort imod min Mand og efter hans Død imod mig stakkels bedrøvede Enke. Jeg haaber, at han heller ikke vil slaa Haanden af dig og min Datter. Havde det været Guds Vilje, vilde jeg gjerne have levet, til I havde haft Bryllup". Derpaa tog hun min Haand og kyssede den, og jeg kyssede ogsaa hendes. Endelig sagde hun med klar Røst Farvel til alle de omstaaende. Hendes sidste Ord gjemmer jeg dybt i min Sjæl, og kan endnu ikke tænke tilbage paa dem uden med stor Smerte; havde jeg kunnet høre dem med tørre Øjne, da havde mit Hjærte været haardt som Sten. Hendes dybt bedrøvede Datter, som kun for et Aar siden havde mistet sin kjære Fader, sørgede saa meget over sin elskede Moders Død, at jeg neppe tror, at nogen kunde sørge mere over sine Forældre, end hun, den stakkels Pige, begræd sine kjæres Død.

7. Paa denne Tid blev der holdt Herredage i Kjøbenhavn.

8. Kom Hertugen af Sachsens Sendebud til Kjøbenhavn.

Maj.

6. Denne Dag var saare glædelig for mig, idet min naadigste Konge gav mig Affsked i Naade fra min fjortenaarige Hoftjeneste og forlenede mig med Malmøhus Len[1]). Jeg sagde med det samme Farvel til Hr. Kansleren og mine andre tro Medarbejdere i Kancelliet[2]).

I min Tid vare følgende komne ind i det danske Kancelli: Sivert Beck, Iver Friis, Niels Krag, Hartvig Bilde, Holger Rosenkrands Jørgensen, Hans Olsen en Adelsmand fra Bornholm, Niels Bind, Erik Basbyrd, Gunde Lange, Godske Mogensen, Oluf Pedersen, Laurits Mule, Frederik

[1]) Lensbrevet for Sivert Grubbe paa Malmøhus, Lundegaard, Dalby Kloster og Højby Len er allerede udstedt den 30te April 1602 (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 177—9).

[2]) Paa Bagsiden af Haandskr.s Titelblad har Siv. Grubbe med egen Haand anført en lignende Bemærkning om sin Afskedigelse af Hoftjenesten, og dertil føjet følgende Distichon:

Aula vale, satis est, quod me tua cura fatiget,

Viuere priuatim me iuuat, Aula vale.

[13]

Paslich, Claus Dyre, Frederik Brockenhus, Jørgen Brockenhus og Christen Bernekov.

7. Forlod jeg Kjøbenhavn.

8. I Guds Navn tiltraadte jeg Malmøhus Len, som paa Kgl. Majestæts Vegne blev mig overleveret af Lage Urne, Landsdommer i Skaane, og Vilhelm Dresselberg. Samtidig tiltraadte Christen Barnekov Landskrone Len.

9. Blev min kjære Svigermoders, Mette Ulfstands, Jordefærd holdt i Baare Sognekirke. Hendes Lig blev nedsat i hendes Husbonds Gravsted. Nu ere deres Sjæle forenede i evig Fred. Hendes Lig ledsagedes til Graven af 36 Adelsmænd og 38 Adelsfruer og Jomfruer. Og det var den sidste Begravelse, som foregik efter gammel Skik, saaledes at adelige Lig stod sex Uger over Jorden. Nu varer det kun i to Uger.

10. Kom jeg til Hofdale med Kjeld Baad.

11. Gik jeg til Alters i min Sognekirke Brønnested.

12. Vendte jeg tilbage til Torup til min elskede sørgende Hildeborg.

Juni.

Behagede det vor naadigste Dronning at kalde min elskede Hildeborg til sig, forat hun skulde være til Tjeneste i Hendes Majestæts Kammer indtil vort Bryllup, efterfom hun var ene og havde mistet baade Fader og Moder. Hendes Mormoder, Fru Karen Banner[1]), ledsagede hende derfor til Dronningen, som paa den Tid opholdt sig paa Kronborg.

8. Hørte jeg den første Prædiken paa Malmøhus. Jeg havde derpaa Borgmestrene og alle Raadmændene til Gjæst.

9. Vendte min Kjærestes Mormoder, Fru Karen Banner, tilbage til mig paa Malmøhus fra Kjøbenhavn.

10. Indtog jeg for første Gang Sæde i Lunde Kapitel ved Forhandlingen af Ægteskabssager. Derpaa indbød jeg alle Kannikerne til Aften hos mig.

11. Var jeg tilstede ved Landemodet i Lund. Biskoppen, M. Mogens Madsen, holdt en Tale om Jesuiterne[2]), og M. Hans Sthen[3]) om Tiggeri og Fattigdom (de mendicitate et paupertate).

12. Kom Arild Hvitfeldt til mig i Lund og jeg gav ham Herberge

[1]) Enke efter Gregers Truidsen Ulfstand til Estrup.

[2]) Denne Tale er trykt i Magni Matthiæ Tessaradecas Orationum Synodalium Lundiæ habitarum, Hafn. 1604.

[3]) Sognepræst i Malmø, bekjendt som Psalmedigter og dramatisk Forfatter.

[14]

hos mig i min Gaard i Lund. Han var den første af mine Venner, som besøgte mig, og vort Kapitels Vin smagte ham saa godt, at han blev hos mig i to Dage.

Juli.

6. Var jeg paa Svanholm og deltog i tolv Adelsmænds Ed, som Gabriel Sparres Enke, Fru Elisabeth Trolle, førte imod en gammel Jomfru, Jfr. Ingeborg Bilde, og hendes Værge Predbjørn Gyldenstjerne, i en Sag angaaende Arv efter hendes afdøde Mand Gabriel Sparre. Arild Hvitfeldt var hendes Procurator.

7. Stod mit Bryllup paa Kjøbenhavns Slot med min elskede Hildeborg Grubbe. Kgl. Majestæt, min naadigste Herre, bekostede Brylluppet, og gjorde det med stor Højtidelighed.

8. „Mit Velkomme udi Compagniet". Kongen og hans Brødre vare nærværende tilligemed Dronningen.

9. Spiste Kongen og hans Brødre til Middag hos mig i mit Hus.

10. „Hertug Hanses Valet".

11. „Hertug Ulriks Banket, og blev Hs. fyrstelige Naade Fændrik over den blaa Fane, og blev der bedrukken cum multis bonis sociis".

12. Var Kongen og hans Brødre atter til Middag hos mig; og i mit Hus sagde Kongen Farvel til sin Broder Hans, der agtede sig til Rusland for at holde Bryllup med Storfyrstens Datter.

August.

1. Blev Dr. Peder Sørensen begravet i Kjøbenhavn; han var en saare navnkundig Mand for sin Forfarenhed i Lægevidenskaben.

2. Afrejste Hertug Hans den yngre af Holsten fra Kjøbenhavn med otte kongelige Skibe til Rusland, sin Skjæbne imøde. Kongen sagde ikke uden Taarer sin Broder Farvel i mit Hus. Af Rigsraaderne havde han Axel Gyldenstjerne, Axel Brahe og Christen Holk med sig[1]).

3. Kom jeg til Malmøhus med min kjære Hustru. Hendes Mormoder Fru Karen Banner, ledsagede os.

I denne Maaned var Kongen med Dronningen i Norge.

[1]) Hertug Hans, Christian IV's yngste Broder, rejste over til Rusland for at egte Boris Godunows Datter Xenia, i Medgift med hvilken han skulde have store Besiddelser i Rusland; men han døde allerede den 28de Oktober 1602, inden Ægteskabet endnu var fuldbyrdet. Axel Gyldenstjernes fortræffelige Dagbog, forsynet med en særdeles oplysende Indledning, er meddelt i Udtog af L. Engelstoft i Hist. Calender I, 73 ff.

[15]

September.

1. Forlod Mormoder, Fru Karen Banner, Malmøhus og rejste hjem.

2. Vare vi med til Sivert Becks Bryllup i Kjøbenhavn med Elisabeth Bilde.

Oktober.

11. Var jeg med i Lunde Kapitel ved Afgjørelsen af Ægteskabssager.

12. Saare stærk og usædvanlig Storm, hvorved mange var i Fare.

13. Begyndte min elskede Hildeborg at blive syg. 28. Besøgte Fru Tale Ulfstand hende. 29. Hendes Tilstand blev meget betænkelig. Men dog lindrede Gud efter sin uudsigelige Barmhjertighed atter hendes Sygdom. Nu begyndte jeg først at føle, at der er mere Smerte end Sødme i det sande Ægteskab.

I denne Maaned døde Hertuginden af Brandenborg, vor Dronnings Moder.

November.

21. Vendte Kongen og Dronningen tilbage fra Norge.

December.

4. Kom jeg til Hofdale. Siden jeg den 19de Juni sidstleden rejste herfra, er der død over 600 Mennesker i min Præsts Pastorat, og paa min Gaard alene 14.

Aar 1603.

Januar.

23. Hele denne Uge kunde man gaa sikkert over Isen fra Malmø til Kjøbenhavn.

Februar.

I denne Maaned blev den skaanske og hallandske Fane mønstret paa „Sanden" ved Halmstad.

17. Overnattede jeg i Laugholm paa Slottet hos Lensmanden Brostrup Gjedde. I denne Nat kom Budskabet om Hertug Hans's Død i Rusland.

[16]

25. Drog Jost Lejdebur paa Isen fra Malmø over til Kjøbenhavn, og 26. vendte han tilbage.

Marts.

Paa denne Tid var Kongen ved Grændsen mellem Rigerne tilligemed nogle af Rigsraaderne.

21. Modtog vi i Varberg Budskab om Hertug Ulrik af Meklenborgs Død.

22. Holdtes Jakob Becks Bryllup med Hille Marsvin paa Slottet i Kongens Nærværelse „more militari".

23. I Halmstad blev Hertug Ulrik aftakket fra hans Fændriks Bestilling, da han skulde tiltræde Bispedømmet i Bützow efter sin Morbroder Ulrik. Kongen med hele sit Følge rejste over til Sjælland.

April.

3. Valet[1]) i Kongens Herberge i Halmstad. Budskabet kom om den engelske Dronning Elisabeths Død.

4. Kom jeg med mine Ryttere til Slottet (i Malmø).

5. Under Prædiken blev der født Kongen og Dronningen en Søn og mandlig Arving i Kjøbenhavn.

Paa denne Tid blev Kongen af Skotland Konge i Storbritannien.

25. Kom Kongen til Malmøhus.

26. Rejste Kongen herfra til Rostok.

Maj.

9. Var jeg i Lunde Kapitel i Anledning af Ægteskabssager.

I denne Maaned besøgte jeg med min Hustru hendes Mormoder, Fru Karen Banner, og 21. kom vi til Høgholt.

Juni.

10. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus.

11. Begyndte Herredagene i Kjøbenhavn.

12. Blev Birgitte Rosenkrands, Niels Kaases unge Enke, henrettet paa Grund af det slette Liv, hun havde ført[2]).

[1]) Udentvivl Hertug Ulriks Afskedsgilde.

[2]) Efter sin Mands Død fik hun et Barn med dennes Fætter, Gjord Kaas, der var gift med Ermegaard Gyldenstjerne.

[17]

Juli.

3. Modtog Johan Friderich, Hertug af Holsten og Biskop af Bremen[1]), i Kjøbenhavn Forlening paa Slesvig og Femern af Kgl. Majestæt.

4. Blev Kongens Søn døbt i Kjøbenhavn og i Daaben kaldet Christian. Fadderne vare den engelske Konges Gesandt, Roger Greve af Bullandia, Barnets Moder Dronningen, Hertug Ulrik og den brandenburgske Gesandt. — Før Bordet var jeg beskikket til at skjænke for den engelske Gesandt. I dennes Følge vare følgende Herrer: Sir Jesselin Percy, Sir George Manners, Gesandtens Broder, Sir Villum Willougbye. Disse tre vare Grever. Sir Villum Jepsen, Sir Villum Constable, Sir Edvard Kinestem, Sir Johannes Tormy, Sir John Morris, Mr. Tibret, Kaptejn Torner, Mr. Maximel, Mr. Baschel, Mr. Edvard Busey, Mr. Hials, Thomas Ferres, Mr. Allen, Ticus Vaderpiers, Mr. Ayre, Mr. Johns, Hr. Doctor og Physicus Lobelius, Hr. Vincentius, Kapellan, Mr. Nanton, Orator[2]).

5. I den mindre Sal paa Kronborg blev Kongen med stor Højtidelighed beklædt med Hosebaandsordenen af den engelske Gesandt. Denne Ridderorden er indstiftet af Edvard III. 1350, til Minde om at Kong Edvards Strømpebaand var bleven givet som Felttegn.

6. Rejste Gesandten bort.

7. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus.

September.

13. og 14. Var jeg i Kjøbenhavn i en kgl. Kommission sammen med Kansleren og Holger Gagge i Anledning af en Strid mellem Kapitlet i Lund og Professorerne i Kjøbenhavn angaaende Afgiften af Naadensaar i Kapitlet.

14. Kom Kongen til Malmøhus.

15. Var jeg med Kongen paa Børringe, hvorfra vi strax vendte tilbage. Samme Dag var Peter Reid hos Kongen.

16. Rejste Kongen over til Kjøbenhavn.

Oktober.

10. Var jeg i Lunde Kapitel ved Forhandlingen af Ægteskabssager.

I denne Maaned aflagde Hamborgerne Ed til Kgl. Majestæt i Hamborg.

[1]) Haandskr. har: Epicop. Brand., hvilket maa være en Fejlskrift.

[2]) Alle de ovenstaaende Navne ere her gjengivne med Haandskriftets Skrivemaade, der neppe altid er paalidelig.

[18]

November.

I denne Maaned holdtes der Møde af Rigsraaderne i Kolding.

Aar 1604.

Januar.

13. Var jeg i Lunde Kapitel.

14. Var jeg efter kongelig Befaling paa Kullebjerg („Kulleborig") hos Johan Due. Mit Ærinde var paa Kongens Vegne at bede ham om hans Datter til Ægte for Gerhard Nettelhorst, hvortil Faderen ogsaa gav sit Samtykke. Jeg havde efterladt Nettelhorst paa Hofdale; da jeg kom tilbage, bragte jeg ham godt nyt, nemlig Faderens Samtykke til Ægteskabet med Datteren.

April.

13. Var jeg i Lunde Kapitel.

Maj.

14. Herredage i Kjøbenhavn.

15. Forlod Kongen Kjøbenhavn for paa Skibet Victor at sejle op til de norske Herredage i Bergen. Han ledsagedes af Kansleren.

Juni.

25. Var jeg i Lunde Kapitel, og 26. ved Landemodet.

Juli.

29. Stod i Malmø Peder Munks Bryllup med Sofie Brahe, og Otte Marsvins med Mette Brahe. Ved denne Tid vendte Kongen tilbage fra de norske Herredage.

August.

3. Var jeg i Lund i en kgl. Kommission mellem Palle Fasti og Fru Anne, sl. Anders Bings, „og blev de forligte om sin Kjønsed."

September.

28. Var jeg med min Hustru paa Mogenstrup i Anledning af Christentze Bifferts, Breide Rantzovs Hustrus, Begravelse i Sognekirken.

Mønstring i Lund. Kongen var tilstede og overnattede i „Lundegit".

[19]

Oktober.

18. Var jeg i Røgle til min Farbroders[1]), Jakob Grubbes, Begravelse.

19. Var jeg i Gennerup med min Hustru til Fru Tale Ulfstands Begravelse.

20. „Var jeg paa Øvits Kloster, og blev det jordegne Gods udi Færsherred taxeret for ret Skyld og Landgilde af Tage Krabbe og mig".

November.

27. Holdtes paa Slottet (i Malmø) Markus Skonings Fæstensøl og Mester Daniels[2]) Bryllup.

Aar 1605.

Januar.

6. Blev jeg paa Raadstuen i Malmø optagen i St. Knuds Broderskab.

7. Var jeg med min Kone paa Helsingborg Slot til Karl Ulfeldts(!) Bryllup med Margrete Staffensdatter.

8. I Lund „til Sogenthing". 21. I Kapitlet.

Marts.

2. Rejste jeg med min Hustru til Kronborg. 3. Blev Kongens lille Datter, Frøken Sofie, døbt. Alle Rigsraaderne vare Faddere.

3. Stod Joachim v. Bülovs Bryllup med min Søster Else Grubbe.

April.

9. „Til Protestats". Samme Dag aflagde jeg først min Ed i Kapitlet og indbød alle mine Kolleger til et Gilde, som de kaldte „Protestatskost".

10. Var jeg i Kapitlet forat afgjøre Ægteskabssager.

11. Døde paa Børringe den udmærkede Kvinde Fru Gjørild Fadderdatter, 96 Aar gammel. Jeg skylder hende meget, og hun har været som en Moder for mig. Hun blev begravet den 5te Maj i Lund paa Kongens

[1]) „Patris mei" staar der i Haandskriftet, hvilket er en Afskrivefejl for: Patruelis mei.

[2]) Maaske Daniel Hogewald, Kongens Kirurg.

[20]

Bekostning. Hendes Sjæl hvile i evig Fred. Biskoppen prædikede over hende af Syrach, 16. Cap.

Maj.

3. Kom Kongen til Malmø, og i min og min Hustrus Fraværelse overnattede han hos Borgmester Christen Hansen. 6. Stod Markus Skonings Bryllup paa Slottet i Kongens Nærværelse. 7. Rejste Kongen bort.

4. Kom jeg med min Hustru til Kjøbenhavn paa Kongens Skib. 12. Kjørte jeg med Kongen til Frederiksborg henimod Aften. 13. Ankom den brandenborgske Gesandt Alexander Køckerwitz. Han kjørte med Kongen til Kronborg, hvorfra de dog snart efter kom tilbage. 21. Vendte jeg tilbage til Malmøhus[1]).

5. Kom Kongen og Dronningen til Malmøhus, og det var første Gang Dronningen var i Skaane. 27. Besøgte Kongen og Dronningen Mogenstrup, Børringe, Lindholm, og kom om Aftenen til Torup, hvor de blev i tre Dage. I Kongens Følge var Breide Rantzov, Niels Krag, Korfits Rud, Henning Valstrup og Gerhard Nettelhorst.

Juni.

2. Var jeg i Kjøbenhavn til Hans Lindenovs Bryllup med Lisebeth Sofie Rantzov.

3. Var jeg i Nakskov med min Hustru til Alexander Pappenheims Bryllup med min Søster Regitze Grubbe. 22. Vendte jeg tilbage med min Hustru fra min Søsters Bryllup. 25. Var jeg til Landemode i Lund.

Juli.

30. Var jeg tilligemed Brostrup Gjedde i Barkager ved Engelholm i en kgl. Kommission.

August.

1. og 2. Var jeg i den samme kgl. Kommission med Brostrup Gjedde paa Vandaas, i Anledning af et Mageskifte om noget Gods mellem Kongen og Klaus Bilde. 3. Kom jeg med Brostrup til Hofdale. 8. Rejste jeg fra Hofdale. Himlen havde den Dag et ganske forunderligt Udseende.

[1]) Den 23de Maj 1605 fik S. Grubbe nyt Forleningsbrev paa Malmøhus, Lundegaard, Dalby Kloster og Helne Kirkes Gods, som han hidtil havde haft, samt desuden paa Børringe Kloster, Froste Herred, Lindholms Birk, med alt andet mere Gods, som afg. Fru Gjørild Fadderdatter senest havde haft i Forlening. (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 215—8.)

[21]

I denne Maaned var den spanske Konges Sendebud, Don Antonio de Sylva, hos Kongen; han var en saare beleven Mand og vandt i høj Grad Kongens Gunst.

September.

Var jeg med min Hustru paa Biersøholm til Christoffer Ulfeldts Bryllup med Marine Ugerup.

15. Blev Kongens lille Datter, Prindsesse Sofie, begravet i Kjøbenhavns Slotskirke.

16. Var jeg med Kongen i Apotheker Jørgen Rubberts Hus. Han trakterede Kongen meget godt og temmelig længe.

Oktober.

14. Var jeg i Lunde Kapitel.

15. Var jeg paa Aalefiskeri ved Byen Rørum, og Anders Sinclair var med. Vor Vært, der hjalp os at fiske, var min Bonde Morten Svendsen i Rørum, og vi fangede en stor Mængde Aal.

16. Var jeg med Anders Sinclair i en kgl. Kommission mellem Mogens Gjøe og Mogens Svabe, men vi maatte rejse bort uden at have udrettet noget.

17. Var jeg i Lund til Fru Beate Bildes[1]) Begravelse.

November.

I denne Maaned var jeg med min Hustru i Kjøbenhavn, da Dronningen havde sendt Bud efter hende.

16. Sendte Kongen 12 Heste og Stenen „Besear", der vejede tre Pund og var i Drueform, til Kongen af Spanien.

December.

12. Herredagen, der var indkaldt til Kolding, blev udsat til den 10. Marts i næste Aar. Paa denne Tid var Kongen i Hertugdømmet Brunsvig, efter at han den 19. September havde forladt Kjøbenhavn. Staden Brunsvig blev paa denne Tid belejret.

13. Kom Tage Krabbe med sin Hustru til mig paa Malmøhus og blev der nogle Dage ind i det ny Aar.

[1]) Astronomen Tyge Brahes Moder.

[22]

Aar 1606.

Februar.

16. Var jeg med min Hustru paa Kronborg Slot til Joachim Bülovs og min Søsters, Else Grubbes, Datters, Beate Bülovs, Daab, og jeg stod Fadder. Kongen var ogsaa tilstede.

Marts.

2. Var jeg med til Lavrits Grubbes Bryllup i Halmstad med Agnete Thott („Tod").

3. Herredage i Kjøbenhavn. Alle Rigsraaderne vare nærværende undtagen Jørgen Friis.

4. Faldt der Dom i Sagen mellem min (Hustrus) Mormoder Fru Karen Banner og Fru Ingeborg Skeels Arvinger.

5. Mellem 12 og 1 om Natten fødte Dronningen en ung Datter.

6. Henimod Aften fik jeg Besøg af Kongen og Børge Trolle; og da denne engang havde taget Luven fra Kongen paa vor norske Rejse, gjorde Kongen nu bestemt Fordring paa, at han vilde have Satisfaction[1]).

7. Var Kongen med Breide Rantzov til Aften hos mig.

April.

2. Paa Frederiksborg. 3. Kom der med Kongens Mægling Forlig istand mellem mig og Peder Munk om min Hustrus Fædrenegaard Alsløv, og det bestemtes, at jeg skulde give ham 14,000 Daler.

3. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus fra Herredagene[2]).

Maj.

2. Var jeg i Lunde Kapitel til Protestats. 3. Var jeg paa Landstinget. 5. Paa Kapitlet for at afgjøre Ægteskabssager.

3. Blev Kongens lille Datter døbt i Kjøbenhavn og kaldet Anne Sofie[3]).

[1]) Den 19de Marts 1606 tillod Kongen S. Grubbe at bytte med Hofjunker Alpitz von Grønenberg, saaledes at denne fik Dekanatet i Roskilde, medens Grubbe fik Kantordømmet i Lund (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 226—7).

[2]) Den 9de April 1606 fik S. Grubbe kgl. Bevilling paa at sælge noget af sin Hustrus Gods til Afbetaling af den Gjæld, han havde overtaget efter sine Svigerforældre (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 228).

[3]) Ifølge alle andre Angivelser fik hun Navnet Elisabeth, saa S. Grubbe her har taget fejl.

[23]

25. Paa denne Tid tiltraadte Kongen sin Sørejse til England.

26. Rejste jeg med min Hustru fra Malmøhus til Jylland forat besøge hendes Mormoder, Fru Karen Banner. Om Aftenen spiste vi i Haven hos Kongen og Dronningen.

Juni.

9. Kom vi til Aalborg. Eske Bilde og hans Kone, Helvig Gjøe, vare med os paa Rejsen. 17. Kom jeg med min Kone til Høgholdt til hendes Mormoder, Fru Karen Banner. 19. Var jeg paa Asdal med Eske Bilde. Vi overnattede hos en Bonde, Niels i Stengelbjerg, der beværtede os særdeles godt. 20. Vare vi i Skagen. Vi overnattede der hos Præsten, Hr. Niels Rasmussen. 21. Vendte vi tilbage til Høgholt. Siden var vi paa Bangsbo og Knivholt. Vi spiste til Middag hos Palle i Sudderbo.

Juli.

Paa denne Tid var jeg i Aalborg med Eske Bilde i Anledning af Skiftet efter Otte Banner til Asdal mellem Mormoder og Otte Banners andre Arvinger.

21. Tog vi i Aalborg Afsked med Mormoder og rejste til Mariager, hvor vi overnattede hos Lensmanden Oluf Rosenspar. 23. Besøgte vi Eske Brok paa Dronningborg. Vi overnattede paa Estrup hos Brødrene Brydske. 25. Paa Isgaard. 26. Paa Samsø. 27. Paa Vognserup. 28. I Ringsted. 29. I Guds Navn overnattede jeg med min Hustru paa Alsløv for første Gang, efter at Gaarden var kommen til dens rette Arvinger.

August.

1. Kom jeg tilbage til Malmøhus med min Hustru fra vor jydske Rejse.

2. Vendte Kongen tilbage fra sin Rejse til England.

3. og 27. Var jeg hos Kongen i Kjøbenhavn.

September.

23. Var jeg i Viborg med Eske Bilde i Anledning af Striden mellem Otte Banners Arvinger og Fru Ingeborg Skeel. Mormoder var ogsaa tilstede.

Oktober.

2. Rejste jeg fra Viborg, og 9. kom jeg til Kjøbenhavn. 12. Var

[24]

jeg til Aften hos Kongen i Christen Hammers Hus[1]). 15. Kom jeg tilbage til Malmøhus fra min jydske Reise.

26. Var jeg i Kjøbenhavn med til Tage Thott Ottesens Bryllup med Helvig Rantzov og Styring Boels med Margrete Gjedde. Brylluppet bekostedes af Kongen.

27. Spiste Kongen til Aften hos mig. Gert Rantzov og hans Hustru, Tale Thott, vare ogsaa tilstede.

November.

10. Var jeg med min Hustru til Aften hos Kongen i Christen Hammers Hus. 11. Vare vi til Aften hos Apitz[2]), hvor Kongen ogsaa var. 12. Til Aften hos Enevold Kruse; Kongen var der.

11. Rejste Kongen med Dronningen og de kongelige Børn fra Kjøbenhavn til Antvorskov. 20. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus.

December.

12. Paa Germendstrup med Tage Krabbe i en kgl. Kommission angaaende Mageskiftet af denne Gaard mellem Kongen og Karine Thott.

Aar 1607.

Januar.

30. Var jeg paa Raadstuen i Malmø i Anledning af en Strid mellem Borgmester Niels Hammer og Gertrud Hollænders.

Februar.

13. Denne Aften og helt ud paa Natten havde Himlen et forunderligt og usædvanligt Udseende. Denne Nat tilbragte jeg i Beldringetorp.

14. Var jeg i Lunde Kapitel. Præsten ved Lunds Domkirke, M. Oluf Kock, der var kaldet til Præst ved S. Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, tog idag Afsked. 28. Var jeg paa Landstinget i Lund.

[1]) Christen Hammer var kgl. Renteskriver, og synes at have været den Tids Vincent i Kjøbenhavn. I Christian IV's Dagbøger omtales ofte de Gilder, som Kongen gjorde eller bivaanede i hans Hus, og efter hans Død hos hans Enke.

[2]) Hofjunker Apitz von Grønenberg.

[25]

Marts.

3. Var jeg paa Arelvold med Christen Barnekov i en kgl. Kommission.

4. Kom jeg til Kongen i Lund Kl. 9 om Aftenen[1]). 27. Overnattede Kongen i Ysted. 28. Var jeg paa Gladsax med Kongen. 29. Blev Anders Sinclairs Søn døbt og kaldet Christian. Kongen var Fadder; desuden vare vi mange andre Faddere. 30. Var jeg med Kongen ved Havnen Kigvig i Albo Herred. 31. Overnattede Kongen i Ysted.

April.

1. Var Kongen i Trelleborg, og henimod Aften kom han til Malmøhus. Jeg kjørte i Vogn med Hans Majestæt, og paa Rejsen væltede Kudsken os med Vognen.

2. Var jeg i Lund til Protestats. 19. Var jeg i Kapitlet ved Afgjørelsen af Ægteskabssager.

Maj.

Var jeg hos Kongen i Kjøbenhavn. Paa denne Tid var jeg ilde tilpas; men ved Guds Naade kom jeg mig og vendte d. 9. dennes atter tilbage til Slottet (i Malmø).

Juni.

15. Kom Kongen til Malmøhus. Han havde med sig Sten Maltesen, Eske Bilde, Otte Lindenov, Tage Krabbe, Mogens Gjøe, Niels Krag og Jens Sparre. 16. Stod paa Slottet Peder Bertelsens Bryllup med Engel Hansdatter, og Dirik Hansens med Margrete Sukkerbagers Datter. Kongen med hans Følge var nærværende derved. 17. Rejste Kongen til Helsingborg.

16. Var jeg i Lunde Kapitel. 30. Ved Landemødet.

Juli.

I denne Maaned var Kongen til de norske Herredage i Stavanger. Sten Maltesen og Jakob Ulfeldt blev optagne i Rigsraadet.

August.

16. Var jeg paa Hageløse. Min Broders, Jørgen Grubbes, Søn blev døbt og kaldet Ejler. Jeg stod Fadder.

[1]) Her og i det følgende kan sammenlignes Kong Christians Dagbog for Aaret 1607 i Schlegels Saml. II, 3, 35 flg.

[26]

31. Var jeg i Lunde Kapitel. Der blev forhørt en Sag mellem Hans Lindenov, Lensmand paa Bornholm, og en Præst, Hr. Morten, som mistede sit Kalv.

Efterat Kongen var vendt tilbage fra de norske Herredage, drog han med Dronningen og hele Hoffet til Jylland.

September.

Paa denne Tid kom de nederlandske Gesandter til Danmark.

Oktober.

I denne Maaned laa min kjære Hustru syg, men hun kom sig dog Gud ske Lov snart igjen; hun brugte Doktor Gellius's Hjælp.

December.

5. Var jeg paa Landstinget i Lund.

6. Var jeg med min Hustru paa Mogenstrup hos Breide Rantzov, som gjorde sin Præsts Bryllup.

26.—30. Var Isen saa fast, at man kunde gaa fra Malmø til Kjøbenhavn.

Aar 1608.

Januar.

3. Kom Kongen og Dronningen over Isen fra Kjøbenhavn til Malmøhus[1]). 6. Rejste Kongen og Dronningen bort. De spiste til Middag paa Lundegaard. Kapitlet overrakte Dronningen en anseelig Foræring i Kirken. Det samme gjorde Borgmesteren i Malmø, dengang hun var der. Kongen overnattede paa Slottet i Landskrone. 7. Vendte Kongen og Dronningen over Isen tilbage til Sjæland fra Landskrone af.

4. Døde i Sorø M. Jon Jacobsen Venusin, en Mand af udmærket Begavelse og sjælden Lærdom. Jeg sluttede Venskab med ham, da jeg 1580 kom til Wittenberg for at studere. Dette vort Venskab fortsattes, da vi vare komne hjem, og styrkedes ved mange gjensidige Venskabsbeviser. I Kjøbenhavn boede jeg i nogle Aar hos ham, medens jeg endnu var den

[1]) Sammenlign Kong Christians Dagbog for Aaret 1608 i Schlegels Saml. II, 3, 59.

[27]

øverste i det kongelige Kancelli[1]). Kongen holdt meget af ham, hvorfor han ogsaa tog ham med til England. Medens han var der, overrakte han den engelske Konge et Digt, der behagede denne saaledes, at han vilde ophøje ham i Adelstanden[2]). Da han var kommen tilbage med Kongen til Danmark, blev han beskikket til Forstander for Sorø, forat han, befriet for de akademiske Arbejder, kunde leve i et literært Otium og udarbejde vor danske Historie. Dette Hverv havde han vistnok ogsaa bragt til Ende, om Gud havde forundt ham et længere Liv. Medens han endnu levede ved Universitetet, besøgte Kongen ham undertiden i hans eget Hus.

Februar.

I denne Maaned var jeg med min Hustru paa Hofdale, hvor vi havde Besøg af Tage Thott og hans Kone, af Knud Grubbe og hans Broder Erik, og senere af Tage Krabbe med Kone, samt af Christoffer Ulfeldt og Eske Bilde. 24. Vendte jeg med min Kone tilbage til Malmøhus. 25. Kom Alexander Pappenheim til os med min Søster Regitze Grubbe. 29. Rejste de til Norge.

Marts.

13. Holdes der Møde af den skaanske Adel i Lund i Anledning af Prinds Christians Udvælgelse. Efter Kongens Befaling fremsatte jeg Hans Majestæts Begjæring for Adelen, hvorpaa nogle af Skaanes Adel blev udvalgte, der forsynede med Fuldmagt skulde møde i Kjøbenhavn ved Udvælgelsen.

[1]) Se Danske Mag. 4. Række, II, 20. Iblandt Venusins latinske Digte findes flere til Sivert Grubbe (Afskrift i Ny kgl. Saml. 271. 4). Følgende lille Epistel fra Venusin til Grubbe viser ogsaa det smukke Forhold imellem dem (Afskrift smst.):

Non jam tibi gratias agam ö optime, neqve enim vel tempus vel verba suppetunt, sed faxo, publicum et (si Musæ favent) æternum beneficiorum in me tuorum, meæqve erga te gratitudinis et observantiæ extet testimonium. Igitur qvod volo, paucis significabo, scio enim te semper occupatissimum. Tychonem hunc tibi commendo, quia ipse hoc a me petiit, qvamvis id supervacuum, cum tibi sit commendatus ab affini tuo Reverendo et nobilissimo viro, Domino Gulielmo Dræselbergio. Vale feliciter præsidium et dulce decus meum, et generosissimæ Dominæ Hyldebari mea obseqvia officiose defer. Scripsi Hafniæ 25 Avgusti Anno 1602.

T. Generositati, tuo merito addictissimus Jonas Jacobus.

Tycho Camphenius — saaledes hed den anbefalede Person — havde tidligere tjent D. Niels Krag som Afskriver af historiske Dokumenter.

[2]) Digtet anføres i Haandskr., men forbigaas her, da det alt er trykt i Brings Handl. och Påminnelser III, 23—24.

[28]

April.

8. Var jeg i Kapitlet i Anledning af Distributionen af Kommungodset. 9. Paa Landstinget.

Maj.

22. Blev Enevold Kruse udnævnt til Rigsraad og Statholder i Norge.

23. Et prægtigt Gjæstebud holdtes paa Kjøbenhavns Slot, hvortil alle af Adelen, der vare tilstede, vare indbudte.

24. Samledes hele den danske Adel i Helliggejstkirke, og samtykkede enstemmig i Prindsens Udvælgelse. Et kongeligt aabent Brev blev givet enhver Provinds, om at Adelen skulde faa kongelig Stadfæstelse paa sine Privilegier ved Prindsens Kroning.

25. Herredage i Kjøbenhavn.

Juni.

5. Var Kongen til Aften hos mig. 16. Endte Herredagene. 18. Spiste jeg til Middag hos Kongen i Haven. 21. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus efter Herredagene.

6. Var jeg i Kapitlet i Anledning af Ægteskabssager. 28. Paa Landemødet. M. Mogens Madsen holdt en udmærket Tale „de fide justificante coram Deo".

Juli.

13. Idag overdrog Eske Bilde og jeg i Lund paa Kongens Vegne Helnekirke Len til Jakob Beck.

14. Brændte Halvdelen af Husene i min Landsby Verby.

August.

4. Var jeg i Hammer med Tage Krabbe og Mogens Ulfeldt i en kongelig Kommission.

5. Kom jeg til Kjøbenhavn for at tiltræde en Rejse til Jylland med min Kone til hendes Mormoder Karen Banner.

6. Blev Sivert Becks Barn døbt i Kjøbenhavn.

September.

3. Ved Aftenstid kom vi til Høgholt[1]). Ogsaa Eske Bilde og

[1]) Høgholt i Hørmested Sogn i Vendsyssel, hvilken Gaard Sivert Grubbe senere arvede, da man finder ham skreven som Herre „til Hofdale, Torup og Høgholt".

[29]

Oluf Rosenspar kom hertil. 27.—29. Laa Fru Karen Banner meget farlig syg.. I denne Maaned var jeg paa Asdal. Paa Rejsen saa jeg Eskjær, Odden, Elkjær, Stenbæk, Moserbjerggaard, ligeledes Wild Ornings Gaard Ellit.

Oktober.

3. Rejste jeg fra Høgholt, hvor jeg efterlod min Hustru med Margrete Gjedde. Jeg overnattede i „Huilshiøeg". Paa Rejsen saa jeg „Beller", Hvidgaard, Aas, Brejlev og Hundslund.

4. I Aarhus; til Ledsager havde jeg Knud Gyldenstjerne. Samme Dag kom vi til Dragsholm til min gamle Ven Arild Hvitfeldt, som efterfulgte min sl. Fader i Rigskanslerembedet. Hos ham vare vi to Dage.

5. Vendte jeg tilbage til Slottet fra min jydske Rejse.

November.

9. Kom jeg til Kjøbenhavn. 10. Spiste jeg til Aften hos Breide Rantzov. Vi drak godt til S. Mortens Ære, og holdt hans Helligaften (festum vespertinum) med ordentlig Munterhed.

10. Kom min kjære Hustru til mig i Kjøbenhavn efter hendes jydske Rejse, som havde været temmelig besværlig.

11. Kom Bispoppen af Bremen og Lybek Johan Friderich til Kjøbenhavn paa Rejsen til Sverig. Hans Følge bestod af 12 Adelsmænd og en Sekretær[1]).

December.

3. Kom Johan Albrecht, Hertug af Meklenborg, til Kjøbenhavn med sin unge Hustru Margrete Elisabeth, Kong Karls Datter af Sverig. Hertugens Moder, Sofia, og to Prindsesser, den ene Hedvig af Lyneborg, den anden Hertugens Søster, vare med. 6. Rejste Hertugen fra Kjøbenhavn til Kjøge. Ifølge Opfordring gjorde min Hustru Følgeskab i samme Vogn som Hertuginden indtil Kjøge. 12. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus. I den meklenborgske Hertugs Følge var der von Oldenburg og Claus Melcke, samt Raaderne Greven af Stollenberg, Hartvig Bülov, Bertil Below, Hans Christoffer Bülov, Philip Bülov, Hans Holst og hans Hustru Margrete Bülov, Joachim Bülovs Søster, Hofmesterinde Margrete Wolfan, Hartvig Bülovs Hustru, og Adam Bülov. Desuden Kansleren, der von Nedsen, og Lægen, Doctor Fabricius, Professor i Rostok.

[1]) En Del af Hertugens Ledsagere nævnes i Haandskr., men da flere af Navnene synes noget forvanskede, forbigaas de her.

[30]

Aar 1609.

Januar.

Paa denne Tid var jeg med min Hustru paa Hofdale. Hos os var Christoffer Ulfeldt, Knud Grubbe og Jomfru Sidsel Sparre.

9. Var jeg i Lunde Kapitel. 22. Vendte jeg tilbage til Hofdale. 27. Trolovelse paa Hofdale mellem Hr. Hans Glud, Præst i Vor Frue Alsted, og Tyringe Hansdatter.

Februar.

I denne Tid var jeg paa Hofdale. 21. Paa Landstinget; samme Dag vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus. 27. I Lunde Kapitel.

Marts.

I denne Tid var jeg paa Herregaarden Øvits Kloster hos Tage Krabbe og hos Eske Bilde paa Ellinge[1]).

April.

7. Taxering i Lund paa den skaanske Adel af Sten Brahe og Sten Maltesen.

Paa denne Tid var jeg med mine Ryttere i Halmstad med Kgl. Majestæt. 22. Vendte jeg med mine Heste tilbage til Slottet.

25. Var jeg i Kapitlet til Protestats.

Maj.

Paa denne Tid taxerede jeg Bønderne i alle de Herreder, som ligge under Malmøhus og 31. vendte jeg tilbage til Slottet.

Juni.

5. Med Otte Lindenov til Pindsegilde paa Malmø Raadhus, og af sønderlig Gunst blev Otte optagen i S. Knuds Broderskab.

6. Paa Landemødet i Lund. Biskoppen holdt en Tale „de authoritate scripturæ, de patribus et conciliis".

[1]) Den 22de Marts 1609 fik S. Grubbe kgl. Tilladelse til at lade sig indføre i noget Gods, som Jørgen Svabe var forlenet med. (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 304.)

[31]

Juli.

2. Stod Knud Grubbes Bryllup med Sidsel Sparre.

3. I Lund til Mønstring. Paa Kongens Vegne var Kansleren samt Sten Brahe og Sten Maltesen tilstede. Over den skaanske Fane var Anders Bilde Ritmester, Otte Lindenov Løjtnant og Christoffer Ulfeldt Fændrik. Over den hallandske Fane var Tage Krabbe Ritmester, Claus Podebusk Løjtnant og Knud Grubbe Fændrik.

4. I en kgl. Kommission ved Smidstrup i en Sag mellem Palle Fasti og Hans Lindenov den gamle. Men paa Grund af deres Strid (duellum) maatte vi rejse bort med uforrettet Sag.

August.

Paa denne Tid var jeg i Kjøbenhavn med min Hustru. Jeg var hos Kongen dels i Kjøbenhavn dels paa Frederiksborg.

27. Vendte jeg med min Hustru tilbage til Malmøhus.

September.

5. „Til Mønstring i Lund, og blev den skaanske Fane bedrukken i Fændrikkens, Christoffer Ulfeldts, Losemente". I denne Maaned blev Bønderne mønstrede i alle de Herreder, som ligge til Malmøhus.

6. Vendte jeg tilbage til Slottet.

Oktober.

2. Var jeg med min Hustru i Falsterbo indbudt af den danzigske „Præfect" Georg Krenger.

11.—13. Købte jeg af nogle nyrnbergske Bønder 600 Frugttræer af forskjellige Slags, som jeg i disse Dage lod plante i min Have paa Torup.

18. Kom jeg til Kjøbenhavn med min Hustru, og førte med mig 100 udsøgte Krigskarle af Bønderne i Malmø Len. Siden vare vi paa Frederiksborg, og i den ny Bygning saa vi mange og forskjellige seværdige Ting.

19. Vendte jeg atter tilbage med min Hustru fra Kjøbenhavn til Malmøhus.

November.

26. I Ysted til Hans Dyllings Bryllup. Den øvrige Tid tilbragte jeg i Lund og paa Malmøhus.

[32]

December.

Denne Maaned tilbragte jeg paa Slottet, paa Torup og i Lund[1]).

Aar 1610.

Januar.

I denne Tid var jeg paa Slottet paa Torup og i Lunde Kapitel i Anledning af Ægteskabssager og Protestats. Kongen var i Halland; jeg søgte ham forgjæves i Helsingborg.

Februar.

Næsten hele denne Maaned tilbragte jeg paa Slottet og paa Torup. Paa Slottet havde jeg til Gjæst Tage Krabbe, Joachim Bülov, Jørgen Grubbe, Manteufel („Mandiffuell") og Holger Rosenkrands.

25. Var jeg i Kjøbenhavn hos Kongen.

Marts.

Herredage i Kjøbenhavn. 14. Prindsens Hylding. Kongen gjorde Gjæstebud paa Raadhuset. 24. Vendte jeg med min Hustru tilbage fra Herredagene til Malmøhus. Christoffer Rosenkrands blev henrettet i Kjøbenhavn[2]).

Tillæg til note 2 på originalside 32
Christoffer Rosenkrantz og dokumentforfalskningen i 1610
Sivert Grubbe omtaler kort, at adelsmanden Christoffer Rosenkrantz blev henrettet i København i marts 1610. Bag denne bemærkning ligger en opsigtsvækkende sag om forfalskede gældsbreve og økonomiske krav. Rosenkrantz søgte ifølge historiske fremstillinger at gøre et krav på 5.000 rigsdaler gældende over for Karen Strangesdatter, enke efter Christen Juel. Hun bestred dokumenternes ægthed, og sagen endte med en dødsdom over

Rosenkrantz.
En ældre beretning beskriver domfældelsen som usædvanlig: Rosenkrantz skal være blevet frataget sin guldkæde og sit sværd og ført baglæns ud. Handlingen er blevet fortolket som et symbol på tab af adelig ære. Denne dramatiske beskrivelse bør læses som en ældre overlevering, indtil den er sammenholdt med de samtidige retsakter.
En senere kendt fortælling lader Christian 4. personligt afsløre falskneriet ved hjælp af papirets vandmærke. Denne historie er blevet anfægtet af nyere kildekritiske undersøgelser, som fremhæver Karen Strangesdatters rolle og peger på, at kongens påståede opdagelse ikke fremgår af de bevarede retsakter. Fortællingen bør derfor ikke gengives som en sikker historisk begivenhed.
Datoerne kræver også omtanke: Grubbe nævner prinsens hyldning den 14. marts og sin egen hjemkomst den 24. marts, men giver ikke i denne passage en særskilt, entydig dato for selve henrettelsen. Historiske fremstillinger anfører forskellige datoer omkring den 23.–24. marts 1610.

Fra Skalk 1995:6

Hovedkilden til viden om processen, der fandt sted omkring 1610, er (eller var i hvert fald tidligere) historikeren Niels Slanges værk om Christian 4. – det udkom 1749, tolv år efter forfatterens død. Beretningen lyder, kort fortalt, således: Christoffer Rosenkrantz, en sønderjysk adelsmand, afkrævede Karen Strangesdatter den sum af 5000 rigsdaler, som han hævdede at have lånt hendes afdøde mand, Christen Juel, men enken protesterede kraftigt, hun bestred gældsbrevenes ægthed og påstod, at underskrifterne var eftergjort. I sin nød gik hun til kongen, der opholdt sig på Skanderborg, og bad om hans hjælp. Han forlangte gældsbrevene fremlagt, de så tilforladelige ud, men da han holdt det ene op mod lyset, blev han klar over, at det måtte være falsk; vandmærket var nemlig fra en papirmølle, han selv havde ladet bygge, men først et par år efter den på brevet angivne dato. Papirmageren blev tilkaldt og kunne bekræfte, at han ikke havde fremstillet papir med det mærke før den kongelige mølles tid. Et forsøg på mægling mellem parterne blev afvist af Rosenkrantz, men det skulle han ikke have gjort, nu lod kongen ham nemlig fængsle og hans bo gennemgå. Herved fandtes flere falske breve, ja endda et opdigtet kongebrev med eftergjort segl.

Stillet over for dette bevismateriale tilstod Christoffer Rosenkrantz, men han hævdede at være forledt af en herredsskriver, og at det var ham, der havde udført falsknerierne. Resultat: Herredsskriveren blev hængt i Jylland, Rosenkrantz halshugget på slotspladsen i København efter først at være berøvet sine adelige ærestegn. Han var jo af en gammel og anset slægt, men, siger Niels Slange, »således kan der findes en kroget gren på et godt træ«.

Slanges redegørelse virker troværdig og blev taget for pålydende højt op i tiden, således af Marstrand, da han malede sit billede, men 1873 fik Troels-Lund interesse for processen, og nyt lys bredte sig over den. Det faldt sig så heldigt, at sagens akter inklusive det famøse gældsbrev og flere andre beviseligt falske breve – formodentlig fremdraget af de rosenkrantzske brevkister – var bevaret. Det billede, der tegnede sig herigennem, var omtrent som følger: De to jyske adelsmænd stod hinanden nær, de besøgte hinanden, bistod hinanden i retssager og lånte om nødvendigt

hinanden penge. Da Christen Juel døde 1608, skyldte han vennen 1000 daler. Til denne legitime fordring føjede Rosenkrantz nu et falsk gældsbevis, som godtgjorde, at Juel havde lånt yderligere 4000 daler af ham, og for en sikkerheds skyld fik han fabrikeret et brev, hvor Juel vedkendte sig begge poster. Alt det fik nu enken, Karen Strangesdatter, forelagt på Slaugs herredsting, og det endte med, at Rosenkrantz blev tildømt hendes gård Donslund, syd for Grindsted, som dækning for en del af gælden. Gården havde Karen Strangesdatter allerede solgt, og de nye ejere forlangte naturligvis nu erstatning, så hun var i en vanskelig situation. Hendes mulighed var at bevise, hvad hun vidste med sikkerhed, nemlig at gældsbrevene var falske. Det gjorde hun hurtigt og dygtigt, men hendes modpart var til stor hjælp; Rosenkrantz' transaktioner var nemlig i flere henseender forbavsende klodset udført. Ved et nyt tingmøde blev hans særegne økonomi belyst med så mange eksempler, at retten gav Karen Strangesdatter medhold, og hun fik sin gård igen. Nu var Rosenkrantz den anklagede, han fængsledes og tilstod, efter at der i hans gemmer var fundet yderligere beviser. Både han og den medskyldige herredsskriver blev senere henrettet.

Det faktiske hændelsesforløb, som arkivmaterialet afdækker, svarer altså nogenlunde til Niels Slanges fremstilling, men der er interessante afvigelser: enken går ikke til kongen om hjælp, hun kan udmærket klare sig selv, og Christian 4.s afsløring af falskneriet omtales ikke. Denne spændende detalje må altså være tildigtet, for det er, som Troels-Lund påpeger, utænkeligt, at et sådant indgreb fra majestæten skulle være uomtalt i sagens akter, hvis det havde fundet sted. Vandmærket på det endnu eksisterende brev er i øvrigt – som det senere har vist sig – fra en tysk papirmølle, og den var i fuld virksomhed længe før den på brevet anførte dato.

Før vi endeligt forviser vandmærkehistorien til skrønernes verden, må dog endnu en kilde tages under overvejelse: lægen Otto Sperlings erindringsværk, som han skrev i Blåtårn, hvor han måtte tilbringe 17 år af sit liv, fordi han på forskellig måde havde hjulpet landsforræderen Corfitz Ulfeldt. Han fortæller her en historie om to mænd fra Christianshavn, hvoraf den ene påstod, at den anden var ham en stor sum penge skyldig. Sagen kom for Herredagen, rigets højeste domstol, hvor kongen selv førte forsædet. Til bevis fremlagde sagsøgeren et gældsbrev, som den anden imidlertid påstod var falsk. »Men kongen stod op fra sin stol, tog gældsbrevet med sig, trådte hen til vinduet og holdt det op mod dagslyset; derpå kom han tilbage, satte sig og sagde lydeligt: Gældsbrevet er falsk, thi vandmærket er Johan Ettersøns mærke, og i det år, som brevet lyder på, havde jeg endnu ikke ladet møllen bygge«. De to borgeres retssag er fra en noget senere tid end Christoffer Rosenkrantz'. Johan Ettersøn fik privilegium på papirmøllen 1643, og Christian 4. døde 1648 – mellem de to år må processen altså have fundet sted, hvis beretningen ellers er rigtig. At der har været en vandmærkehistorie i omløb, kan man ikke være i tvivl om, og da Niels Slanges version har vist sig uholdbar, er det fristende at fæste lid til Sperling, der tilmed har haft nær kontakt med både Christian 4. og Ulfeldt. Nogen arkivalsk bekræftelse har dog ikke kunnet findes. En sag af lighed med den ovennævnte forekommer ganske vist, men vandmærket er uomtalt.

Christian 4. var en begavet mand, så for den sags skyld kunne historien godt være rigtig, men han var tillige en farverig person, og sådanne indbyder til anekdotiske dannelser. Ikke alt, hvad der fortælles om dem, kan stå for en nærmere prøvelse.

April.

15. Hylding i Lund. Kongen gjorde Gilde paa Lundegaard. Jeg var med Kongen paa Hageløse, og Kongen overnattede paa Børringe. Joachim Bülov var vor Kudst. 16. Rejste Dronningen fra Lund til Helsingborg, og Kongen kom til Malmøhus. 17. Sejlede Kongen med tre Skibe, S. Anna, Raphael og en Hurtigsejler, til Rostok.

16. I Lund til Ægteskabssager.

29.—30. Med Tage Krabbe i Helsingborg i en kgl. Kommission.

[1]) Den 14de December 1609 mageskiftede S. Grubbe noget Gods i Skaane med noget af Kronens Gods sammesteds (Skaanske Registre Nr. 3, Fol. 319—23).

[2]) Paa Grund af den bekjendte Forfalskning af Dokumenter (se O. Nielsens Oplysninger om denne Sag i Danske Saml. III, 345 flg., samt en gammel Beretning om den karakteristiske Maade, hvorpaa Domfældelsen foregik, i Østs Archiv for Psychologi, Historie, Literatur og Kunst I, 196.).

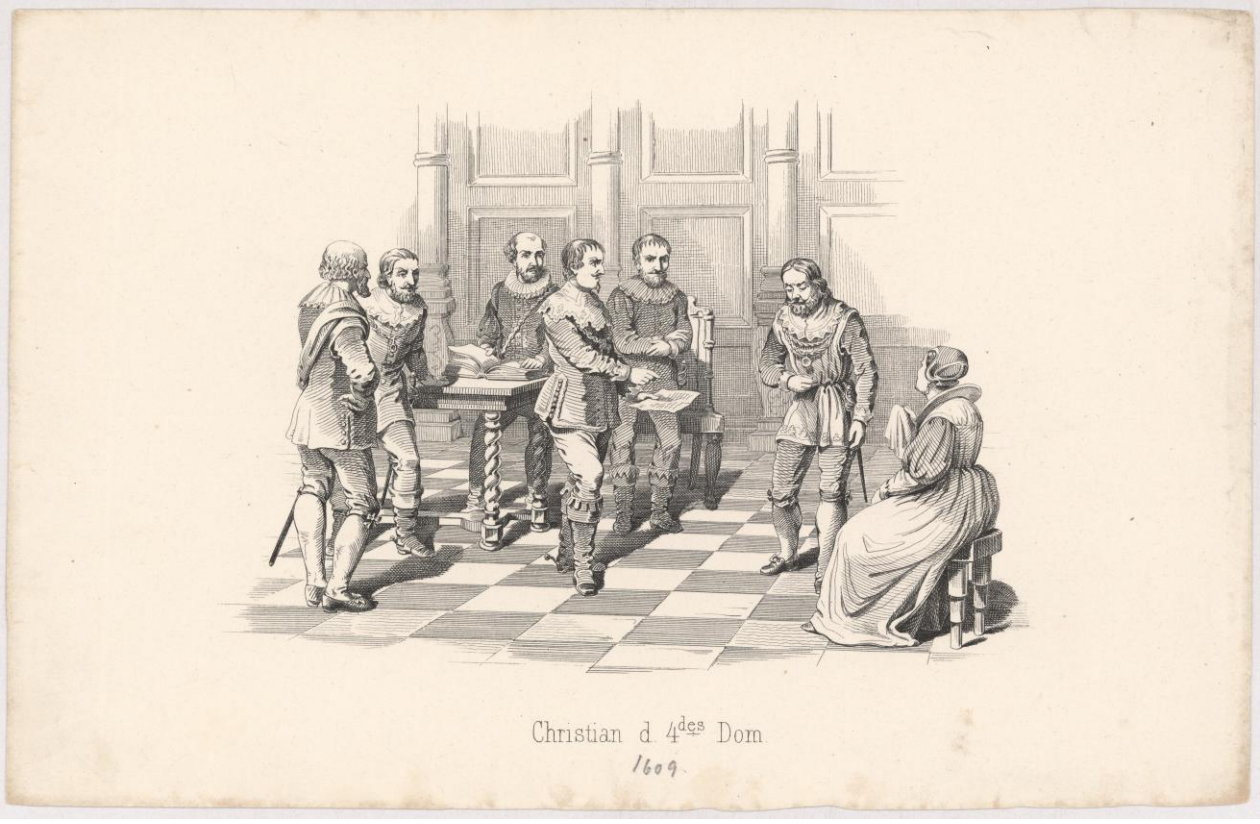

[33]

Maj.

Hele denne Tid var jeg paa Slottet, med Undtagelse af at jeg en Gang var i Lund til Protestats. 30. Kom jeg med Tage Krabbe til Kjøbenhavn. I denne Maaned var Prindsens Hylding i Viborg.

Juni.

Jeg var med Tage Krabbe paa Vandaas i en kgl. Kommission. Senere til Landemode. 31. Vendte jeg tilbage til Slottet. I denne Maaned var Prindsens Hylding i Norge i Oslo. Ligeledes Herredage.

Juli.

3. Kongen kom tilbage til Kjøbenhavn fra Norge.

4. Var jeg med min Hustru i Kjøbenhavn til Jakob Høegs Begravelse.

August.

20. I Kapitlet. Der førtes en Sag mellem Dr. Gellius (Sascerides) og de yngre Kanniker angaaende Retten til Option. Det vedtoges, at Professorerne skulle regnes for privilegerede.

Paa denne Tid havde Tage Thott Andersen Bryllup i Kjøbenhavn med Clare Sparre.

September.

Hos Breide Rantzov paa Mogenstrup. Med Tage Krabbe i Beldringe, Sundby og Snareste i en kgl. Kommission angaaende et Mageskifte af nogle Gaarde mellem Kgl. Majestæt og Joachim Bülov.

„Laad daug Hadersløff".

Oktober.

I Lunde Kapitel forhandledes en Sag angaaende Mælby Præstekald.

Der var en stærk Oversvømmelse af Havet i Malmø, hvorved der skete ikke ringe Skade.

November.

Min Hustru var syg, men Dr. Thomas Fincke kurerede hende, Gud ske Lov.

December.

Denne Maaned tilbragte jeg paa Slottet, paa Torup og i Trelleborg.

[34]

Aar 1611.

Januar.

I denne Maaned var jeg i Ysted til Fru Margrete Hardenbergs Begravelse. Ligeledes til Fru Elisabeth Trolles Begravelse i Skurup. Jeg overnattede paa Svanholm. Jeg var i Kapitlet til Ægteskabssager.

Februar.

I denne Maaned var jeg i Kjøbenhavn hos Breide Rantzov og paa Frederiksborg hos Kongen; min Hustru var hos Dronningen.

Marts.

28. Blev Kongens lille Søn Ulrik døbt. Fadderne vare: Sten Maltesen, Christen Holk, Sivert Grubbe, Mogens Ulfeldt, Jakob Ulfeldt, Otte v. Qvalen, Knud Grubbe, Ulrik Sandbjerg, Tage Krabbe, Eustachius v. Thynen, Eske Bilde, Peder Basse, Jakob Rosenkrands, Albert Skeel, Korfits Rud og Anders Bilde. Min Fadergave var et Bæger af Guld, paa hvis Laag stod en Fortuna, Foden var en Cubus, hvorpaa stod følgende Vers:

Cum Fortuna globo stet male fida rotundo,

Nitatur stabili fac tua fama cubo.

Si tamen hanc neqveas salva pietate tueri,

Cor mundum Christo fac tucare Deo.

Dette Bæger havde en Værdi af 400 Daler.

31. Var jeg med til Henrik Hvitfeldts Bryllup med Margrete Rosenkrands.

I denne Maaned døde den berømte Mand og udmærkede Theolog M. Mogens Madsen, Superintendent i Skaane, 87 Aar gammel.

April.

Jeg afsendte min Staldmester Oluf Bagge med 29 af mine Ryttere til Rønneby i Bleking.

Maj.

5. Var jeg i Lund til M. Povl Mortensens Indvielse til Bisp sammesteds. Ordinator var M. Hans Knudsen, Bisp i Fyn.

6. Blev Kalmar Slot belejret. 27. Blev Byen Kalmar taget med Magt og væbnet Haand. I Kalmars Belejring omkom følgende Adelsmænd:

[35]

Sigismund Lotwitz, Lucas Krabbe, Tønne Brahe, Melchior Rantzov, Otte Brahe, min Broder Ejler Grubbe, Henrik Vulff og Kaspar Mileitz.

Juni.

Paa Grund af de daglige Forretninger ved Slottet opholdt jeg mig i denne Krigstid stadig paa Malmøhus.

Juli.

6. Kom Dronningen til Lund paa Tilbagevejen fra Bleking, hvor hun havde besøgt Kongen. 7. Prædikede Bispen, og efter Middag rejste Dronningen til Landskrone.

7. Ved Landemødet holdt Bispen en Tale om Gjenoprettelsen af Kirketugten. Hr. Henning Madsen forelæste en Tale af hans Fader, som denne før sin Død havde forfattet, om Sakramenterne.

8. Blev Tønne Brahes Lig begravet i Malmø.

August.

1. Blev min Broders, Ejler Grubbes, Lig jordet i Kjøbenhavn, hvorpaa jeg strax vendte tilbage til Slottet.

I denne Maaned døde Mormoder, Fru Karen Banner, paa hendes Gaard Høgholt.

September.

5. Begravedes i Torløse Kirke Tage Thotts Hustru fra Eriksholm, Fru Helvig Rantzov.

6. Var jeg paa Frederiksborg hos Kongen.

7. Fiskede jeg med Kongen og Dronningen.

8. Var jeg i Lund til Sten Maltesens Begravelse.

Oktober.

Kom Breide Rantzov og Lavrits Ebbesen til mig paa Slottet. De agtede sig til Kongen i Bleking.

November.

8. Kom jeg til Kjøbenhavn. Kongen var hos mig tilligemed Mogens Ulfeldt, Christer Somer („Sumb"), Mogens Gjøe og Mette Hardenberg. Medens vi sad ved Aftensbordet, modtog Kongen Brev om, at Kong Karl af Sverig var død.

[36]

December.

1. Var jeg til Gjæst hos Kongen paa Kjøbenhavns Slot. Efter Aftensmaaltidet kom Hertug Georg af Lyneborg. Gert Rantzov var ogsaa tilstede, og da modtog Kongen Budskabet om

Rantzovs Hustrus, Fru Tale Thotts[1]) Død. Efterat have tømt et stort Glas Vin, trøstede Kongen ham med, at den Kone var alt for gammel for ham. Ægtemanden tog denne Trøst for gode Varer, og istedenfor sin gamle Kone giftede han sig nogle Maaneder efter med en ung.

Aar 1612.

Januar.

I denne Maaned havde jeg Adam Bülov, Kgl. Maj.s Staldmester, her paa Slottet med Kongens egne Heste.

Kom min Staldmester Oluf Bagge med mine Heste til Hofdale.

Var jeg i Kapitlet i Anledning af Ægteskabssager.

Februar.

7. Var jeg i Ysted. Her kom Efterretning om, at Fjenden havde afbrændt Væ.

8. og 10. Kom Fjenden til Hofdale og stak Ild paa alle mine omliggende Bøndergaarde, ialt 27; to Gange gjorde de Angreb paa min Gaard Hofdale.

9. Træfning ved Vissø i Gyngeherred.

Marts.

11. Vendte Adam Bülov tilbage til Malmøhus med Kongens Heste, og den 5te d. M. kunde man gaa over Havet mellem Malmø og Kjøbenhavn.

12. Døde paa Kjøbenhavns Slot vor ædle og gode Dronning Anna Catharina.

April.

2. I Landskrone, hvor der blev holdt Raad af de kgl. Kommissærer Breide Rantzov og Mogens Ulfeldt om Vagtposter ved Grændsen mod Svenskerne.

[1]) I Haandskr. staar ved en Fejlskrift: Thale Ulfstand. Det rigtige Navn findes ovenfor under 30. Oktober 1606.

[37]

11. Mistede Adam Bülov sit ene Øje, medens han stod i sin Hustrus Kammer paa Slottet, hvilket skete derved, at en af Hertug Ernsts Ryttere, som red forbi, affyrede sin Karabin. Hertug Ernst var nemlig paa denne Tid i Malmø med sine Ryttere. Ligeledes laa Joachim Bülovs Ryttere, „de brunrocke", her.

Maj.

3. I Landskrone. „Børge Rosenkrands og jeg, vi leverede Tage Thott Ottesen Landskrone Slot".

4. „Blev vor skaanske Fane mønstret ved Helsingborg".

Juni.

I denne Maaned blev alle Bønderne mønstrede i Malmøhus Len. Adam Bülov rejste bort med sit Følge.

29. Var jeg i Kapitlet til Ægteskabssager.

Juli.

12. Var jeg til Jørgen Skovgaards Begravelse i Helsingborg. Han var sidste Mand af den Slægt.

13. Faldt jeg ned af en Stige paa Slottet, men kom Gud være lovet ikke videre til Skade.

August.

4. I Trelleborg. Her kom Philip Hartvig Baron af Puddebusch med 12 Heste og meget vel udrustede Ryttere.

September.

3. Var Kongen med hele Flaaden ved Varholm nær ved Stokholm i Sverig.

4. Kom Kongen med sin Broder, Connetable Ulrik, til Slottet.

5. Drog han til Landskrone.

Oktober.

Var jeg i Ysted hos min Svoger Joachim Bülov, som laa meget syg der.

21. Kom min Staldmester tilbage med mine Heste og Folk. Døde Friderich Bertram v. Ahlefeld i Malmø.

[38]

November.

5. Var jeg med min Hustru i Kjøbenhavn til Bryllup i Anne Hammers Hus. Kongen var ogsaa tilstede. — Kongen af Spaniens Gesandt var her.

6. Vendte jeg tilbage til Malmøhus.

7. Blev der holdt et Møde af begge Rigers Raader ved Grændsen for at forhandle om Fred.

December.

17. Kom jeg til Torup med min Hustru. — 20. Rejste vi fra Torup, og det var den sidste Gang min elskede Hustru var der. Da vi tog bort, sagde hun, at hun aldrig skulde komme der mere. O jeg ulykkelige, det var kun altfor sandt.

Aar 1613.

Januar.

Paa denne Tid vare de jydske Ryttere med deres Befalingsmænd, Albert og Jørgen Skeel, i Malmø.

12. Skjænkede Herren mig to Døtre, af hvilke den første blev født Kl. 9 om Formiddagen, den anden Kl. 12. Guds Navn være lovet!

13. Døde min elskede Hustru i sand Guds Paakaldelse, i Tro og Haab og Taalmodighed, efter Fødselen af hendes Tvillinger, efter at Gud havde ladet os leve i 11 Aar i Ægteskab sammen. O jeg stakkels ulykkelige Mand, som nu skal prøve det ensomme Liv i Enkestanden.

Non dolor est major, qvam cum violentia mortis

Unanimi solvit corda ligata fide.

O Herre, dem som Du har afskilt her med Sorg og Bedrøvelse, foren dem atter i din salige Evighed, at de evig maa glædes med hinanden i Dig!

11. Blev Lisebeth Rosenkrandses Lig jordet i Malmø, og samme Dag fødte hendes Datter, Else Thott, Hans Lindenovs Hustru, et Barn.

Februar.

2. Blev min elskede Hustrus, Hildeborg Grubbes, Lig begravet i S. Peders Kirke i Malmø. Biskoppen, M. Povl Mortensen, prædikede over Simeons Svanesang: Herre, nu lader Du din Tjener fare i Fred.

[39]

22. Drog de jydske Befalingsmænd (Capitanei), Albert og Jørgen Skeel, Knud Gyldenstjerne Axelsen og Knud Gyldenstjerne Henriksen, med deres Ryttere bort fra Malmø.

Marts.

20. Hensov i Herren min lille Datter, Hildeborg Grubbe, omtrent Kl. 12 om Natten paa Malmøhus, hendes Sjæl hvile i evig Fred med hendes elskede Moders.

21. Blev hun nedsat i Familiebegravelsen i min Sognekirke, Baare.

April.

Til Protestats og Ægteskabssager i Kapitlet.

Leverede Christoffer Ulfeldt og jeg Sten Madsen S. Peders Kloster og Øvits Kloster.

Maj.

Paa Mogenstrup og Lindholm med Breide Rantzov. I Kjøbenhavn til Herredagene.

Paa Visby Slot døde Brostrup Gjeddes Hustru, Fru Anne Grubbe.

Juni.

I denne Maaned var jeg nogle Gange hos Kongen.

29. Paa Landemødet. Biskoppen holdt en Tale over Esaias's Ord: „Feci vos speculatores".

Juli.

I en kgl. Kommission med Tage Thott angaaende Mageskifte af nogle Gaarde mellem Kongen og Predbjørn Gyldenstjerne.

August.

Paa Orup med mine Ridemænd i Børge Rosenkrandses Gods.

September.

I denne Maaned var jeg i Holbæk til Anders Dresselbergs Begravelse.

Oktober.

11. I Lund til Ægteskabssagers Afgjørelse.

[40]

November.

Var jeg i Kjøbenhavn hos Breide Rantzov.

28. Vendte Kongen tilbage til Kjøbenhavn fra Holsten.

December.

8. Paa Orup i kgl. Kommission, „og blev Otte Marsvin indført i noget Børge Rosenkrandses Gods".

9. Kom jeg tilbage til Torup. Forrige Aar paa denne Dag var min højtelskede Hustru her for sidste Gang. O min elskede!

Tota in morte tua vita sepulta mea.

Dette Aar var fremfor noget andet skjæbnesvangert og saare bedrøveligt for mig. Det er dog gaaet, som Herren vilde. Hans Navn være lovet! I Taalmodighed skal Lykkens Omskiftelser bæres.

Est Deus in coelis, cujus mens provida sancta est,

Parendum est, qvo nos Fata Deusqve vocant.

Aar 1614.

Januar.

4. Kom jeg til Hofdale, hvor jeg blev temmelig længe.

Var jeg i Nyborg hos Rigskansler Jakob Ulfeldt angaaende min Sag mod Mogens Svabe.

Februar.

I Lund ved Landstinget.

Marts.

Pappenheim med min Søster kom fra Norge til Slottet.

April.

Paa Slottet, i Lund og paa Torup.

Maj.

8. I Roskilde til Christian Friises Bryllup med Barbara Wittorp. Han var dengang Lensmand over Roskildegaard.

[41]

Juni.

28. Ved Landemødet i Lund. Hr. [Biskoppen] holdt en Tale mod Melanchtons Modstandere (in Philippomastigas). Hr. Hans, Præst i Billinge, holdt en Tale om Enighed mellem Kirkens Lærere.

I denne Maaned var jeg i Kjøbenhavn hos Kongen.

Juli.

3. I Landskrone til Holger Rosenkrandses Bryllup med Lene Gyldenstjerne.

4. Lettede Kongen Anker med fire Skibe; det var os ubekjendt, hvor han agtede sig hen[1]).

5. Var jeg i Ingelsted hos min Svoger Jakob (o: Joachim) Bülov. Hartvig Bülov var ogsaa der tilstede.

6. „Taxering paa Adelens Rustning i Skaane udi Helsingborg."

7. Mine Søstersønner, Brødrene Axel, Ejler og Christoffer Urne, kom fra Tydskland og Frankrig til mig.

I denne Maaned kom Hertug Philip Julius af Pommern med Hertuginde Agnetha tilsøs til Kjøbenhavn. De blev modtagne med kongelig Pragt af Hs. Majestæt. — Ernst Normand havde Bryllup med [Ingeborg] Arnfeldt. — I denne Maaned blev ogsaa holdt et Møde i Kjøbenhavn af alle Bisperne i Anledning af Sagen mod M. Hans Knudsen, Bisp i Odense[2]).

August.

15. I Kjøbenhavn i en kgl. Kommission. Jeg var ogsaa paa Øvits Kloster hos Tage Krabbe.

16. Blev det første Korn kjørt ind i min ny Lade paa Torup.

September.

19. Spiste jeg til Middag hos Kgl. Majestæt paa Allø. 23. Var jeg med Kongen i Ysted. 24. Kom jeg til Malmøhus med Kongen.

Oktober.

9. I Lund stod jeg Fadder ved Bispens lille Søns Daab.

10. I Kapitlet til Ægteskabssager.

[1]) Kongen sejlede til England; se hans Dagbog for Aaret 1614 i Suhms Nye Saml. II, 3, 97 ff.

[2]) Her er en Fejltagelse, da det var i Anledning af den befalede Granskning af Dr. Hans Povlsen Resens Lære at Bisperne vare forsamlede paa denne Tid.

[42]

November.

2. Blev først indsat Ørne i min ny Stald under den ny Kornlade paa Torup, og der blev begyndt at tærskes i min ny Lade.

December.

Thomas Nold og Ejler Urne vare hos mig paa Slottet.

Aar 1615.

Januar.

15. Var jeg Fadder ved Knud Gabrielsens[1]) Søns Daab i Lund.

16. I en kgl. Kommission mellem Jens Sparre paa Kgl. Maj.s Vegne og Anders Bilde.

17. „Blev den ny Krigsforordning forkyndt for menige jordegne Bønder i Skaane". Kommissærer vare Breide Rantzov, Anders Bilde, Sivert Grubbe og Tage Thott.

Februar.

25. Paa Kronborg til Aften hos Kongen.

26. I Kjøbenhavn hos Hr. Kansleren.

Marts.

I denne Maaned var jeg til Herredagene i Kjøbenhavn.

14. Blev Hans Lindenovs Sag forhørt, og han dømtes til Fængsel paa Dragsholm. Jeg vandt min Sag mod Mogens Svabe.

April.

13. Atter i kgl. Kommission paa de Markeskjel ved Raabelø.

Maj.

19. I Lund overleverede Lage Urne og jeg Christoffer Ulfeldt „Rundekloster" paa hans Moders, Fru Beate Hvitfeldts Vegne, og det efter kgl. Befaling.

Juni.

4. Til Knudsgilde paa Malmø Raadhus, og blev Otte Brahe optagen i S. Knuds Broderskab.

[1]) Af Slægten Akeleje.

[43]

Juli.

2. Kom Hertug Ulrik med Otte Brahe Pedersen til mig paa Slottet, og blev Hertug Ulrik optagen i S. Knuds Broderskab.

I denne Maaned „blev Pappegøjen afskudt i Kjøbenhavn, og Falk Gjøe blev Pappegøjekonning".

22. Var jeg med til Kongens prægtige Gjæstebud i Haven.

August.

Var jeg i Kjøbenhavn.

18. Rejste Kongen fra Kjøbenhavn til Brunsvig, som det antoges.

September.

8. I Lunde Kapitel. Vilhelm Dresselberg var tilstede.

9. Overnattede jeg i Ysted.

10. Var jeg paa Dybæk, og mod Aften kom jeg tilbage til Slottet.

Oktober.

1. Paa Malmøhus stod Thomas Nolds Bryllup med Margrete Gjedde.

2. Gjorde jeg min Dreng Jacob v. Arnt værhaftig.

3. Til Tage Thotts Bryllup i Malmø med Kirstine Ugerup.

November.

17. Kom jeg til Kjøbenhavn med Joachim Bülov.

18. Med Otte Lindenov til Kronborg.

December.

Var jeg paa Kronborg, Frederiksborg og i Kjøbenhavn.

24. Vendte jeg tilbage til Slottet.

Aar 1616.

Januar.

I denne Maaned var jeg paa Bahus med alle mine Heste. Kongen var der. 28. Vare vi paa Elfsborg, hvor den svenske Konges sidste Afbetaling

[44]

betaling for Gjengivelsen af Kalmar Slot og Elfsborg blev ydet, og vi modtog 38 Fjerdinger med Dalere, hvilke Otte Brahe, Christoffer Ulfeldt, Larmand Gyldenstjerne og jeg førte til Helsingborg.

Februar.

1. Kom vi til Helsingborg og deponerede paa Slottet det os betroede Sølv, 38 Fjerdinger med Dalere.

2. Kom jeg til Kgl. Maj. i Gjedestrup og var hos ham i Christianstad, Raabelø, Hammer og Møllerød. I Følge med sig havde Kongen paa hele sin bahusiske Rejse og paa Hjemrejsen Fru Kirsten Munk, Fru Mette Hardenberg og Fru Lisebeth Oluf Rosenspars.

3. Over Isen mellem Helsingborg og Kronborg vendte Kongen tilbage til Sjælland fra sin Rejse i Halland og Gøthland[1]).

4. Var jeg paa Malmø Raadhus, hvor Fadder Madsen blev beskikket til Borgmester i afdøde Jakob Fechtels Sted.

Marts.

8. Var jeg i Kapitlet, hvor en Sag blev forhørt mellem Rektoren (i Lund) og fjerde Lectiehører, Thomas Tyde, som blev afskediget paa Grund af Ulydighed mod Rektoren, Forsømmelighed i sit Embede og et uordentligt Levned.

April.

7. Var jeg tilligemed Kansleren til Borgmester Christen Albretsens[2]) Begravelse i S. Nicolai Kirke (i Kjøbenhavn) og hørte der for første Gang vor (senere) Biskop M. Mads Jensen (Medelfart) prædike. Om ham sagde Kansleren: Denne Prædikant kan med Ret og Skjel kaldes „Orator Danicus".

8. Spiste jeg i Kjøbenhavn til Middag hos Kongen i Haven, og vi drak mere end tilstrækkelig sød Vin (mulsum).

Maj.

Til Herredagene i Kjøbenhavn.

31. Under Herredagene blev Hans Munk henrettet formedelst Blodskam bedreven med tre Søstre, og Palle Friis formedelst to Mord, han havde begaaet.

[1]) Jvfr. Kongens Dagbog for Aaret 1616 i Suhms Nye Saml. II, 3, 105.

[2]) I Anledning af dennes Død udstedtes et, endnu bevaret, Universitetsprogram, der indeholder en Udsigt over hans Levned.

[45]

Juni.

11. Var jeg til Middag hos Kongen i Haven. Her var Jochim Staldmester, Hertug Ulriks meklenborgske Kansler, ligeledes Predbjørn Gyldenstjerne og Eske Brok. Vi drak udmærket. Paa denne Tid var Enkedronningen hos Kongen.

12. Efter Prædiken blev det kongelige Skib, kaldet Charitas, med stor Højtidelighed sat i Søen. Samme Dag døde Rigsadmiral Mogens Ulfeldt[1]).

13. Kom jeg til Ysted med Kongen. — 28. Overnattede Kongen paa Børringe, og Kirsten Munk med ham. — 29. Kom Kongen til Malmøhus og drog strax efter bort.

Juli.

14. Blev Thomas Nolds Søn Christian døbt paa Kronborg. Kongen stod Fadder. Ogsaa jeg var Fadder.

15. Spiste jeg til Aften hos Kongen paa Skibet Argo.

16. Sejlede Kongen med flere Skibe fra Kjøbenhavn til Herredagene i Oslo. Paa denne norske Rejse døde Kansler Christian Friis paa Skibet Spes.

August.

19. Var jeg til Kansler Christian Friises Begravelse i Kjøbenhavn[2]), som havde beklædt dette Embede i 20 Aar og var ved sin Død 59 Aar gammel. M. Mads Jensen prædikede over Es. 57: „Den retfærdige dør".

20. Rejste Kongen til Jylland.

September.

10. I Helsingborg til Claus Podebusks Begravelse. Stedets Præst holdt en temmelig latterlig Tale.

11. Hørte jeg i Højby en lærd og god Prædiken af Jakob Christensen Nold, der siden blev denne Kirkes Præst.

Oktober.

24. Var jeg i en kgl. Kommission paa Gaarden Jordbjerg i en Sag mellem Tage Krabbes Børn og Hans Urne.

November.

1. Hørte jeg Prædiken i Højby. Jakob Nold blev indsat til Præst

[1]) Over denne haves Universitetsprogram med Biografi.

[2]) Ogsaa over Kansler Chr. Friis haves Universitetsprogram med Omrids af hans Levned.

[46]

ved denne Kirke. Efter Indsættelsen prædikede Hr. Niels i Lyngby, Provst i Bareherred.

29. Møde af Rigsraaderne i Kolding.

December.

1. Var jeg til Hr. Jakob Nolds Bryllup i Højby.

2. I Kolding skete følgende Rigsraads-Udnævnelser, før Kongen gik i Kirke: Christian Friis blev Kansler, Jørgen Lunge Rigens Marsk, Albert Skeel Rigens Admiral, Iver Jul, Anders Bilde og Jens Jul Rigens Raader.

3. Blev følgende slaaede til Riddere: Christian Friis, Jørgen Lunge, Albert Skeel, Breide Rantzov, Gert Rantzov, Anders Bilde, Ditlef Rantzov, Anders Sinclair, Jens Sparre, Markus Pens, Ulrik Sandbjerg og Jørgen Skeel.

Aar 1617.

Januar.

20. Til Ægteskabssager i Kapitlet.

21. Sendte Borgmester Christen Hansen i Malmø mig en Green af et Mandeltræ, som havde Blomster.

Marts.

I Ugen til Søndagen Esto mihi vendte Kongen tilbage til Kjøbenhavn fra Jylland[1]).

19. Var jeg i Lund til den ærværdige Mands, Kannik M. Oluf Stisens Begravelse. Ligesom han var min første Lærer og min Barndoms Vejleder, saaledes elskede jeg ham til hans Død, og søgte saa godt jeg kunde at vise ham den sidste Kjærlighedstjeneste og Ærestbevisning ved at følge hans Lig til Graven. Han var en retskaffen Mand af et uplettet Rygte. Hans Alder var 75 Aar.

April.

24. Var jeg i Christianstad hos Kongen.

25. Vendte jeg tilbage til Hofdale.

26. Kom jeg til Malmøhus.

[1]) Sammenlign Kongens Dagbog for Aaret 1617, udgiven af E. F. Bricka i Danske Saml. for Historie V, 50 flg.

[47]

Maj.

4. Var jeg i Kjøge til min Broders, Christian Grubbes, Bryllup.

5. Paa Sinclairsholm.

6. Paa Hekkebjerg i en kgl. Kommission mellem Fru Pasbjerg og hendes Børn.

7. I Christianstad i en kgl. Kommission angaaende Delingen af Byens Veje (Gader, viæ) mellem de fire omliggende Herreders Bønder.

Juni.

10. Paa Malmø Raadhus til S. Knuds Gilde.

11. I Kjøbenhavn til Fru Mette Hardenbergs Begravelse. Hun var (den afdøde) Kansler Christian Friises Hustru og en Kvinde af stor Indflydelse og Lykke, især klog og indsigtsfuld i Statssager. Kongen var ogsaa med til hendes Begravelse[1]).

Juli.

15. Ved Landemødet i Lund. Der var ogsaa Anders Bilde, Tage Thott, Christoffer Ulfeldt og Ove Gjedde.

16. I Lund ved Begravelsen af Fru Karine Thott af Tundby.

August.

2. I Lund til den yngre Hack Ulfstands Begravelse. Han omkom ved Explosionen af noget Krudt. Denne brave Ynglings Død ved dette ulykkelige Tilfælde, midt i hans blomstrende Alder, er meget at beklage.

3. Var jeg ifølge kgl. Befaling paa Bareherreds Ting i Sag mod Jomfru Margrete Thott, som havde avlet et Barn med en slet Person og siden dræbt Barnet.

September.

1. Paa Hofdale. Margrete Gjedde kom til mig med sin lille Datter.

2. Var jeg Fadder med Christoffer Brincks Datters Daab. Hun blev kaldet Margrete.

3. Var jeg ude at fiske med Borgmesteren og Raadmændene i Malmø. Vi spiste til Middag paa Marken ved Søen.

Oktober.

4. I Kjøbenhavn.

5. Havde den polske Konges Sendebud, Johannes Wojer, Audiens;

[1]) Denne sidste Bemærkning synes senere at være udstrøgen.

[48]

han talte altfor frit om Kong Karl af Sverig og hans Søn Gustav Adolf.

22. Døde i Kjøbenhavn en af Gesandtens Ledsagere, Georg Janovitz.

November.

15. Var Biskoppen hos mig paa Slottet, og en Sag blev forhørt mellem Præsten i Silager og hans Sognemænd. Præsten blev affat fra sit Embede.

16. Hørte jeg med Modbydelighed (cum nausea) Hr. Hans Hansen prædike i Opager Kirke.

December.

3. I Lund til Fru Margrete Brahes, Chr. Barnekovs Enkes, Begravelse.

4. Kom den spanske Gesandt, Franciscus de Medina, til Kjøbenhavn.

Aar 1618.

Januar.

25. I Kjøbenhavn til Breide Rantzovs Begravelse[1]). Hofpræsten M. Mads Jensen prædikede over Es. 3. Han blev 61 Aar gammel. I Kjøbenhavn var paa denne Tid Pfalzgreven af Zweibrücken paa Hjemrejsen fra Sverig med sin Hustru, Kong Karls Datter.

Februar.

1. Til Aften hos Kongen paa Møllerød, og strax efter vendte jeg over Isen tilbage til Hofdale.

2. Paa Harrested. Frederik Pasbjergs Søn blev døbt og kaldet Vilhelm „ex uxore Catharina nepos".

3. I Kjøbenhavn til Aften hos Kongen. Her var ogsaa Sverigs Riges Raad Johan Skytte paa hans Hjemrejse fra en Sendelse til England.

I denne Maaned blev Kirstine Vaagekvinde halshugget paa Bareherreds Rettersted. Det var hende, som havde kvalt Margrete Thotts Barn.

[1]) Han døde den 10de Januar (se Christian IV's Dagbog for 1618 i Nyerups Magazin for Reiseiagttagelser IV, 405).

[49]

Marts.

7. I Ysted. Paa Raadstuen aflagde Hans Friis sin Borgmesterced til mig.

April.

14. I Kapitlet til Protestats.

15. I Christianstad (Christiania). Kansleren var der med Anders Sinclair i en kgl. Kommission.

Maj.

22. Kom Bispen af Osnabrück til Kjøbenhavn. Han blev modtagen paa kongelig Vis udenfor Staden (in campo) af Kongen med hele det skaanske, sjællandske og hallandske Rytteri. Ved Indtoget i Byen var vort skaanske Rytteri forrest. Der var en stor Stads ikke uden betydelig stor Omkostning for Kongen og Adelen.

23. Havde den brandenborgske Gesandt Audiens.

24. Vendte jeg med mit Rytteri tilbage til Slottet.

Paa denne Tid skete der et Kirketyveri i Malmø Sognekirke. Tyven blev strax greben og siden hængt.

Juni.

18. Var jeg i Christianstad med Otte Marsvin i kgl. Kommission.

19. Var jeg paa Skabersø hos Tage Thott og Hans Lindenov. I denne Maaned døde Otte Brahe Stensens Hustru [Karen] Rud, tre Uger efter Brylluppet.

Juli.

Paa denne Tid var jeg paa Kronborg hos Margrete Gjedde og min lille Datter. Malmø Byregnskaber blev hørte. Christoffer Ulfeldt og Tage Thott vare hos mig i en Kommission.

August.

16. I Kjøbenhavn til Jesper Gjøes Bryllup med Johanne Sinclair. Kongen var ogsaa tilstede. I denne Maaned stod ogsaa Henrik Gyldenstjernes Bryllup med Jomfru Anne Podebusk. Ligeledes Henning Valkendorfs Bryllup

[50]

September.

17. I Lund til Begravelse af Otte Lindenov til Borreby. Her modtog jeg Kongens Brev om at komme til Kjøbenhavn forat erfare hans Bestemmelse med mig. Der fik jeg Befaling om at gaa som Sendebud til Kong Gustav Adolf i Sverig med nogle Forslag. Jeg fik ogsaa Breve med fra Hs. Majestæt til Kong Gustav og Enkedronningen.

Min svenske Rejse.

Oktober.

2. Kl. 2 om Eftermiddagen forlod jeg Slottet. Gud styre og give Lykke til min Rejse, han føre mig did og tilbage igjen, og han være med mig, saa at jeg med vel forrettet Sag med Tak maa vende tilbage til min Konge og mit Fædreland. Jeg overnattede i Taagerup. Som Ledsager havde jeg min Staldmester Jakob v. Arnt, min Foged Hans Styl-ling, to Tjenere og to Kudske med fem Heste.

3. Spiste jeg til Middag i Ausaas og overnattede i Spannerup.

4. Spiste jeg til Middag i Vesterup og overnattede i Duslunge[1]) hos en malmøhusisk Bonde.

5. Paa Vejen saa vi Orklunge Kirke, ligeledes Farold Kirke og Drenholt By, i hvilken der bor malmøhusiske Bønder. Henimod Middagstid kom vi til Sverigs Grændse. Vi spiste i Marckeryd hos Brøde N., som var min første svenske Vært. Her holdtes en ung Karl fangen paa Grund af Hestetyveri. Paa min Forbøn slap min Vært, Brøde, ham dog løs. Jeg overnattede i Kylholt. Idag kom Hans Hintzen, en Borger fra Kjøbenhavn, til mig, han blev mig en underholdende Ledsager paa Vejen og var vel kjendt næsten i hele Sverig.

6. Passerede vi en Bro ved Byen Horn og saa tre Kirker, Hammene, Kornra og Trarara. Jeg spiste til Middag i Lyngby, hvilken Landsby ogsaa har en Kirke. Paa Vejen saa vi Brege, hvor der er en Præst, som har været Kansler Axel Drenstjernas Lærer.

7. Spiste jeg i Nøbølle og passerede Broen ved Vernemo. Vi saa Tønna Kirke og overnattede i Skillingeryd hos Værten Per Mouritzen, som har været Skyttehovmand hos Kong Karl.

8. Medens jeg spiste i Kongelsberg hos Værten Svend Lassen, traf jeg her tilfældigvis Peder Børgesen, Kaptejn i Smaaland over 300 Knegte, velbekjendt blandt Adelen i Skaane; han kom der for ogsaa at

[1]) Haandskriftets Skrivemaade af Navne er her og i det følgende som oftest uforandret beholdt.

[51]

spise til Middag. Blandt andet fortalte han, at han med sine Folk havde været med, da Væ blev brændt. Dagen efter havde han været ved en Adelsmands Gaard, som han ogsaa vilde stikke Ild paa. Men da tre Kanoner blev affyrede fra et hvidt Taarn, og han saa en Mand staaende der med draget Sværd og hørte Lyden af en Tromme, saa troede han, at Gaarden havde en stor Besætning af Soldater, hvorfor han sagde: „Bradede Dieffle maa grippe den Gaard an", og han fortalte, at han havde forladt Gaarden og derimod med Ild og Sværd havde ødelagt alle de omliggende Bøndergaarde. Jeg mærkede strax, at den Gaard, han talte om, var mit Hofdale. Da han siden sagde, at han vilde overnatte i Jønkøping, hvor jeg ogsaa agtede mig hen, bad jeg ham til at spise til Aften med mig i mit Herberge, hvilket han ogsaa lovede. Henimod Aften kom vi til Jønkøping. Til Vært havde jeg en Skotte ved Navn Peter, som beværtede mig med en fortræffelig Rhinskvin, som han nylig havde kjøbt i Helsingør, thi de ventede dengang Kongen der. Kaptejn Peder Børgesen spiste til Aften med mig og pralede dygtig af Svenskernes Bedrifter ved Indfaldet i Gjøngeherred og Villandsherred. Men om Bedrifterne ved Landsbyen Vidsø sagde han ikke et

Ord, skjønt jeg saa smaat og i Spøg bad ham ogsaa at fortælle mig lidt derom. Han sagde, at han alt dengang var gaaet tilbage med sine Tropper indenfor Sverigs Grændser.

10. Idag blev jeg for mine Hestes Skyld i Jønkøping. Da jeg skulde rejse gjennem den klippefulde Skovegn Hulvejen, og dette Steds Befalingsmand, Bent Kable, fik at vide, at jeg i min Konges Ærinde skulde rejse til hans Konge, saa gav han mig en Vejviser med, der skulde føre mig til bekvemme Herberger og skaffe mig Heste paa Rejsen.

11. Gav vi os paa Vejen, og efterat have oversteget Passet Hulvejen, rejste vi gjennem Skinta. Vi saa Greve Mogens Brahes Borg Lyckars, der er bygget af Træ. Derpaa drog vi gjennem Greden og overnattede i Melby ligeoverfor Vissingsø, som ligger i Søen Vetteren, hvor Greve Mogens Brahes Grevskab er.

12. Overnattede vi i Aaby hos Præsten Hr. Hans. Her fik jeg fat i en „Hestebottere", som med nogle Ord kurerede min Hest, som var bleven temmelig halt, da vi passerede Hulvejen.

13. Overnattede vi i Nøbølle. Paa de sex Mil, vi den Dag tilbagelagde, saa vi elleve Landsbykirker, ret smukke efter dette Steds Lejlighed. De vare alle af Træ, og nogle af dem havde et pyramideformigt Taarn. Hele denne Egn fra Hulvejen kaldes Østergøthland.

14. Rejste vi gjennem Linkøping. Nærved denne By passerede vi Stangebro,

[52]

Stangebro, der er navnkundig derved, at Kong Sigismunds polske Tropper blev slaaede her af Hertug Karl, og at de svenske Rigsraader, der senere blev henrettede, her overgav sig.

15. Overnattede vi i Suurkøping hos Værten Johan Tyllesen, en Lybekker. Her traf vi i Havnen to Skibe fra Nyborg, der dog ikke havde andet tilfals end Pærer og Æbler, som de solgte for Rug og Hvede.

16. Passerede vi en Vig af Havet, som kaldes Bravig; vi saa Borgen Skemes og to andre Borge, der laa ligeoverfor hinanden ved Indløbet til denne Vig, Stegeborg og Braborg. Vi overnattede i Querfebo, hvor der er et fortræffeligt Værtshus, og vi blev godt trakterede. Her begynder Enkedronningens Herskab, henhørende under Nykøping Slot i Hertugdømmet Nerike.

17. Kom jeg til Nykøping henimod Aften og fik strax Besøg af Dronningens Kansler Chesnecopherus, som sagde, at Dronningen gjerne vilde vide, om jeg var den Grubbe, som var i Stokholm ved hendes Søn Gustavs Daabshøjtid og senere i Jønkøping med Chr. Holk. Jeg svarede, at jeg var den samme Mand, hvorpaa han bragte Dronningen Efterretning derom, og vendte tilbage til os, da vi sad ved Aftensbordet. — Paa denne Dag vare vi dragne igjennem den forfærdelig store Skov Kollmeren, som er mange Mil i Udstrækning og som indeholder Træer af uhyre Højde og Størrelse, tjenlige til Skibsmaster og lignende Brug.

18. Efterat vi havde hørt Prædiken i Byen, kom Dronningens Kansler, Hr. Nicolaus Chesnecopherus, og overbragte mig en Indbydelse fra Dronningen til at spise til Middag hos

hende. Jeg fandt Dronningen ene i hendes Kabinet. Efterat have hilst paa hende, overrakte jeg hende det Brev, som Kongen havde givet mig i Hverv at overbringe hende. Da hun saa, at det var skrevet med Kongens egen Haand, kyssede hun det og sagde: Jeg er min Fætter taknemmelig for, at jeg nu endelig erfarer hans velvillige Sind imod mig. Og efterfom Kongen havde skrevet, at dersom Dronningen vilde vide, hvad jeg havde i Hverv at forebringe hos hendes Søn, Kong Gustav, skulde jeg give hende min Instruktion (puncta meæ legationis), saa overrakte jeg hende den, saasnart hun bad om den. Hun sagde, at hun vilde gjennemlæse den og den næste Dag tale med mig derom. Derpaa befalede hun, at hendes Jomfruer skulde komme ind forat ledsage hende til Bordet. Hun havde elleve, og da de vare sørgeklædte i Anledning af Hertug Johans Død[1]), sagde hun: „Hier kommen meine Schwartznunnen". Da jeg dertil bemærkede: „Da gad jeg nok være i det Kloster,

[1]) Johan, Hertug af Østgøthland, Kong Gustav Adolfs Fætter (Søn af Johan III).

[53]

hvor der er saadanne Nonner"; saa lo Dronningen og sagde: „Ihr seid mir ein Schalck". — Ved Bordet var Dronningens Søster Agnes, som var pukkelrygget og svagelig, Hr. Axel Rønning, Landshøvding i denne Provinds, og Bent Sparre, om hvem Dronningen sagde, at han var den rigeste Adelsmand i Smaaland, men meget paaholden; thi da Dronningen efter Bordet vilde spille Kort med mig, og indbød ham til at spille med som tredie Mand, saa undskyldte han sig. Ved Bordet var desuden Marskalken Mathis Soop, Aake Axelsen, og Narren Mihette, som de kaldte Grotfyrsten. Han var bleven fangen i Krigen med Russerne og bildte sig ind, at han var Arving til det moskovitiske Rige; forresten var han en meget vittig Person, og hans Klædning var kongelig. — Blandt Dronningens Hoffolk var ogsaa Jens Olsen, som er velbekjendt i Skaane paa Grund af sin Ægteskabshandel med Fru Vivike Gris, Peder Munds Enke. Han er en stor Vindbeutel (insignis nebulo), og var engang Kong Karls Kammertjener.

19. Blev jeg igjen afhentet og ført op paa Slottet af Dronningens Kansler; og da Dronningens Søn, Hertug Karl Filip, imidlertid var kommen, overleverede jeg ham min Konges Brev, som var ham meget velkomment. Thi for et Aarstid siden havde han været hos Kongen paa Frederiksborg, og han fortalte, at han paa sin danske Rejse havde modtaget mange Beviser paa Velvilje og Opmærksomhed saavel af Kongen som af alle de adelige og andre Undersaatter i Danmarks Rige, som han var truffen sammen med. — Da jeg paany kom til Dronningen, modtog hun mig overordentlig naadig og opmærksom, og sagde, at hun gjentagne Gange havde gjennemlæst Instruktionen, og omendskjønt hendes Søn, Kong Gustav, havde sine Raadgivere, som meddelte ham nødvendige og nyttige Raad, saa takkede hun dog Gud for, at hun endnu havde den moderlige Indflydelse hos sin Søn Kongen, at han tog Hensyn til hendes Raad. Hun havde skrevet sin Søn til, hvad hun mente om de foreslaaede Punkter, og hun havde beredt Vejen for mig og sørget for Herberge for mig i hendes eget Hus i Stokholm ved hendes egen Tjener, som hun til den Ende havde sendt iforvejen. Desuden fortalte hun mig meget om hendes Stilling, siden hun var kommen til Sverig. De syv første Aar havde hun levet godt med sin Ægtefælle Kongen; men i de øvrige havde hun haft det haardt paa Grund af hendes Mands Misfornøjelse med hende, fordi

han havde hende mistænkt for alt for meget at ynde vor Konge og Danskerne. Og hun fortalte ikke uden Taarer, at Kongen i Vrede undertiden havde kaldt hende: Du Juttekone. Hun fortalte ogsaa, at hun havde været i Stokholm, dengang vor Konge med hele Flaaden var kommen til Varholm, og at hun havde

[54]

havde staaet i Begreb med at forlade Staden tilligemed de tilstedeværende af Adelen, hvis ikke Mynnikhouffuen[1]) imod al Forventning var kommen tilstede med sine Tropper. Ved hans Ankomst havde man igjen fattet Mod og sat alt i Bevægelse for at fange Kongen med hele Flaaden i hine Skjær og Sneoringer. Hun sagde, at hun af Hjærtet havde bedet Gud om naadig at føre vor Konge uskadt ud af denne Labyrinth og ud i aaben Sø, og hun tilføjede: Hvis vi saaledes havde fanget eders Konge, hvilket Bytte, mener I, at vi Svenske da ikke havde gjort! Jeg svarede: Hvis vi Danske havde fanget eders Søn Kong Gustav, dengang han med største Fare svømmede i Floden ved Landsbyen Verø, hvilken Sejer havde vi da ikke vundet, naar vi havde gjort et saadant Bytte! Hun svarede, at Vorherre havde villet straffe baade Danskerne og Svenskerne med denne Krig. Men der var en af vore, som hun især gav Skylden, idet hun sagde: „Den Frisen, den Frisen"; thi hun mente, at han fornemmelig havde været Aarsag til Krigen. — Da jeg endelig tog Afsked, bad hun mig meget venlig, at jeg igjen vilde besøge hende paa min Tilbagerejse, saa skulde jeg faa Brev og Svar med til min Konge. Hun gav mig ogsaa en af sine Adelsmænd med, der skulde ledsage mig gjennem hele det Landskab, hun regjerede over.

I Dronningens Tjeneste var Jørgen Blome, en Holstener, vel bekjendt i Anledning af Otte Eriksen og Jakob Rosenkrands, Krabbe Jægermester, Hans Lott, Erik Olsen, Zacharias Poll, Hertug Karl Filips Staldmester.

20. Overnattede jeg i Aaby i Nærheden af Staden Trælsla.

21. Overnattede jeg i Telge, „hospes Hermand Bodicker, Hendrich Erichsen, Dronningens Tolder, Mogens Erichsen, Dronningens Foged i Træelle". Paa Vejen saa vi Hr. Claus Horns Gaard, ligeledes Brendekirke, hvor min Hustrus Farfader Lavrits Grubbe til Alsløv, som faldt der med nogle andre Danske i den svenske Krig, ligger begravet. Vi drog gjennem Skoven Sylleskov.

22. Kom jeg til Stokholm, hvor jeg fandt Kong Gustav. Paa Vejen saa jeg til venstre Johan Skyttes Gaard, til højre Gaarden Langebro, der tilhører Dronningens Kansler Nicolaus Chesnecopherus. Jeg tog ind i Dronningens Gaard, hvor Hans Luntenkreuger fra Lybek var min Vært.

23. Spiste jeg til Middag hos Kongen af Sverig. Ved Bordet var Kansleren Axel Drenstjerna, Greve Erik af Mansfeld, Feltherren Hr. Jakob Pontus de la Gardie, og Rigsraaderne Johan Skytte, Gabriel Drenstjerna og Johan Mogensen.

[1]) Anfører for en Afdeling hvervede Tropper, der gjennem Norge havde banet sig Vej ind i Sverig.

[55]

26. Var jeg paa Slottet, hvor jeg forhandlede med Rigsraaderne angaaende mine Hverv. Af Raaderne vare tilstede: Axel Drenstjerna, Feltherren Hr. Pontus, Hr. Claus Horn, Marskal og Statholder i Stokholm, Johan Skytte og Gabriel Drenstjerna. Efterat de enkelte Punkter af mit Hverv vare forhandlede omhyggelig frem og tilbage, sagde Kansleren, at Kongen vilde svare min Konge broderlig og venlig til de enkelte Punkter, og at han haabede, at Kgl. Majestæt af Danmark vilde være tilfreds med Svaret. Medens jeg var hos Kongen af Sverig, og vi efter Bordet stod op og drak dygtig, drak Hs. Majestæt mig tre Gange til paa min Konges Sundhed, idet han blandt andet tilføjede, at hvis det ikke var oprigtig ment, hvad han udtalte, idet han udbragte Skaalen, saa vilde han ønske, at dette Bæger maatte blive det sidste, han tømte. Hertil føjede han, at han af Hjærtet ønskede, at han engang maatte faa min Konge at se og tale med ham, og bad mig at berette min Konge dette hans Hjærtens Ønske. Hvilket jeg ogsaa helligt lovede. Da jeg saa, at Kongen var saa venlig stemt og munter, fremførte jeg efter den hosstaaende Kanslers Tilskyndelse en Forbøn for en svensk Adelsmand, som havde fornærmet Kongen, og det lykkedes mig at opnaa for ham Kongens Tilgivelse og Ret til at vende tilbage til Fædrelandet. Endelig tog jeg Afsked fra Hs. Majestæt og trak mig tilbage til mit Herberge med min kjære Gustav (Horn), som ledsagede mig og sørgede for, at jeg blev beværtet hel vel og kongelig.

27. Spiste Axel Banner, Kgl. Maj.s Kammertjener, til Middag hos mig. Til Aften havde Johan Skytte indbudt mig. Feltherren var tilstede tilligemed hans smukke Hustru, Grevinde Ebba Brahe, der skinnede af Guld og Perler; ligeledes Viceadmiral Claus Mogensen, Johan Mogensen og tre „Madamer" og to „Demoiseller" af Familien Thott.

28. Vare følgende Herrer til Middag og Aften hos mig: Lavrits Sparre, Hr. Johan Sparre, Hans Robkirck, Oluf Duffue, Staldmester, og Kongens Kammerjunker Gustav Horn, min Husven og paa Kongens Vegne Marskal for mig i mit Herberge.

29. Var jeg hos Kansleren i Slotskancelliet. Han talede meget med mig om begge Rigers Tarv, og hvad der syntes ham tjenligt til at bevare Fred og Rolighed mellem Rigerne og at stadfæste Venskabet mellem Kongerne, og han udtalte sig med megen Aabenhed og Oprigtighed. Hvad han sagde mig, berettede jeg siden min Konge i al Underdanighed og Troskab. — Endelig overleverede han mig Kong Gustavs Brev angaaende mit Hverv til min Konge, tilligemed en Guldkjæde, som Kongen forærede mig, idet han føjede til, at Kongen var meget naadig og gunstig stemt imod

[56]

mig. Jeg aflagde min skyldige Taksigelse, og efterat have bevidnet Hr. Kansleren min Redebonhed til enhver Tjeneste, tog jeg Afsked og begav mig tilbage til mit Herberge. Saamange af Adelsmændene, som jeg havde stiftet Bekjendtskab med, kom efter Kongens Befaling til mig, og vi drak Valet saalænge, til jeg hemmelig tog Afsked fra min kjære Gustav Horn og trak mig tilbage forat slippe fra denne Drikken.

30. For ikke at opholdes længere forlod jeg tidlig om Morgenen Stokholm og vendte om Aftenen tilbage til Telge[1]).

November.

Paa Grund af den forestaaende Vinter og den vedvarende Regn, som det var paa denne Tid, nødtes jeg til at drage tilsøs til Danmark, hvoraf Følgen var, at jeg ikke kunde vende tilbage til Dronningen, som hun havde bedet mig om. Jeg tilskrev hende derfor min Undskyldning og afsendte Hans Hintzen med den til hende og bad tillige, at hun vilde overgive ham det Brev, hun agtede at skrive til min Konge, og takkede hende underdanigst for det gode Svar, hun havde skaffet mig hos hendes Søn Kong Gustav, og for det fortræffelige Herberge, jeg havde haft i Hendes Majestæts eget Hus i Stokholm. Dronningen svarede mig tilbage — og jeg modtog hendes Svar samme Dag jeg forlod Telge — og bevidnede i de naadigste Udtryk, at det var hende meget ukjært, at hun ikke atter kunde faa talt med mig angaaende nogle nødvendige Ting, som hun vilde have besørget til min Konge og havde ønsket at betro til min Omsorg. Hun skrev, at hun imidlertid havde betroet disse Ting til et Brev, som hun havde givet Hans Hintzen, med Befaling om at overlevere mig det ved min Hjemkomst. Dronningen skrev ogsaa til hendes Foged i Telge, at han skulde betale Værten, hvad jeg havde fortæret i mit Herberge. Jeg havde imidlertid allerede selv betalt, inden Fogeden berettede, at han havde faaet denne Befaling. Han vilde nu endelig paanøde mig Summen, men jeg vægrede mig og bad, at han vilde give Værten den.

5. Forlod jeg Telge og kom til et Skib fra Rostok, som laa i Havnen Vig, og som jeg fragtede til Kjøbenhavn. Imidlertid fik Dronningens Tolder, Henrik Eriksen, her fat paa mig, og jeg nødtes til at besøge ham i hans Hus, Toldboden, hvor han beværtede mig paa det bedste. Han drak mig et stort Bæger til paa sin Konges Sundhed og derpaa et andet paa min Konges. Jeg indesluttede begge disse Skaaler i eet Bæger, som jeg tømte i eet Drag, idet jeg føjede til, at jeg haabede, hvis det var

[1]) Derefter meddeler S. Grubbe en Fortegnelse over svenske Hofembedsmænd; men da flere Navne synes forskrevne, forbigaas den her.

[57]

Guds Vilje, at disse to Konger snart maatte samles og tale med hinanden. Men hertil svarede han strax, at det var umuligt. Jeg vilde vædde med ham om, at det dog skulde ske, men derpaa vilde han ikke indlade sig. Efter Middag gik jeg ombord. Skipperen hed Tittecke Maass. — Ved Udsejlingen, før vi kom ud i aaben Sø, lod Skipperen Sejlene falde. Jeg spurgte ham, hvad det skulde betyde, efterfom det var farligt at sejle mellem Skjærene om Natten. Han svarede, at vi skulde strax igjen sætte Sejl til. Kort efter kom der fire Baade, som havde ligget skjulte under en Ø, ladede med Staal, som var i Stykker saa tunge, at to eller tre Mand med Møje kunde løfte et af dem ind i Skibet. Saasnart disse vare komne ombord, begyndte vi igjen at sejle. Disse Varer tilhørte nogle Kjøbmænd, som havde boet i samme Herberge som jeg i Telge, og de førte dem hemmelig bort for at undgaa at betale Udførselstold.

8. Vare vi ud for Ysted, men ved Modvind blev vi drevne tilbage til Havnen Borkuld i Bleking. Efterat have forladt Skibet, som jeg havde fragtet lige til Kjøbenhavn, kom jeg til Sølvitsborg med mine Folk og overnattede der.

9. Paa Vejen hørte jeg en Prædiken i Rosebye Kirke og overnattede hos min Bonde i Vinsløf.

10. Kom jeg, Gud være lovet, til Hofdale.

11. Vendte jeg tilbage til Kgl. Majestæt paa Frederiksborg og overrakte ham Brevene fra Kong Gustav og Enkedronningen, tillige berettede jeg underdanigst, hvor store Velgjerninger begge havde vist mig paa hele min Rejse, og hvor oprigtig og inderlig Gustav ønskede engang at komme til at tale med Hs. Majestæt. Hertil svarede Kongen: Hvis det er hans oprigtige Ønske, saa vil det være mig kjært at tale med ham. Derfor afsendte han strax Brev til Enkedronningen og foreslog et Møde i Halmstad paa en bestemt Dag. — Paa Vejen til Frederiksborg saa jeg for første Gang, henimod Natten, en Komet af overordentlig Størrelse lyse paa Himlen. Jeg underrettede Kongen derom, hvorpaa han iagttog den strax efter Solnedgang. Om denne Komet har Ericus Puteanus udgivet en Bog, hvori han lærer, at den ikke varsler noget ondt; men Udfaldet har vist det modsatte.

12. Vendte jeg, Gud være lovet, sund og uskadt tilbage til Malmøhus med mine Folk.

December.

18. Var jeg paa Kronborg til Lensmand Christen Hansens Begravelse. Han døde paa Slottet og blev begravet i Kirken.

[58]

31. Vendte jeg atter tilbage til Malmøhus, og saaledes endte jeg dette Aar. Herre Jesus, vær mig naadig og lad alle mine Synder være skjulte af din Retfærdighed. Led du min Vandring i Fremtiden saaledes, at jeg maa være din baade i Liv og i Død, og forlad du mig ikke, og lad mig ikke forlade dig.

Aar 1619.

Januar.

Paa denne Tid var jeg tre Gange paa Malmø Raadhus i Anledning af Forhandlingerne om det ostindiske Kompagni. Kommissærerne, der drev paa Sagen, vare Michel Vibe og Jakob Michelsen.

19. Afsendte jeg mine Tjenere med mit Rytteri til Halmstad i Anledning af den svenske Konges Komme.

20. Kom jeg til Laugholm.

21. Da jeg spadserede med Kgl. Majestæt foran Laugholm Slot, bragte et Bud os den Efterretning om, at min fortrolige Ven, Eske Bilde til Ellinge, var død.

Februar.

Paa denne Tid var jeg i Halmstad hos Kongen, og jeg spiste næsten daglig til Middag og Aften hos ham, og vi tilbragte Dagen med at spille Kort med Kongen[1]).

19. Prædikede Hofpræsten, M. Mads Jensen, i Halmstad om Kristi sidste Rejse til Jerusalem. Hans Prædiken var delt i fire Afsnit: Patientis conditio, Loci notatio, Supplicii significatio, Patientis a morte resurrectio.

20. Prædikede han igjen over Esaias 53 Kap.: „Visselig har han taget vore Sygdomme og baaret vore Piner" Bernhardus: „Mors Christi profuit, antequam fuit". Hieronymus: „In hoc capite videtur mihi Esaiam non Prophetiam sed Euangelium texere". „Tota vita Christi crux et martyrium".

21. Kom Kong Gustav til Halmstad omtrent Kl. 5. Vor Konge modtog ham paa kongelig Vis med hele Rytteriet en halv Mil fra Halmstad[2]).

[1]) Sammenlign Kong Christians Dagbog for Aaret 1619, trykt i Nyerups Magazin for Reiseiagttagelser, IV, 450 flg.

[2]) S. Grubbe anfører her et latinsk Epigram, som han paa staaende Fod forfattede ved Kongernes Møde. Det er alt trykt i Brings Handl. och Påminnelser III, 20—21.

[59]

Marts.

2. Blev Dands holden.

3. Efter at alle Forhandlinger mellem Kongerne venlig og broderlig vare bragte til Ende, og der end ikke var hørt et eneste ondt Ord mellem nogen af Undersaatterne, rejste Kong Gustav bort ledsaget af os til det Sted, hvor vi havde modtaget ham[1]).

4. Vendte jeg tilbage til Malmøhus fra Mødet i Halmstad med mit Rytteri og øvrige Følge.

5. Var jeg paa Malmø Raadhus angaaende de ostindiske Sager. Anna, Dronning af England, Kong Frederiks Datter, døde.

April.

I denne Maaned var jeg med til Ægteskabssager og paa Landemode.

10. Kom Christoffer Ulfeldt og Otte Marsvin til Torup i en kgl. Kommission.

11. I Lund til Fru Else Brahes, sl. Henrik Ramels, Begravelse.

Maj.

21. Kom jeg til Slagelse til Herredage.

Juni.

3. Vendte jeg tilbage til Slottet fra Herredagene.

4. I Kjøge til Axel Urnes Bryllup.

5. I Lund til Begravelse af Joachim Podeuels v. Krangen, en pommersk Adelsmand, som var gift med Margrete Ramel og døde paa Hviderup.

Juli.

25. Paa Svanholm. Henrik Gyldenstjernes Barn blev døbt Predbjørn Gyldenstjerne, i Skyberup Kirke. Jeg var Fadder.

August.

2. Kom Hr. Johan Sparre til mig paa Torup. 4. Rejste han bort igjen.

I denne Maaned var jeg paa Hofdale, Magelø og Lynderum.

[1]) Sammenlign Nyerups Beretning om Mødet i Halmstad, i Skandinavisk Literatur-Selskabs Skrifter XV, 100 flg.

[60]

I Kjøbenhavn døde M. Hans Aalborg, kgl. Boghandler, min gamle Ven og to Gange min Ledsager paa Rejsen til Frankfurt. Jeg lærte ham først at kjende i Strasburg, hvor han dengang var Hovmester for Præbjørn Podebusk.

September.

I denne Maaned var jeg paa Sinclairsholm i kgl. Kommission med Otte Marsvin.

Oktober.

Var jeg i Ysted, hvor jeg indsatte . . . . Gregersen til Byfoged.

November.

Opholdt jeg mig paa Hofdale, hvor Thomas Nold kom til mig med sin Hustru og min lille Datter samt sine to Sønner.

I denne Maaned døde M. Povl Mortensen, Bisp i Lund, af Pest og blev jordet den 9de.

December.

I denne Maaned var jeg paa Bekkeskov i en kgl. Kommission med Larmand Gyldenstjerne og nogle andre.

Aar 1620.

Januar.

1. Hørte jeg Prædiken i Byens Kirke. Det blev bekjendtgjort fra Prædikestolen, at fra den 5te August f. A. og til Aarets Udgang var der død 673 Mennesker i Malmø.

Februar.

I Kjøbenhavn hos Kongen i Haven.

Marts.

I denne Maaned var jeg med Henrik Hvitfeldt og nogle andre paa Bekkeskov i en kgl. Kommission. Ligeledes var jeg i Lund til Kirstine Ugerups, Tage Thotts Hustrus, Begravelse. Ved denne Lejlighed holdt vor ny

[61]

Biskop, M. Mads, sin første Prædiken over 16de Psalme, om de retfærdiges evige Glæde i Himlen.

31. Var jeg paa Sinclairsholm med Otte Marsvin i en kongelig Kommission.

April.

3. Blev M. Mads Jensen indviet i Lund til Skaanes Biskop. Ordinator var Dr. Resen.

4. I Lund til M. Ludvig Munthes Bryllup.

Maj.

I denne Maaned var jeg i Kapitlet og paa Landemødet. Ligeledes var jeg med Anders Bilde og Anders Sinclair i Trelleborg i en kongelig Kommission.

28. Til Jørgen Hondorfs Bryllup i Kjøge med Hille Madsdatter.

Juni.

22. I Vindinge til min Slægtning Vilhelm Dresselbergs Begravelse. Han var den sidste Mand af Slægten.

Juli.

23. I Ringsted. Axel Urnes Søn Præbjørn Urne blev døbt. Jeg stod Fadder.

August.

I denne Maaned var jeg i Holbæk hos min Svoger Alexander v. Pappenheim.

13. Stod Christen Thomesens (Sehesteds) Bryllup i Odense.

September.

16. Kom Hr. Axel Banner, Kong Gustavs Kammerjunker, og Bastian Bonraid til mig paa Slottet. Jeg forærede Axel en af mine Heste, hvilken som helst af dem han vilde have.

Oktober.

Var jeg i Kjøbenhavn, derpaa rejste jeg til Sandhammer i en kgl. Kommission. Endelig var jeg i Ingelsted hos min Søster Else.

[62]

November.

Var jeg paa Rosendal i en kgl. Kommission; ligeledes paa Varbjerg Slot og i Laugholm.

December.

21. Vendte jeg tilbage til Slottet fra en Rejse i Halland og Bleking ifølge kgl. Kommission tilligemed Anders Bilde, Anders Sinclair og Tage Thott; vort Hverv havde været at udskrive Soldater blandt Bønderne, og vi havde tilbragt 6 Uger paa Rejsen.

Aar 1621.

Januar.

I denne Maaned var jeg i Kapitlet til Ægteskabssager. Ligeledes paa Hofdale og Lynderum. Desuden i Lund til M. Niels Madsens Begravelse. Han var Kannik i Lund og Præst ved Domkirken, og var en udmærket Taler og en meget lærd Mand.

Februar.

5. Var jeg i Christianstad (Christiania) til den gamle Jomfru Sofie Brahes Begravelse. Bispen prædikede over det Sted hos Johannes: Hvis nogen tror paa mig, skal han ikke se Døden evindelig.

Fra 2.—14. denne var Havet saa stærkt tilfrosset, at man hel sikkert kunde gaa fra Skaane til Sjælland.

Marts.

4. Paa Rønneholm til Jørgen Hondorps lille Søns Daab. Jeg var Fadder. Hr. Hans i Billinge, Provst i Dense Herred, prædikede hel lærdt.

5. Paa Gladsax med Jakob Beck. Jeg var med Tage Thott i en kongelig Kommission i Anledning af et Mageskifte mellem Kgl. Majestæt og Jakob Beck angaaende Gladsax og Beldringe.

April.

11. I Lund ved Begravelsen af Mogens Gyldenstjerne den ældre til Fuldtofte.

12. I Lund til Landemodet.

[63]

29. Hørte jeg en Prædiken i Kongens Have i Kjøbenhavn. Kongeligt Gjæstebud sammesteds[1]).

30. Var jeg til Middag og Aften hos Kongen. Vi drak „Reinfaall", og vi drak dygtig.

Maj.

10. Kom jeg til Torup.

11. Mellem Kl. 3 og 4 saa jeg den store og forfærdelige Solformørkelse, som varede næsten en hel Time. Solen var helt formørket, og Kvæget paa Marken vendte hjem i den Tro, at det var Aften. Jeg var ogsaa paa Marken paa den Tid og søgte hjem ikke lidet forbavset.

Juni.

Herredage i Kjøbenhavn paa denne Tid.

3. Prædikede Resen paa Slottet om den rige Mand og Lazarus „et satis ridicule, sine ullo bono motu, ita ut risum multis moverit". Kongen gik ud af Kirken kjed af den lange Prædiken.

Juli.

24. Var jeg paa Vidskøfle i en kgl. Kommission mellem Chr. Barnekovs Børn.

25. I Malmø til Christoffer Gjøes Bryllup med Jomfru Karine Lunge.

August.

7. Paa Klogerup med Knud Gabrielsen i en kgl. Kommission mellem Knud Grubbe og hans Børn.

September.

9. I Malmø til Hans Mandirs Bryllup med Borgmester Jost Leideburs Datter.

10. I Lund til Landemode. Ligeledes i denne Maaned i Ysted til Klaus Urnes Bryllup. I denne Maaned døde Frands Ulfeldt Jakobsen, og samme Dag fødte hans Hustru den anden Søn.

Oktober.

15. Paa Fuglesang „paa den Orkens Trætte" mellem Kongen og Christen Eriksen. Der mødte ingen Kommissærer fra dennes Side.

[1]) Sammenlign Kong Christians Dagbog for 1621 i Schlegels Saml. II, 1, 54.

[64]

24. Paa Landskrone Slot i en kgl. Kommission med Larmand Gyldenstjerne.

I denne Maaned døde Borgmester Johan Willemsen i Helsingør, en brav og meget rig Mand, hos hvem jeg plejede at tage ind.

I denne Maaned var jeg i Lund til Hans Ulfstands Begravelse.

November.

21. I Ysted til Axel Ugerups Begravelse. Bispen prædikede over Esaias 38. Han var en stor Procesmager, „Rabula forensis", der tørstede efter andres Gods.

Aar 1622.

Februar.

Næsten hele Januar Maaned og indtil 18. Februar var Havet mellem Sjælland og Skaane saaledes tilfrosset, at man uden Fare kunde gaa sikkert over Isen frem og tilbage.

12. Var Kongen med Fru Kirsten Munk om Natten paa Børringe.

13. Efterat Kongen havde spist til Middag i Lund, kom jeg med ham til Landskrone.

14. Ledsagede jeg Kongen over Isen til Øen Hven; derfra drog Kongen til Kronborg og jeg til Kjøbenhavn.

15. Blev min kjære Svoger Knud Urne begravet i Kjøbenhavn. Samme Dag vendte jeg over Isen tilbage til Malmøhus, men Turen var temmelig farlig.

Marts.

4. Larmand Gyldenstjerne og jeg vare i en kgl. Kommission i Malmø, „i en Rigens Dele og Forfølging over Jens Thomesen". Det var noget uhørt i Malmø, og en saadan Sag var aldrig før forefalden i denne By.

5. Til Ove Ugerups Begravelse i Lund. Han var berygtet for sine mange Processer. „Assiduus in foro, thoro, non choro".

April.

30. I Lund til Protestats.

[65]

Maj.

6. I Lunde Kapitel ved Ægteskabssager.

7. Paa Landemødet.

8. I Kjøge til Ejler Urnes Bryllup med Jytte Gyldenstjerne.

Juni.

16. Til Herredage i Kjøbenhavn.

17. Til Palle Rosenkrandses Bryllup i Kjøbenhavn med Lisbeth Rosenspar. I denne Maaned havde ogsaa Oluf Pasbjerg Bryllup med Jomfru [Karen] Kruse.

Juli.

7. Paa Frederiksborg, hvor Valdemar Christian blev døbt. Vi vare følgende Faddere: Kansleren, Anders Sinclair, Jens Sparre og Sivert Grubbe, samt Hofmesterinden Pernille Gyldenstjerne og Helvig Marsvin.

8. I Lund til M. Torberns (Hasebards) Bryllup.

August.

16. Med Biskoppen paa Raadhuset i Ysted til . . . .

17. Paa Kronborg til Ove Gjeddes Bryllup med Jomfru Dorette Urne.

September.

24. I Kapitlet til Ægteskabssager.

25. Paa Landemodet. Hr. Peder i Gaardstange prædikede.

Oktober.

I denne Maaned blev jeg ikke plaget med nogen Besværlighed, men levede i Ro paa Slottet og paa Torup.

November.

I denne Maaned var jeg i en kgl. Kommission tilligemed Oluf Rosenspar, Alexander Pappenheim og Tage Thott Ottesen omkring i Byerne i Skaane og Sjælland angaaende Handelen paa Spanien.

December.

4. I Lund til Bispens lille Datters, Inger Merttes, Daab. Jeg stod Fadder.

5. Talte jeg sidste Gang med Sivert Beck. Han døde kort efter,

[66]

i Begyndelsen af det følgende Aar. Gud forene os atter i sin Evighed. Vi levede nøje forbunden med hinanden først i vor Ungdom, da vi studerede sammen i Wittenberg, og siden i det kgl. Kancelli. I lang Tid spiste og boede vi sammen, indtil vi blev adskilte, da han blev kgl. Rentemester og jeg øverste Sekretær.

Aar 1623.

Januar.

15. I Kjøbenhavn til min kjære Frændes, kongelig Rentemester Sivert Becks, Begravelse. M. Thomas Cortsen, Sogneprest ved S. Nicolai Kirke, prædikede over Psal. 29[1]), som han kaldte det gyldne Alfabet, Troens Vinge og Himmelstige. I denne Maaned døde min Faster, Fru Agathe Grubbe, som overlevede alle sine fire Sønner, af hvilke den ældste og længstlevende var Sivert Beck. Hun efterlod to gifte Døttre, som faa Aar efter fulgte Moderen i Graven. Hun blev 90 Aar gammel.

Februar.

I denne Maaned var jeg i Sorø med nogle andre Adelsmænd, i Anledning af at det kgl. Akademi da blev oprettet og grundet. Skolens Rektor, M. Niels Skjelderup, holdt Talen.

Marts.

25. Gjorde jeg et farligt Fald ned fra en Trappe i mit Sovekammer paa Slottet; men Gud bevarede mig naadelig; hans Navn være evig lovet. I nogle Dage maatte jeg holde Sengen.

April.

22. I Lunde Kapitel til Protestats.

23. I Lund til et Møde af den skaanske Adel i Anledning af Bidragene til det ostindiske Handelskompagni.

Maj.

12. I Ysted. I Forbindelse med Bispen visiterede jeg Hospitalet sammesteds og afhørte dets Regnskaber.

[1]) Skal vistnok være Psal. 27.

[67]

Juni.

22. I Kjøbenhavn til Tage Thotts Bryllup med Jomfru Karine Gyldenstjerne.

23. S. Hansdag til Kongens Gjæstebud i Haven.

Juli.

9. I Kjøbenhavn i en kgl. Kommission med Anders Bilde angaaende Skiftet efter Sivert Beck mellem hans Moder og hans Børn.

10. I Landskrone til Axel Ulfstands Bryllup med Gunde Langes Datter.

11. I Lund til Fru Anne Sparres, Willich Westhovs Hustrues, Begravelse. Bispen prædikede over Psal. 116: Min Sjæl vend tilbage til Hvile.

August og September.

Disse to Maaneder tilbragte jeg i en kgl. Kommission udi Fyn, Langeland, Laaland og Taasing med Sten Bilde, Tyge Brahe og Tønne Friis. Og blev sl. Jakob Rosenkrandses og Pernille Gyldenstjernes Jordegods og Løsøre taxeret og beskrevet. Beløb sig Vurderingen:

Paa Arreskov i Fyen: Penge 26500 Sp. Dlr.

Nok Jernstykker og Kobberstykker 3000 Sp. Dlr.

Paa Kjærstrup paa Taasing: Penge 15469 Sp. Dlr.

Paa Rubjerg Gaard i Laaland: Penge 4396 Sp. Dlr.

Paa Søllested i Laaland: Penge 2396 Sp. Dlr.

Paa Stensgaard, derunder beregnet Høgsgaard og Falde: Penge 3689 Sp. Dlr.

Paa Næregaard og Nygaard paa „Lauffland": Penge 3665 Sp. Dlr.

Kjøbstedsgods: Penge 3484 Sp. Dlr.

Fogderne blev skyldige paa deres Regnskab: ungefærlig Penge 3000 Sp. Dlr.

Tilstaaen Gjæld: Penge 116220 Sp. Dlr.

Den uvisse Gjæld: 13038 Sp. Dlr.

Summarum paa Jordegodset er i haardt Korn 2526 Tdr. Hartkorn anslaget udi Penge, efterfom Godset i hvert Land er taxeret for: Penge 159952 Sp. Dlr.

Summa Summarum, beløb altsammen i Penge 304026 Sp. Dlr.

Herforuden Smykker, Klenodier, Guldkjeder og Armbaand, som ere pantsatte, beløb sig en temmelig stor Summa Penge.

23. Febr. (!) var jeg paa Kjørup med Erik Urne i en kgl. Kommission i Anledning af Hans Barnekovs Indførelse i Henrik Podebusks Gods.

[68]

Oktober.

2. Vendte jeg tilbage til Slottet fra den kgl. Kommission.

3. Til Jomfru Sidsel Grubbes Begravelse i Helsingborg.

4. I Lund til Lage Urnes Begravelse; han havde i 30 Aar været Landsdommer i Skaane og var en brav og klog Mand, der besad stor Indflydelse. Han blev 84 Aar gammel. Biskoppen prædikede over et Sted af Micha, om den gode Dommers Embede.

November.

I denne Maaned var jeg i Holbæk hos min Svoger og min Søster, Regitze Grubbe. Endvidere i Helsingborg til Knud Grubbes Hustrues, Thale Gyldenstjernes, Begravelse. Biskoppen prædikede over Rom. 8: Jeg holder for, at den nærværende Tids Lidelser ikke er at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os.

Aar 1624.

Januar.

15. Var jeg med Knud Grubbe paa Krogholm i kgl. Kommission for Otte Marsvin, som indførtes i Otte Brahes Gaard Krogholm og tilliggende Gods.

16. Kom Thomas Nold og den kgl. Sekretær Jørgen Seefeldt[1]) til Slottet, hvorpaa Jesuiten Arnold Weisweiller efter kongelig Befaling blev sat i Fængsel paa Slottet. Han var de hamborgske Kjøbmænds Forretningsfører og var greben i aabenbart Tyveri og Blodskam med to Søstre. „Mira sanctitas et religiosa vita Jesuitarum."

Februar.

5. Til Borgmester Christen Jakobsen Nolds Begravelse i Malmø.

6. Paa Kronborg til Kongens og Kirstine Munks Datters Daab. Hun blev kaldet Elisabeth Dorothea.

Marts.

3. Kunde man gaa paa Isen fra Malmø til Kjøbenhavn.

4. I Lund „til Adelens Taxering".

[1]) Haandskr. her urigtig: Seefted. (Jvfr. Rørdam, M. Anders Chr. Arrebos Levnet og Skrifter. I, 178.).

[69]

April.

7. I en kgl. Kommission angaaende Striden om Øfjær mellem Kongl. Majestæt og Christen Eriksen. Fra dennes Side mødte der imidlertid nu for anden Gang ingen Kommissærer.

Maj.

24. Var jeg i Bützow med vor udvalgte Prinds Christian V til Bispen af Swerins, Prinds Ulriks, Begravelse. Vi vare 100 danske Adelsmænd i Tallet. Dr. Lingemand, Borgmester Luttermand og Raadmand Jacob Grell modtog paa Staden Rostoks Vegne vor Prinds i Warnemünde med udmærkede Æresbevisninger. Prinds Ulriks Lig begravedes i Byens Kirke med stor Højtidelighed. En stor Mængde Mennesker havde samlet sig til Begravelsen fra forskjellige tildels langtbortliggende Steder, saa at Byen Bützow neppe kunde rumme dem. Følgende Indskrift stod over Døren til Gravmælet: Sicut omnes in Adamo moriuntur, ita omnes in Christo vivificabuntur. Paul. ad Coll. Dr. Jesper Rasmussen Brochmand, Professor fra Kjøbenhavn, holdt den latinske Tale om Dødens Magt, som ingen skaaner. Og han foredrog hele Talen, tilligemed Beretningen om Prindsens Herkomst, Liv og Død, udaf Hukommelsen og med stor Berømmelse. Derpaa holdt Superintendenten i Swerin Ligtalen over Es. 51.

I Ligfølget bemærkedes vor Prinds Christian V, udvalgt Konge af Danmark, Brødrene Adolf og Johan, Hertuger af Meklenburg, samt tre Hertuginder, nemlig dem af Brunsvig og Holsten, Hertug Ulriks Søstre, og Hertuginden af Meklenburg, Hertug Adolfs Hustru. Foran og efter Liget gik over 100 Adelsmænd foruden en stor Mængde adelige Fruer og Jomfruer.

I denne Maaned blev Jesuiten og Mestertyven Arnold Weisweiller2) hængt i Malmø Bys Galge. Han var greben i aabenbart Tyveri og derfor hængt, og ikke paa Grund af sin Religion. Han var desuden mistænkt for at have bedrevet Blodskam med to Søstre. Af den Art var den Hellighed, som findes hos de hellige Mænd af denne saa overdreven gudelige Jesuiterorden. Hans Konkubine, Elsebe Jakobsdatter, var forud bleven halshugget. Et mærkeligt Vidnesbyrd om den guddommelige Straf.

2)Arnold Weisweiler var en tyskfødt person med forbindelse til katolske kredse. Under Christian IV's regering blev han anklaget for forræderiske aktiviteter og forbindelser til katolske planer rettet mod Danmark. Han blev pågrebet, dømt og henrettet i Malmø ved hængning. Sagen indgik i Christian IV's hårde kurs mod katolske agenter og personer, der blev mistænkt for at arbejde imod riget. Historikeren Jørgen Nybo Rasmussen omtaler, at Christian IV's lovgivning i denne periode blev stadig skarpere over for katolicismen og personer, der blev opfattet som en trussel mod staten

Indsat:

Arnold Weisweiler og den skjulte katolske mission i Danmark
I begyndelsen af 1620'erne var Danmark under Christian IV et af Europas stærkest lutherske kongeriger. Reformationen lå mindre end hundrede år tilbage, og enhver tanke om at genindføre katolicismen blev betragtet som en trussel mod både kirken og staten. Alligevel fandtes der i

skyggerne af det officielle samfund en lille kreds af katolikker, som håbede på, at den gamle tro en dag kunne vende tilbage.
Midt i denne historie stod den tyske købmand Arnold Weisweiler, som boede i Malmø. Han stammede fra området omkring Jülich ved Rhinen og havde gennem årtier opbygget en betydelig position i Skåne. Han talte flydende dansk, kendte lovene, handlede med ind- og udland og havde opnået særlige privilegier af Christian IV. Samtidig var han en overbevist katolik. Ifølge de katolske missionærer var han den vigtigste støtteperson for hele den katolske genopbygningsplan i Danmark.
I 1622 besluttede den nyoprettede romerske missionsmyndighed, Propaganda Fide, at undersøge mulighederne for at genvinde de nordiske lande for katolicismen. To dominikanermunke blev sendt til Danmark. De besøgte blandt andet Malmø, hvor de fandt en villig hjælper i Arnold Weisweiler. Han åbnede sit hus for dem, satte dem i forbindelse med indflydelsesrige personer og skabte håb om, at Danmark måske kunne blive udgangspunkt for en større mission.
Missionærerne blev imponerede over ham. Han ejede adskillige huse, havde økonomiske ressourcer og var villig til at satse sin formue på sagen. På et tidspunkt tilbød han endda at stille hele sin ejendom til rådighed for missionen mod garanti for økonomisk understøttelse, hvis hans engagement tvang ham i eksil. I Rom blev han betragtet som nøglen til missionens fremtid i Danmark.
I løbet af 1623 ankom flere jesuitter til Danmark. De rejste forklædt som købmænd og bosatte sig i perioder hos Weisweiler i Malmø. Herfra forsøgte de forsigtigt at komme i kontakt med katolikker og religiøst interesserede personer. De afholdt hemmelige messer, uddelte katolsk litteratur og diskuterede religion med studenter, hoffolk og udenlandske købmænd. Missionens ledere vidste godt, at de bevægede sig på farlig grund. Hvis de blev opdaget, kunne hele foretagendet bryde sammen.
Samtidig voksede mistanken hos myndighederne. Christian IV modtog efterretninger om, at jesuitter havde sneget sig ind i riget. I sommeren 1623 skrev kongen til sin kansler om rygter om fem jesuitter, der var kommet til Danmark med penge og forbindelser til potentielle tilhængere. Allerede da begyndte overvågningen.

I efteråret og vinteren blev situationen stadig mere anspændt. Weisweiler følte sig overvåget og skrev bekymrede breve til sine forbindelser. Rygterne om pavens udsendinge blev mere udbredte, og i Malmø voksede mistroen mod den velhavende købmand. Samtidig var hans hjem fortsat centrum for den katolske virksomhed. Her opbevarede missionærerne kalke, messeudstyr, bøger og breve, som dokumenterede deres planer.

Vendepunktet kom i januar 1624. Christian IV besluttede at slå til. Den 17. januar blev Weisweiler lokket til Malmøhus, mens kongelige kommissærer gennemførte en omfattende husundersøgelse i hans bolig. Resultatet blev katastrofalt for missionen. Man fandt messeudstyr, katolske skrifter, hemmelige breve og dokumenter, som afslørede forbindelserne mellem de udenlandske missionærer og deres støtter i Danmark. En jesuit, Matthæus Colen, befandt sig på stedet og blev også arresteret.

Opdagelsen skabte stor opsigt. For myndighederne var det beviset på, at paven faktisk forsøgte at opbygge en underjordisk mission i riget. For katolikkerne var det begyndelsen på katastrofen.

Mange troede, at Weisweiler ville blive dømt for sin religion. Det blev han imidlertid ikke. Under retssagen rettede anklagemyndigheden fokus mod helt andre forhold. Han blev sigtet for dokumentfalsk, økonomiske bedragerier og tyveri. Samtidig blev han anklaget for blodskam på grund af et påstået forhold til tjenestepigen Else Jacobsdatter og hendes søster.

Retssagen blev lang og kompliceret. De forskellige domstole gennemgik gældsbreve, lånedokumenter og vidneudsagn. Der blev fundet dokumenter, som efter rettens opfattelse var manipulerede. Flere skyldbreve var usædvanligt udført, nogle med blanke områder, hvor tekst senere kunne tilføjes. Vidner hævdede, at deres underskrifter var blevet misbrugt eller brugt på tvivlsom vis.

Blodskamsanklagen viste sig derimod at være svag. Bytinget fandt ikke beviser for, at Weisweiler havde haft seksuelt forhold til de to søstre. På dette punkt blev han frikendt. Selv om anklagen vakte opsigt, førte den altså ikke til nogen domfældelse.

Langt mere alvorligt blev det, da retten begyndte at undersøge genstande fundet i hans hus. Her dukkede guldringe, guldkæder, sølvkander og andre kostbare effekter op. Flere af genstandene blev genkendt af adelige og borgere, som hævdede at have mistet dem tidligere. Nogle våbenskjolde og ejermærker var efter rettens opfattelse blevet skrabet bort og erstattet med Weisweilers egne mærker. Forklaringerne om pantsætning, fremmede ejere og bortrejste købmænd blev af dommerne vurderet som utroværdige.

Den katolske mission forsøgte febrilsk at redde ham. Breve blev sendt til Bruxelles og Rom. Den spanske infantinde Isabella skrev endda til Christian IV og anmodede om barmhjertighed. Katolske diplomater betragtede Weisweiler som en mand, der blev forfulgt på grund af troen. Men Christian IV afviste indblandingen. Kongens svar var klart: sagen handlede ikke om religion, men om tyveri og kriminalitet.

Til sidst faldt dommen. Else Jacobsdatter blev dømt til døden ved halshugning. Arnold Weisweiler blev dømt til hængning. Den 12. maj 1624 gav kongen ordre til, at dommen skulle fuldbyrdes. Kort efter blev straffen eksekveret i Malmø. Først blev Else henrettet. Derefter blev Weisweiler hængt.

For de danske myndigheder var sagen afsluttet. For de katolske missionærer var den begyndelsen på et nederlag, som kom til at præge hele deres arbejde i Norden. Flere udenlandske katolikker forlod landet. Hoffolk mistede deres stillinger. Nye love mod jesuitter og katolske præster blev udstedt. Den mission, som Rom havde håbet ville blive begyndelsen på katolicismens genkomst i Danmark, var brudt sammen.

Eftertiden har diskuteret, om Weisweiler blev offer for et justitsmord. De katolske kilder fremstillede ham næsten som en martyr. De mente, at anklagerne blot var et påskud til at fjerne

den vigtigste støtte for missionen. Men gennemgangen af domsbøgerne viser også, at retten faktisk behandlede anklagerne om økonomiske forbrydelser indgående, og at domfældelsen i samtiden blev begrundet med dokumentfalsk og tyveri snarere end med religion. Derfor er spørgsmålet stadig åbent for historisk debat.

Uanset hvordan man vurderer sagen, står én ting klart: Da Arnold Weisweiler døde på galgen i 1624, forsvandt den vigtigste støtteperson for den katolske mission i Danmark. Med hans fald knustes drømmen om en hurtig genkatolicering af riget, og Christian IVs Danmark trådte ind i en periode med endnu skarpere afstandtagen til den romersk-katolske kirke.

Juni.

Paa denne Tid holdtes Mønstring i Christianstad over de Rytttere, som Adelen i Skaane skulde stille.

17. I Ysted blev Oluf Koefod beskikket til Borgmester.

[70]

Juli.

2. I Kjøbenhavn.

3. Til Prædiken paa Slottet, hvor Kongen ogsaa var. Kejserens Sendebud Anton Gynther Greve af Oldenburg og Hertug Christian af Brunsvig vare ogsaa tilstede.

4. Hørte jeg Prædiken paa Slottet. Til Middag hos Kongen.

August.

Paa Hofdale. 29. Hørte jeg en ung Student Lavrits Hansen prædike. Han var en Søn af min Præst ved min Sognekirke Brønnested, og han prædikede meget godt. Men ikke længe efter døde denne fortræffelige Yngling i Lund i sin blomstrende Alder. — Thomas Nold og hans Hustru vare i Besøg hos mig, ligeledes Fru Mette Ottesdatter.

September.

19. Til Hans Barnekovs Bryllup i Malmø med Jomfru Lisebeth Bilde, Klaus Bildes Datter.

I denne Maaned opbrændte min By Husie tilligemed Stedets Kirke.

Oktober.

15. I Lund i kgl. Kommission for Peder Galt, som blev indført i noget af Lage Urnes Gods.

November.

Paa denne Tid var Kongen i Norge ved Sølvminerne.

December.

20. Vendte jeg tilbage til Slottet, efterat jeg i syv Uger havde været fraværende i forskjellige Forretninger.

Aar 1625.

Januar.

Helligtrekongersdag blev min Foged paa Hofdale, Anders Sørensen, dræbt paa Hjemvejen fra Kirken af en Stimand.

7. I Lunde Kapitel til Ægteskabssager.

[71]

I denne Maaned døde Anders Sinclair, af Fødsel en Skotte, Medlem af Rigens Raad og Lensmand paa Bornholm.

Februar.

6. Paa Kronborg Slot til Jørgen Urnes Datters Daab. Hun blev kaldet Elline Urne. Vi vare følgende Faddere: Kgl. Majestæt, den engelske Konges Sendebud Rubbert Armstruther, Otte Marsvin, Axel Urne og jeg[1]).

7. Var det en stærk og usædvanlig Storm, som nedstyrtede Taarnet paa S. Nicolai Kirke (i Kjøbenhavn) og Taarnet paa Malmøhus. Samtidig var Havet i en usædvanlig Bevægelse og steg over sine Bredder.

Marts.

21.—23. Offentlige Bededage. Paa den førstnævnte Dag var jeg i Byens Kirke, hvor Biskoppen prædikede.

6. Paa denne Dag blev jeg født 1566. O Herre, du som hidindtil har skjænket mig Livet, bevaret mig fra forskjellige Farer og forundt mig en sund Sjæl i et sundt Legeme, gjør endnu imod mig efter din store Barmhjertighed og led mig ved dit Ord, at jeg i den Tid, som endnu er mig forundt, maa føre mit Liv i Kjærlighed til dig, ja leve og dø i dig. Amen!

I denne Maaned døde i Landskrone Jens Evertsen, Stadens Borgmester, en bedaget og velhavende Mand, men daarlig gift[2]).

April.

12. Hans Majestæt Kong Christian IV.'s Fødselsdag 1577.

13. Paa Rosendal med Gabriel Kruse i en kgl. Kommission angaaende et Mageskifte mellem Kongen og Anders Bilde.

14. Paa Tommerup. Ove Gjeddes Barn blev døbt. Tillige havde Jakob Gabrielsen Bryllup med Jomfru Sidsel Gjedde.

Maj.

8. I Malmø til M. Hans Ravns Datters Bryllup. Hr. Biskoppen prædikede.

[1]) Sammenlign Kong Christians Dagbog for Aaret 1625 i Nyerups Magazin for Reiseiagttagelser IV, 514. I Grubbes haandskr. Dagbog skrives den engelske Gesandts Navn: Ansclouff, hvilket jeg har rettet.

[2]) En Datter af Jens Evertsen var gift med den bekjendte Boghandler M. Hans Aalborg i Kjøbenhavn.

[72]

Juni.

22. Var jeg paa Hofdale, hvor jeg havde Besøg af Thomas Nold og Hustru, Ove Gjedde og Hustru, og Otte Marsvin.

23. Var jeg i Vinslev hos Otte Marsvin.

Juli.

6. Til Fæstensøl i Fadder Madsens Hus mellem hans Datter og Byfoged Oluf Dal.

August.

27. Jakob Michelsen, Borgmester i Kjøbenhavn, og hans Hustru Anne Mortensdatter vare nogle Dage hos mig paa Torup formedelst Pesten, som grasserede i Kjøbenhavn.

September.

2. I Lund til Fru Sofie Ulfstands Begravelse. Paa Grund af Pesten blev hendes Lig nedsat i Barsebæk Kirke.

I Landskrone til Malte Juuls Bryllup.

11. Sammesteds til Ejler Holks Bryllup.

Oktober.

1. Kom jeg til Hofdale. 2. „Blev Jon i Magleby dræbt, som laa i Mordsti for min Foged, Anders Sørensen paa Hofdale, og skjød ham skjelmsvis ihjel paa hans Kirkevej Helligtrekongers

Dag. Og efterdi han vilde ikke godvillig give sig, men skjød nogle Gange og værgede sig det bedste han kunde, blev han ihjelskudt og af Landsdommeren dømt til at ligge paa sit Værk".

November.

22. Vendte jeg tilbage til Slottet efter min langvarige Fraværelse paa Grund af Pesten, som rasede i Malmø.

December.

I denne Maaned døde Eske Brok. Han var den sidste Mand af Slægten, der altsaa sluttede med dette Aar.

[73]

Aar 1626.

Januar.

Paa denne Tid var jeg paa Magelø hos Thomas Nold og Margrete Gjedde.

30. I Lund, hvor jeg Aften havde Besøg af Christoffer Ulfeldt, Henrik Gyldenstjerne og Kaptejn-Major Diderich Witmer, „som siden i Kolding blev af Kgl. Majestæt gjort til Skjelm, og hans Værge hannem fratagen".

Februar.

I denne Maaned var jeg hele Tiden paa Slottet.

April.

3. Paa Hjulerød med Knud Grubbe i en kgl. Kommission mellem Knud Gabrielsen (Akeleje) og hans Børn.

4. I Kapitlet forat stifte Forlig mellem Bispen og M. Torben.

5. I Lund til den skaanske Adels Landemode (conventus).

Maj.

I denne Maaned laa min kjære Datter syg. Jeg besøgte hende ledsaget af Dr. Foss.

21. Et stærk Uvejr med en stor Mængde store Hagel.

Juni.

26. I Kapitlet til Ægteskabssager.

I denne Maaned havde Povl Ramel Bryllup med Jakob Ulfeldts Datter.

Juli.

17. I Landskrone i en kgl. Kommission mellem Knud Grubbe og Klavs Urne.

18. I Landskrone til den skaanske Adels Landemode.

August.

14.—15. Paa Sinclairsholm med Knud Grubbe og Otte Marsvin i en kgl. Kommission mellem Kirsten Kaas og hendes Børn.

17. Stod det blodige Slag ved Lutter mellem de kejserlige og Kongen af Danmark.

18. Paa Hofdale. Min Foged, Erik Nielsen, havde Bryllup, ligeledes Niels Rasmussen.

[74]

September.

17. I Kjøbenhavn til Jørgen Kruses Bryllup.

Oktober.

18. I Lund til Dr. Fosses lille Søns Daab. Jeg stod Fadder.

19. I Kjøbenhavn til Hans Urne Knudsens Begravelse. Han var en Søn af min Søster Merrethe.

20. Paa Rosendal i en kgl. Kommission med Gabriel Kruse.

November.

19. I Lund til Hofmesterinde Beate Hvitfeldts Jordefærd.

December.

30. I Kjøbenhavn til Axel Urne Knudsens Jordefærd.

Aar 1627.

18. I Ysted til Jomfru Karine Bildes Begravelse. — I denne Maaned var jeg med Knud Grubbe i kgl. Kommission i Laugholm, Halmstad og paa Varbjerg Slot til Mønstring af Besætningen paa disse Steder. I denne Maaned døde Hertugen af Weimar, som var Kongen af Danmarks Generalissimus mod de kejserlige i Schlesien. Ligeledes Mansfeld, som døde oprejst staaende paa Soldatervis paa sin Rejse til Venedig.

Februar.

5. Vendte jeg tilbage til Slottet fra min besværlige Rejse i Halland.

6. I Kjøbenhavn til Aften hos Kgl. Majestæt. Jeg frembar min underdanigste Undskyldning for, at jeg paa Grund af min efter kgl. Befaling foretagne Rejse til Halland ikke havde kunnet møde i Odense paa den Dag, hvortil min naadigste Konge havde indkaldt mig ved sit egenhændige Brev. Da jeg erfarede, at Kongen havde isinde at sætte mig ind i Rigsraadet, frabad jeg mig underdanigst denne Ære, og Kongen tog, af Hensyn til min Svagelighed i min fremrykkede Alder, Undskyldningen for gode Varer. For denne Forskaanelse, der sætter mig istand til at tilbringe mine sidste Dage i Rolighed, kan jeg ikke noksom takke Vorherre og min Konge. I denne Maaned blev Hans Lindenov, Just Høeg og Frands Rantzov udnævnte til Rigsraader i Odense.

[75]

10. Blev i Kjøbenhavn kgl. Sekretær Ove Høeg beskikket til kgl. Rentemester.

April.

10. I Lund til Landemode. Bispen prædikede over Joh. 10 om Nøglemagten.

11. Blev Mette Grubbe Jakobsdatter begravet i Helsingborg.

Maj.

30. I Kjøbenhavn til Fru Margrete Gjeddes (Thomas Nolds Hustrus) Begravelse. Hun havde været min Datter fra hendes tidligste Alder i Moders Sted. Hendes Sjæl hvile i evig Fred.

Juni.

I denne Maaned tog jeg, efter Fru Margrete Gjeddes Død, min Datter Else hjem til mig, og 14. d. M. kom vi til Torup; Jochum Beck fulgte ogsaa med mig.

17. Hørte vi Prædikenen i Bare. Paa denne Dag faldt jeg af Banvare ned af Broen foran Gaarden i Torup Sø, men min Gud frelste mig paa vidunderlig Maade af den overhængende Livsfare. O Herre, hvorledes skal jeg betale dig? Et sønderbrudt Hjærte og en ydmyg Aand vil du ikke forsmaa.

August.

I denne Maaned var jeg paa Sinclairsholm og Hofdale.

12. Vendte jeg tilbage til Torup.

13. Besøgte Bispen tillige med M. Axel og deres Hustruer samt nogle andre mig paa Torup.

September.

Adelens Mønstring i Helsingborg. Paa denne Tid blev Holsten og Jylland besat af de kejserlige.

Oktober.

2.

3.

4. Almindelige Bede- og Fastedage.

November.

4. I Landskrone til Jomfru Anne Hvitfeldt Henriksdatters Begravelse.

Paa denne Tid vare de svenske Sendebud, Hr. Karl Banner, Henrik Rosch og Dr. Jonas Bato hos Kongen.

[76]

24. Døde i Malmø Stadens Borgmester, Christen Hansen, en brav og forstandig Mand, der har store Fortjenester af Byen.

December.

13. Kom Baron Nicolaus Kocktischi med sit Følge og Tjenerskab til Slottet.

Aar 1628.

Januar.

9. Paa Malmø Raadhus i Anledning af en Strid mellem Byens Øvrighed og Borgerskab.

10. I denne Nat rasede en meget stærk og usædvanlig Storm.

Februar.

15. I Lund, hvor jeg hørte Bispen prædikede over et Sted af Syrach om skadelige Uvejr og Storme.

Marts.

4. Kommissærerne Tage Thott Andersen, Gabriel Kruse, Ritmester Hem, Kaptejn Krell og Ingeniør Tossat spiste hos mig paa Slottet.

5. Var jeg hos Falk Lykke paa Bollerup til Middag; om Aftenen vendte jeg tilbage til Slottet i Anledning af Soldaterudskrivningen blandt Bønderne.

April.

18. Affsendte jeg min Staldmester Jacob v. Arnt med mine 18 Heste og Ryttere til Ysted.

Maj.

3. I Lund i en kgl. Kommission forat dømme i en Trætte mellem Henrik Gyldenstjerne og Hercules, Morits Podebusks Tjener.

4. Sejlede Kongen fra Kjøbenhavn med to Skibe, Hummeren og den store Pram, uvist hvor hen. — I denne Maaned opholdt sig i nogle Dage paa Slottet hos Baron Kocktischi følgende: Oberst Kallehouff, Oberstlieutenant Andreas Kocktischi og nogle andre, og der blev drukket svært.

[77]

I samme Maaned havde jeg til Gjæst hos mig paa Slottet den store Greve af Spini, Oberst over de store Tropper, tilligemed alle hans Kaptejner.

Juni.

14. Paa Tinget i Lund afsagde jeg Dom i Sagen mellem H. Gyldenstjerne og Hercules.

Juli.

3. Paa Malmøs Torv blev 3 af Greven af Spinis Soldater arqvebuserede.

4. Drog Greven af Spini med sine Soldater fra Malmø over til Kjøbenhavn.

I denne Maaned spiste jeg til Middag paa Marckigaard hos Otte Skeel med Kommissærerne Tage Thott Ottesen og Niels Krag. Til Aften i Ysted.

23. I Ysted paa Raadhuset.

24. I Lund paa Raadhuset.

I denne Maaned kom Ritmester Christoffer Dannenberg og Ritmester Silouff med deres trende Kompagnier Ryttere til Malmø.

August.

22. Kom Kongen til Kjøbenhavn med den udvalgte Prinds og Hertug Friderich af Pommern. Paa denne Søtur mistede Mogens Seefsted en Arm.

23. Blev Kongens Barn døbt paa Slottet. Den svenske Konges Sendebud, Peder Sparre, stod Fadder. Blandt de indbudne Gjæster vare Greven af Sollens (sic), Rhingreven, Oberst Carpesan, Oberst Dreseller.

24. I Kjøbenhavn til Thomas Nolds og Iver Krabbes Bryllup.

25. Tog Baron Kocktischi Affsked fra mig og drog med sit Følge til Kjøbenhavn.

September.

8. I Ysted til min Søsters, Else Grubbes, Begravelse. Bispen prædikede over et Vers af den 73de Psalme.

Oktober.

6. Paa Beltebjerg med Henrik Hvitfeldt i en kgl. Kommission i Anledning af Knud Grubbes Indførelse i Gaarden Beltebjerg med tilliggende Gods.

7. I Lund til Jørgen Belovs Begravelse.

[78]

November.

13. Paa Malmø Raadhus tog jeg Affsked fra Borgmestrene og Raadmændene.

14. Hørte jeg en Prædiken paa Slottet. Efter Middag overleverede jeg Slottet med Nøglerne dertil til Sivert Urne, efterat jeg havde været Slotsherre der i 26½ Aar. Derpaa sagde jeg Farvel til ham og til Slottet og begav mig i Guds Navn til mit eget og til min Gaard Torup. Malmø Slot blev derpaa Residens for vor udvalgte Prinds Christian V.

15. I Lund til Karine Gyldenstjernes, Tage Thott Ottesens Hustrues, Begravelse.

December.

3. Kom Prindsen, Danmarks og Norges udvalgte Konge, først til Malmøhus. Gud give Lykke dertil.

4. Var jeg til Aften hos Prindsen. Og denne Nat var den første, jeg laa i Byen, skjønt jeg i 26½ Aar havde været dens Lensmand.

5. Var Prindsen paa Torup med hele sit Følge og 23 Heste.

I denne Maaned var jeg i Lund til Tage Thotts Datters, Jens Bildes Hustrues, Begravelse.

Aar 1629.

Januar.

15. Kom jeg til min Mødrenegaard Hofdale.

I denne Maaned døde Lage Urne i den største Fattigdom, efter i rigt Maal at have prøvet Lykkens Ugunst. Han blev begravet den 16de i Lund.

Februar.

1. Hørte jeg Prædiken i Mælby og var hos Præsten Hr. Niels til Middag.

2. Paa denne Tid holdtes der et Møde paa Rigernes Grændse mellem den danske og den svenske Konge. Hin overnattede i Drenholm, denne i Ulfsbæk. De mødtes i Munkerød.

Marts.

22. I Ingelstad i en kgl. Kommission med Falk Lykke og Palle Urne angaaende Skiftet mellem Joachim Bülows Børn.

[79]

April.

26. I Højby ved Udvælgelsen af Knud Sten til denne Menigheds Præst.

Maj.

1. Havde jeg til Middag hos mig paa Torup Hr. Johan Sparre til Bolmerød, som er Medlem af Sveriges Riges Raad, og Sivert Urne.

Juni.

18. Havde jeg paa Torup Besøg af Thomas Nold, Jochum Beck og Frederik Budde fra Øsel med hans Hustru Fru Karine Ugerup.

I denne Maaned døde Evert Dichmand, Borgmester i Malmø.

Juli.

19. Stod i Malmø Jochum Becks Bryllup med min elskede eneste Datter Else Grubbe. Den udvalgte Prinds var tilstede. Biskoppen, Dr. Mads, prædikede over Tobias's Giftermaal med Sara. Gud give Velsignelse dertil.

20. Vendte jeg tilbage til mit Hjem. O gid jeg kunde udgyde mit Hjerte i Tak til min Gud og værdelig prise hans Navn, at han i sin Naade har ladet mig opleve min elskede Datters Bryllupsdag. Paa Grund af min Svaghed kunde jeg ikke ledsage min Svigersøn til Bosieholm og være tilstede ved min elskede Datterlils Hjemførelse.

I denne Maaned døde den højtberømte og lærde Dr. Caspar Bartholin, en Mand af en vidunderlig Begavelse.

August.

23. Stod i Malmø Tønne Friises Bryllup med Jomfru Lene Barnekov.

26.—28. Var Prindsen til Jagt paa Klogerup. Sammesteds døde Knud Pedersen Laxmand.

September.

Natten mellem 24. og 25. brændte Kronborg Slot.

Oktober.

Døde Ove Barnekov og Sten Bilde.

December.

18. Kom jeg til Bosieholm og besøgte for første Gang min Svigersøn og min elskede Datterlil.

[80]

23. Kom jeg til Hofdale, mit længe savnede Mødrehjem.

24. Kom min Datterlil med Jochum Beck og Jomfru Riborrig Arnfeld.

Aar 1630.

Januar.

I denne Maaned havde jeg Besøg af Jochum Beck og min Datterlil, ligeledes af Willich (Westhov) med hans Hustru og Præsten Hr. Niels fra Mælby. Paa Grund af min Svaghed nødtes jeg til at høre Prædikenen hjemme i Huset.

17. Hørte jeg en ung Student, Niels, Søn af min Præst i Brønnested, prædike. Efter sin Alder gjorde han det ganske godt.

Februar.

Denne Maaned tilbragte jeg paa Hofdale.

7. Stod min Fogeds, Willum Jensens, Jaord med Mette Gregersdatter. Tilstede var min Svigersøn Jochum Beck med min Datterlil, ligeledes Willich og hans Hustru, Præsten Hr. Niels i Mælby, Lavrits Pedersen, Ridefoged i Gjønge Herred, med sin Hustru og nogle andre.

I denne Maaned døde Korfits Rud og hans Søn næsten paa samme Tid.

Marts.

Denne Maaned tilbragte jeg paa Hofdale. Jeg havde samtidig Besøg af Jørgen Urne, Willich og Hr. Niels fra Mælby. — I denne Maaned døde min Stifmoder Fru Kirstine Lykke, som havde levet 45 Aar efter min Faders Død. Jeg elskede hende af Hjærtet, som om hun havde været min fødelige Moder. Hendes Sjæl hvile i evig Fred. Hun blev bisat i Næstved; men senere blev hendes Lig ført til vor Fædrenebegravelse i Kongsted Kirke.

April.

Her paa Hofdale havde jeg Besøg af Tage Thott og hans lille Søn; de overnattede her tilligemed Thomas Nold. Ligeledes havde jeg Besøg af Baltzer Stobæus, Apotheker i Lund, og af Jochim Dallborf, forhen Apotheker sammesteds.

[81]

Maj.

I hele denne Maaned var der i denne Egn stadige Regnskyl med usædvanlige og stærke Uvejr, indtil den 28de. Følgen heraf var, at Vandet steg i overordentlig Grad, og at der ingen Frugt blev i Haverne.

Juni.

22. Havde jeg Besøg af min trofaste Ven, den højærværdige Biskop Dr. Mads Jensen. I Følge med ham kom Hr. Niels fra Mælby. Jomfru Anne Matsdatter var her ogsaa og Svensteren Mats Pedersen.

Under Herredagene døde i Kjøbenhavn Rigens Kansler og Raad Jakob Ulfeldt, en Mand, der var berømt af mange Rejser og Statssendelser, og saare vel fortjent af sit Fædreland. — Under Herredagene havde Mogens Seefsted, Henrik Vind og Henrik Lindenov Bryllup i Kjøbenhavn.

Juli.

6. I Guds Navn rejste jeg fra Hofdale og overnattede paa Bosieholm.

7. Vendte jeg tilbage til Torup, men befandt mig ilde.

8. Velsignede Gud min Slægt med en ung Datter, som min Datter, Else Grubbe, fødte. Herrens Navn være evig velsignet, Amen!

August.

I den første Uge af denne Maaned sejlede Kongen med 26 Skibe til Hamburg.

22. Holdt Hans Barnekov Bryllup i Malmø med Jfr. Else Bülov. Jeg havde Besøg af Christoffer Ulfeldt, Hille Marsvin, Jørgen Kruse, Jytte Gyldenstjerne, Beate Bülov, Else Bülov og Tønne Friis.

23. Blev Jørgen Marsvins Lig nedsat i Malmø Kirke. Han var en Søn af Otte Marsvin og døde i Paris.

September.

5. Gik jeg til Alters i min Sognekirke, Baare. Herre min Gud, hvad kan jeg betale dig for, at du i din Naade har forbarmet dig over mig og bevaret mig til denne glædelige Dag og antaget mig som en Gjæst ved dit himmelske Bord, og vidunderlig har befriet mig fra utallige Farer og fra en elændig Død. O Herre, jeg bekjender min store Uværdighed, jeg fattige har intet, hvormed jeg kan betale dig. Et sønderknust og ydmygt Hjærte vil du Herre ikke foragte.

[82]

I Odense stod Gregers Krabbes og Jomfru Helvig Ruds Bryllup, ligeledes Christen Skeels og Jomfru Birgitte Ruds.

30. Spiste Tage Thott Ottesen og hans Søn Otte til Middag hos mig. Samme Dag døde Fadder Madsen, Borgmester i Malmø.

Oktober.

8. Døde Hans Barnekov paa Vidskøfle. 23. Blev han jordet i Lund.

November.

26. Døde paa Vindinge min kjære Søster Fru Karine Grubbe, Vilhelm Dresselbergs Efterleverske.

December.

30. Spiste Bispen til Middag hos mig. Og saaledes sluttede jeg dette Aar. Gud være evig lovet for, at han har bevaret mit Liv og mildnet min Svagelighed. O Herre, lad ogsaa alle mine Synder være skjulte og tilgivne af dig, Amen.

I denne Maaned døde Axel Rosenkrands til Glimminge, og Hans Krudmejer, Borger i Malmø; begge havde været heldige i Pengesager og haft Lykke med sig i disse jordiske Ting.

Aar 1631.

Januar.

6. Blev Axel Rosenkrands begravet i Ysted.

I denne Maaned døde min kjære Svoger Alexander Raab von Pappenheim.

Februar.

Havde jeg Besøg her paa Torup af Erik Krabbe, Landsdommer, Sivert Urne og Folraad, Prindsens Staldmester.

Marts.

1. Paa denne Dag led jeg af heftige Mavesmerter, men ved Hjælp af Diacassia med Manna lindredes Smerten.

2. Spiste Sivert Urne til Middag hos mig.

[83]

April.

17. Døbtes paa Malmø Slot Sivert Urnes Datter.

18. Havde jeg Tage Thott Ottesen, Knud Grubbe og Sidsel Gjedde til Middag hos mig.

Maj.

11. Mod Aften kom Thomas Nold til mig. — O jeg elendige og ulykkelige Fader, i denne Nat fik jeg det sørgelige Budskab om min elskede eneste Datters, Else Grubbes, Død. Hun døde i Barselseng tilligemed sin lille Søn Jakob Beck. O jeg højst ulykkelige, som, efter at have mistet min højtelskede Hustru, nu ogsaa maa savne min eneste, elskede Datter, min eneste Trøst i min svage og fremrykkede Alderdom. O Herre, foreen os, som du har afstilt, i din Evigheds trygge og salige Ro! Hendes Bisættelse fandt Sted den 25de i Lund, hvorpaa hendes Lig blev ført hid og den 26de nedsat tilligemed hendes nyfødte Søn Jakob Becks i Familiebegravelsen i Baare Kirke hos hendes Morfader og Mormoder samt hendes Moder og Tvillingsøster, Hilleborg Grubbe[1]). Med disse mine Ulykker og med min nu saa bedrøvelige Tilstand ender jeg Beretningen om mit ved Guds Naade hidtil førte Levnedsløb. O Herre, led hvad der er tilbage af mit Liv og det lidet, der er mig levnet i denne min Alderdom, saaledes at jeg maa leve og dø i dig, og foreen mig, naar det behager dig; med mine forudgangne kjære i det evige Livs salige Fred. Amen!

Med egen Haand har Sivert Grubbe senere tilføjet følgende:

Aar 1635 i Januar og hele Februar var Havet saaledes tillagt mellem Sjæland og Skaane, at man kunde gaa sikkert over, og den 16de Februar modtog jeg Breve fra Kjøbenhavn, som vare bragte over Isen derfra.

[1]) Man har trykt Biskop Mads Jensens Mindelsarts Ligprædiken over Fru Else Grubbe, Joachim Becks til Gladsaxe. Kbh. 1632.

Danske Magazin,

Fjerde Række.

Fjerde Binds andet Hefte.

IV.

Med Sivert Grubbes Billede.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Sivert Grubbes fædrene og mødrene Vaaben.

Foranstaaende Billede af Sivert Grubbe fandtes i sin Tid i Nationalgalleriet paa Frederiksborg og blev heldigvis reddet ved Slottets Brand, der ellers fortærede saa mange mærkelige og uerstattelige Billeder af fortjente danske Mænd. Portrættet savner Mærke eller Angivelse af Kunstneren, som har malet det. Maatte det imidlertid være tilladt at fremsætte en Formodning, saa kunde man maaske tænke paa Peiter Isachsen, en Broder til Historieskriveren Johan Isachsen Pontanus, saa meget mere som denne Maler, der virkede i den første Halvdel af Christian IV's Tid, med Berømmelse omtales i Grubbes Dagbog [1]).

Paa

[1]) Danske Mag., 4. R. II., 375. Sandvig, Collectanea til det danske Kunstnerlexikon, i Suhms Nye Saml. IV., 1, 80–1.

Med Sivert Grubbes Billede

Ved Holger Fr. Rørdam. Danske Magazin, Fjerde Række, Fjerde Binds andet Hefte, s. 99–102

[Foran siden: Portræt af Sivert Grubbe (kobberstik, ikke transskriberet); under billedet hans underskrift.]

[99]

IV. Med Sivert Grubbes Billede.

Ved Holger Fr. Rørdam.

[Våbenskjold med bogstaverne S: G: — billedtekst:] Sivert Grubbes fædrene og mødrene Vaaben.

Foranstaaende Billede af Sivert Grubbe fandtes i sin Tid i Nationalgalleriet paa Frederiksborg og blev heldigvis reddet ved Slottets Brand, der ellers fortærede saa mange mærkelige og uerstattelige Billeder af fortjente danske Mænd. Portrættet savner Mærke eller Angivelse af Kunstneren, som har malet det. Maatte det imidlertid være tilladt at fremsætte en Formodning, saa kunde man maaske tænke paa Peiter Isachsen, en Broder til Historieskriveren Johan Isachsen Pontanus, saa meget mere som denne Maler, der virkede i den første Halvdel af Christian IV's Tid, med Berømmelse omtales i Grubbes Dagbog[1]).

[1]) Danske Mag., 4. R. II., 375. Sandvig, Collectanea til det danske Kunstnerlexikon, i Suhms Nye Saml. IV., 1, 80—1.

[100]

Paa højre Side af Portrættet findes Sivert Grubbes foranstaaende fædrene og mødrene Vaaben afbildet; paa venstre Side læses følgende Indskrift:

HÆC MEA FATALI FACIES MIHI TEMPORE LVCTVS
PICTA, MEI IVSTI TEMPORE LVCTVS ERAT.
PICTA REFERT CANOS FACIES: MEA VITA DOLORES
SENTIT, ET ÆTATIS TRISTIA FATA MEÆ.
NAMQVE MEA PERIIT CHARA CVM CONIVGE, QVICQVID
MÌ CHARVM: CVM QVA[1]) VIVERE DVLCE FVIT.
Anno Dominj MDCXIII:
Ætatis meæ XLVII:
SIGWARDVS GRVBBIVS. H: F:
F: P: Q: C:

Non dolor est maior quam cum violentia Mortis
Vnanimj soluit corda ligata fide.

Portrættet er altsaa malet 1613, kort efter at Sivert Grubbe havde mistet sin Hustru, hvis Tab gik ham saa dybt til Hjærte, som det fremgaar af hans Dagbog, hvor de ovenstaaende tvende sidste Verselinier ogsaa findes indførte[2]).

Sluttelig meddeles nogle Breve til Sivert Grubbe, hvoriblandt det første indeholder et ganske karakteristisk Træk til Oplysning om, hvorledes Ægteskabet blandt den højere, Hoffet nærstaaende Adel afsluttedes i hine Dage.

1. Till Siguortt Grubbe, Joachim Bylow anrørendis.

Christianus 4.

Wiid, att oß elskelig Jochim Bylow, vor mand, tiener oc embitzmannd paa wore flotte Kroneborg och Fredrichsborgh, haffuer vnnderdanigst giffuett oß tillkiennde, att hanns sinnd effter

velbetennchte beraad med Gud oc sine slecht oc wenner er fallenn till høybarne furstindis voris elsk[e] kiere gemalß jomfru Elße Grubbe, oß elsk[e] jomfru Elße Grubbe, hennde att begiere sig vthj denn hellige echteschaffßstannd, oc therom med tilbørlig erbiedung skall haffue talet hennde till, oc hun det hennstillet till hinndes slegtes oc venners raad, vilge och samtøche, huorfor hannd vnnderdanigst har begieret hoeß dennem derudinnden voriß naadigst befordrinng. Oc effterdj forne Jochim Bylow vthj lanngsommelig tiid haffuer tiennt oß baade vdj vort hoff oc vdj annedre maade,

[1]) Paa Billedet selv staar ved en Fejl af Maleren: QVM.

[2]) Se foran, S. 38. Indskriften findes tidligere aftrykt hos P. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt belyst ved den chronologiske Samling paa Rosenborg Slot, Kbh. 1870, S. 25—26, men ikke med den ønskeligste Nøjagtighed, navnlig er Underskriften med Angivelsen af Aarstallet og Grubbes Alder forbigaaet.

[101]

oc sig saaledis forhollet, att wii for samme hanns tieniste ere hannem naadigst beuogenn oc gierne sehe vdj alle maade till det beste befordrit; och effterdj forne jomfru Elße Grubbe haffuer stillt synn vilge och samtycke till sinn slegt oc venners raad oc beuilning, oc thett oß siunes paa begge siider dennem emellom att kunde vere ligeligt: thaa haffue wii naadigst talett met forne jomfru Elße Grubis moder, morbroder oc flere hennbis slegt och venner, som dertill haffuer giffuit deris samtøche, saa fremt det annedre hennbis slegt oc venner vdj lige maade kunde befalle. Thaa effterdj du som hindes fødelig broder eft hinndes neste foruannt, bede wii dig oc naadigst begiere, atthu, oß till vilge och ere, dett om echteskabsstatt imellom forne Jochim Bylow och jomfru Elße Grubbe will lade [dig] befalle, och giffue dertill ditt samtøcke oc dig derom emod oß vnnderdanigst erklere. Wii wille naadigst formode och oß till forße, att forne Jochim Bylow emod forne jomfru Elße Grubbe vdj all tillbørligheb, oc emod dig oc annbre hennbis foruannter vdj all suogerlig hulheb saa skall sig forholle och befinde lade, att dett for hanns person skyldd icke skall dig eller annbre hinndes venner fortryde eller mißbehage. Du dig derfore derudinndenn godwillig vill lade befinndes. Thermet gør du oß till villge, befalenndis dig Gud. Kroneborg 9. Nouembris Anno 1604.

Skaanske Tegnelser III., 197.

Oversættelse til nutidigt dansk:

Til Sivert Grubbe angående Joachim Bylow. Christian IV.

Vid, at vor elskelige Jochum Bylow, vor mand, tjener og embedsmand på vore slotte Kronborg og Frederiksborg, underdanigst har givet os til kende, at hans sind efter velovervejet råd med Gud og sin slægt og venner er faldet på højbårne fyrstindes, vor elskelige kære gemals, jomfru Else Grubbe, vor elskelige jomfru Else Grubbe, at han begærer at træde i den hellige ægtestand med hende. Han har derom med tilbørlig ærbødighed talt til hende, og hun har henstillet det til sin

slægts og venners råd, vilje og samtykke, hvorfor han underdanigst har begæret vor nådigste befordring hos dem deri. Og eftersom nævnte Jochum Bylow i lang tid har tjent os både ved vort hof og på anden måde, og har opført sig således, at vi for denne hans tjeneste er ham nådigt bevogen og gerne ser ham på alle måder bedst befordret; og eftersom nævnte jomfru Else Grubbe har stillet sin vilje og sit samtykke til sin slægts og venners råd og bevilling, og det synes os på begge sider at kunne være dem imellem passende, har vi nådigst talt med nævnte jomfru Else Grubbes moder, morbroder og flere af hendes slægt og venner, som dertil har givet deres samtykke, såfremt resten af hendes slægt og venner på samme måde kan billige det.

Da du som hendes fødte broder er hendes nærmeste i slægten, beder og begærer vi dig nådigst, at du os til vilje og ære vil lade dig behage ægteskabet mellem nævnte Jochum Bylow og jomfru Else Grubbe, give dit samtykke dertil og underdanigst erklære dig derom over for os. Vi vil nådigst formode og forvisse os om, at nævnte Jochum Bylow over for nævnte jomfru Else Grubbe i al tilbørlighed og over for dig og andre af hendes slægtninge i al svogerlig hengivenhed vil forholde og vise sig således, at det for hans person ikke skal fortryde eller mishage dig eller andre af hendes venner. Du vil derfor villigt lade dig finde herudi. Dermed gør du os til vilje. Gud befalet. Kronborg, 9. november anno 1604.

2. Siguord Grubbe fich breff att paatage sig J. Elsebe Bylouß wergemaal paa skifftet.

C. 4tus. W. G. T. Wid, att effterfom med forderligste skall foretages skiffte och deeling effter affgangne fru Elße Grubbe Jochim Bylouß thill Engelsted, da bede wii dig och wille, attu retter din leiligheb effter att uere paa forsk: skiffte thill stede, och dig oß elskee Jomfru Elsebe Bylows wergemaall att paatage, imidler thid skiffted paastaaer, saauelsom och siden frembdelis bed forestaaer, efterdj hindis broder effter forordningen bed iche end nu kand antage, thill med vdj daglig hofftieniste forhindrett ehr, och attu flittig paa hindiß wegne indseende haffuer, att hinder j alle maader paa forsk: skiffte skeer och vederfaris huis billigtt och rett ehr, effterfom du agter att ville forsuare och uere bekienntt. Actum Haffniae den 29. Octobris. 1628.

Skaanske Tegnelser V, 337.

Oversættelse til nutidigt dansk:

Sivert Grubbe fik brev om at påtage sig jomfru Elsebe Bylows værgemål ved skiftet. Christian IV.

Vor gunst tilforn. Vid, at eftersom der snarest skal foretages skifte og deling efter afdøde fru Else Grubbe, Jochum Bylows til Engelsted, så beder vi dig og vil, at du retter dit forehavende efter at være til stede ved nævnte skifte og påtage dig vor elskelige jomfru Elsebe Bylows værgemål, mens skiftet står på og siden fremdeles, eftersom hendes broder ifølge forordningen endnu ikke kan påtage sig det og tillige er forhindret ved daglig hoftjeneste. Du skal flittigt have indseende på hendes vegne, så at hun på nævnte skifte i alle måder opnår, hvad der er billigt og ret, således som du agter at ville forsvare og stå ved. Givet i København den 29. oktober 1628.

[102]

3. Siguord Grubbe att leffuere Malmøhuß Lehn thill H. F. N. Prinßen.

C. 4tus. W. G. T. Wid, att wii aff faderlig beuogenhed haffuer beuilgitt den høybaarne første och herre, hertug Christian den fembte, woriß elskee kiere søn att maa bekomme wortt och cronenß flott Malmøhueß med deß vnderliggendiß lehne och ladegaarde thill Hanß K^{tt} hoffhaltingß fornødenhed. Thi bede wii dig och wille, attu retter din leiligheb effter nu strax forne Malmøhuß lehn med deß vnderliggendiß lehne och ladegaarde fra dig att leffuere och thill høygbemelte Hanß K^{tt}. Wii ere hellerß dig med kongelig gunst oc naade beuogen och naadigst med din tieniste well thilfredß. Actum Haffniae den 31. Octobr. anno 1628.

Skaanske Tegnelser V, 337—38.

Oversættelse til nutidigt dansk:

Sivert Grubbe skal overlevere Malmøhus len til Hans Kærlighed Prinsen. Christian IV.

Vor gunst tilforn. Vid, at vi af faderlig bevågenhed har bevilget den højbårne fyrste og herre, hertug Christian den femte, vor elskelige kære søn, at han må få vort og kronens slot Malmøhus med dets underliggende len og ladegårde til sin hofholdnings fornødenhed. Derfor beder vi dig og vil, at du straks retter dit forehavende efter fra dig at levere nævnte Malmøhus len med dets underliggende len og ladegårde til højstnævnte hans Kærlighed[1]). Vi er i øvrigt dig med kongelig gunst og nåde bevogen og nådigst vel tilfreds med din tjeneste. Givet i København den 31. oktober anno 1628.

[1]) Originalen har den forkortede titel „K^{tt}"; opløsningen „Kærlighed" (titel for prinsen) er translatorens gæt.

Personregister til Sivert Grubbes Dagbog

Danske Magazin, 4. række, II, s. 361–406 og IV, s. 4–83 og 99–102

Registeret er udtrukket maskinelt af teksten og derefter gennemgået og rettet. Tallene er sidetal i Danske Magazin, 4. række: s. 361–406 er bind II; s. 4–83 og 99–102 er bind IV. Stavevarianter er slået sammen (fx Gjøe/Gøje, Bylow/Bülov, Barnekow/Barnekov), og besiddelsesformer er normaliseret. "Passim" betyder, at navnet forekommer overalt. Registeret optager kun personer, der nævnes med fornavn og efternavn; personer, der kun omtales ved titel (fx "Kansleren", "Bispen") eller kun ved fornavn, er ikke med. Samme navn kan dække flere personer (fx Christian Friis, Tage Thott), og enkelte navne kan være forvekslinger, så registeret bør tjekkes mod teksten.

Fyrstelige personer

(Sidetal er fundet ved søgning på de mest almindelige former af navnene og kan være ufuldstændige.)

Christian IV (konge) — 14, 24, 48, 71, 99, 101–102, 361, 363, 365–367, 372, 382, 402
Christian V (prins, udvalgt konge) — 27, 69, 77–78, 385

Frederik II (konge) — 59, 365–366, 368, 370, 374, 376, 379–380, 382
Karl IX (hertug, konge af Sverige) — 29, 35, 48, 50, 52–54, 382–384, 387
Gustav Adolf (konge af Sverige) — 48, 50, 52, 366, 383
Rudolf II (kejser) — 375, 379, 381–382
Ulrik (hertug, kongens broder) — 7–8, 14, 16–17, 43, 45, 69, 388–389, 391, 395–396, 403
Hans (hertug, kongens broder) — 6, 8, 10, 14–15, 385, 388
Sigismund (konge af Polen/Sverige) — 35, 52, 383
Johan III (konge af Sverige) — 52

Personregister

A

Aagesen, Peder — 368
Aalborg, Hans — 60, 71, 375
Ach, Johan von (maler, Hans von Aachen) — 375
Ahlefeldt, Frederik — 10
Albretsen, Christen — 44
Andersen, Hans — 382
Arnfeld, Riborrig — 80
Asker, Peder — 11

B

Baad, Kjeld — 13, 389
Bagge, Oluf — 34, 36
Banner, Axel — 55, 61
Banner, Gustav — 383, 386
Banner, Karen — 13–16, 22–23, 28–29, 35
Banner, Karl — 75
Banner, Otte — 23
Barnekov, Christen — 10, 13, 25
Barnekov, Christian — 373, 376, 387
Barnekov, Hans — 67, 70, 81–82
Barnekov, Lene — 79
Barnekov, Ove — 79
Bartholin, Caspar — 79
Basbyrd, Erik — 12
Basse, Peder — 8, 34, 385, 388
Bato, Jonas — 75
Beck, Jakob — 16, 28, 62, 83, 368, 385
Beck, Jochum — 75, 79–80, 83
Beck, Sivert — 12, 15, 28, 65–67, 368, 370, 388

Belov, Henrik — 382
Belov, Jørgen — 77
Bertelsen, Peder — 25
Bertram, Frederik — 37
Beza, Theodor (teolog i Genève) — 370, 379
Bilde, Anders — 31, 34, 42, 46–47, 61–62, 67, 71
Bilde, Beate — 21
Bilde, Elisabeth — 15
Bilde, Eske — 11, 23, 25, 27–28, 30, 34, 58, 383, 388
Bilde, Hartvig — 6, 12
Bilde, Ingeborg — 14
Bilde, Jens — 78
Bilde, Karine — 74
Bilde, Klavs — 20, 70, 382
Bilde, Lisebeth — 70
Bilde, Sten — 67, 79, 373, 382
Bind, Niels — 12
Bing, Anders — 18, 382
Bjelke, Ture — 383, 386
Bjørnsdatter, Else — 367
Blome, Jørgen — 54
Brahe, Axel — 14, 384
Brahe, Else — 59
Brahe, Hans — 388
Brahe, Margrete — 48
Brahe, Mette — 18
Brahe, Mogens — 51
Brahe, Otte — 35, 42, 44, 68
Brahe, Otte Pedersen — 43
Brahe, Otte Stensen — 49
Brahe, Sofie — 18, 62
Brahe, Sten — 8, 30–31, 382
Brahe, Tyge — 21, 67, 381
Brahe, Tønne — 35
Brinck, Christoffer — 47
Brochmand, Jesper Rasmussen — 69
Brockenhus, Frederik — 13
Brockenhus, Jørgen — 13
Brok, Eske — 8, 23, 45, 72, 384, 388, 403
Brydske, Karl — 8, 388
Budde, Frederik — 79
Bülov, Adam — 29, 36–37

Bülov, Beate — 22, 81
Bülov, Else — 81
Bülov, Elsebe — 101
Bülov, Hans — 388–389, 391, 405
Bülov, Hans Christoffer — 29
Bülov, Hartvig — 29, 41
Bülov, Joachim — 11, 22, 29, 32–33, 37, 43, 78, 100–101, 385, 387–389, 397–398
Bülov, Margrete — 29
Bülov, Matthis — 388
Böemer, Joachim — 374
Børgesen, Peder — 50–51

C

Camphenius, Tycho — 27
Charisius, Jonas — 365, 375, 389
Chesnecopherus, Nicolaus — 52, 54
Christensen, Anders — 7, 371–372
Christian af Brunsvig — 70
Claudii, Laurentius — 375
Clausen, Jørgen — 383–384
Cortsen, Thomas — 66

D

Daa, Herluf — 11, 388–389
Daa, Hildeborg — 385
Dal, Oluf — 72
Dallborf, Joachim — 80
Dallin, Anders Bentsen — 6, 389
Dannenberg, Christoffer — 77
Dorothea, Elisabeth (kongens datter) — 68
Drenstjerna, Axel — 50, 54–55
Drenstjerna, Gabriel — 54–55
Dresselberg, Anders — 39, 374
Dresselberg, Erik — 382
Dresselberg, Mette — 5
Dresselberg, Peder — 382
Dresselberg, Vilhelm — 5, 13, 43, 61, 82
Due, Johan — 18
Duffue, Oluf — 55
Durham, Alexander — 389
Dybvad, Jørgen — 368

Dylling, Hans — 31
Dyre, Klavs — 13

E

Ebbesen, Laurits — 35
Erichsen, Mogens — 54
Erik af Mansfeld — 54
Eriksen, Christen — 63, 69
Eriksen, Erik — 386
Eriksen, Henrik — 56
Eriksen, Jørgen — 6
Eriksen, Otte — 54
Evertsen, Jens — 71

F

Falster, Henning — 393
Fasti, Palle — 18, 31
Fechtel, Jakob — 44
Fengler, Marcus — 396
Ferres, Thomas — 17
Fincke, Thomas — 33
Foss, Christen — 372
Franchenberger, Andreas — 369
Frandsen, Hans — 368
Frederik af Pommern — 77
Frederiksen, Christian — 393–395, 402
Freunts, Nicolaus de — 402
Friderich, Johan — 17, 29
Friis, Albert — 382
Friis, Berte — 386
Friis, Christian (kansler; navnet kan dække to personer (kansleren d. 1616 og hans yngre navnebror, kansler 1616–39)) — 9, 40, 45–47, 366, 382, 384–385
Friis, Elisabeth — 10
Friis, Hans — 49
Friis, Iver — 12, 388–389, 391
Friis, Johan — 366
Friis, Jørgen — 6, 22, 384
Friis, Laurits — 390
Friis, Palle — 44
Friis, Tønne — 67, 79, 81

G

Gabrielsen, Jakob — 71
Gabrielsen, Knud — 42, 63, 73
Gagge, Holger — 17
Galt, Peder — 70
Georg af Lyneborg — 36
Gjedde, Margrete — 24, 29, 43, 47, 49, 73, 75
Gjedde, Ove — 47, 65, 71–72
Gjedde, Sidsel — 71, 83
Glud, Hans — 30
Gregersdatter, Mette — 80
Grell, Jakob — 69
Grubbe, Agathe — 66
Grubbe, Anne — 39
Grubbe, Christian — 47
Grubbe, Ejler (Sivert Grubbes fader) — 35, 367–368
Grubbe, Else (Sivert Grubbes datter (og/eller moster)) — 19, 22, 77, 79, 81, 83, 101
Grubbe, Hildeborg (Sivert Grubbes første hustru) — 9, 14, 38–39, 83, 363, 385, 388
Grubbe, Jakob — 19
Grubbe, Jørgen — 25, 32
Grubbe, Karine — 82
Grubbe, Knud (Sivert Grubbes svigerfader) — 4–5, 10, 27, 30–31, 34, 63, 68, 73–74, 77, 83, 388
Grubbe, Laurits — 22, 54
Grubbe, Mette — 374
Grubbe, Mette Jakobsdatter — 75
Grubbe, Regitze — 20, 27, 68
Grubbe, Sidsel — 68
Grubbe, Sivert (dagbogens forfatter) — passim
Grynæus, Jakob — 370, 379
Gualter, Rudolf — 373
Gudmandsen, Anders — 384
Guldsmed, Hans — 368
Gundermann, Christoffer — 369
Gyldenstjerne, Axel — 14, 382, 403
Gyldenstjerne, Henrik — 49, 59, 73, 76
Gyldenstjerne, Jytte — 65, 81
Gyldenstjerne, Karine — 67, 78
Gyldenstjerne, Karl — 383
Gyldenstjerne, Knud Axelsen — 39, 389
Gyldenstjerne, Knud — 29, 405
Gyldenstjerne, Knud Henriksen — 39

Gyldenstjerne, Lene — 41
Gyldenstjerne, Mogens — 62
Gyldenstjerne, Niels — 383, 388
Gyldenstjerne, Peder — 382
Gyldenstjerne, Pernille — 65, 67, 385
Gyldenstjerne, Predbjørn — 14, 39, 45, 59, 384
Gyldenstjerne, Thale — 68
Gøje, Absalon — 382
Gøje, Christoffer — 63
Gøje, Falk — 43
Gøje, Helvig — 23
Gøje, Henning — 8, 389, 392, 399
Gøje, Henrik — 388
Gøje, Jesper — 49
Gøje, Mogens — 21, 25, 35, 385, 388

H

Haard, Oluf — 383–384
Hack, Oluf — 383
Haggius, Johannes — 369
Hammer, Anne — 38
Hammer, Christen — 24
Hammer, Niels — 24
Hans af Sønderborg — 385
Hans af Holsten — 6
Hansen, Christen — 20, 46, 57, 76
Hansen, Hans — 48
Hansen, Laurits — 70
Hardenberg, Erik — 383
Hardenberg, Margrete — 5, 34
Hardenberg, Mette (kansler Christian Friis' hustru (d. 1617)) — 35, 44, 47, 367
Hedvig af Lyneborg — 29
Hemmingsen, Niels (professor) — 4, 373, 381
Hintzen, Hans — 50, 56
Holk, Christen — 14, 34, 382, 384, 403
Holk, Ejler — 72
Holst, Hans — 29
Hondorf, Jørgen — 61–62
Horn, Gustav — 55–56
Horn, Klavs — 54–55
Hvid, Niels — 367–368

Hvitfeldt, Anne Henriksdatter — 75
Hvitfeldt, Arild — 6, 13–14, 29, 382
Hvitfeldt, Beate — 10, 42, 74
Hvitfeldt, Henrik — 34, 60, 77
Høeg, Jakob — 33
Høeg, Just — 74
Høeg, Mette — 403
Høeg, Ove — 75

I

Iversen, Peder — 7

J

Jakobsdatter, Elsebe — 69
Janovitz, Georg — 48
Jensen, Jon — 366
Jensen, Mads (biskop i Lund) — 44–45, 48, 58, 61, 81, 83
Jensen, Villum — 80
Jepsen, Villum — 17
Jernskjæg, Peder Iversen — 7
Johan Adolf af Holsten — 10, 385
Juel, Absalon — 382
Juel, Iver — 372–373, 382
Jul, Iver — 46
Jul, Jens — 46

K

Kaas, Erik — 373
Kaas, Jørgen — 389, 391
Kaas, Kirsten — 5, 73
Kaas, Niels — 16, 379, 381–382, 384
Karl af Sverig — 35, 48, 382
Kartzel, Jost — 384
Katholm, Rasmus — 368
Kill, Knud — 384
Knudsen, Bertel — 362
Knudsen, Hans — 34, 41
Knudsen, Mads — 7–8
Knudsen, Morten — 372
Kock, Oluf — 24
Kocktischi, Andreas — 76

Kocktischi, Nicolaus — 76
Koefod, Oluf — 69
Koen, Karen — 363
Krabbe, Erik — 82
Krabbe, Gregers — 82
Krabbe, Iver — 77
Krabbe, Tage — 19, 21, 24–25, 27–28, 30–34, 41, 45
Krag, Anders — 5, 393
Krag, Niels — 6–7, 12, 20, 25, 27, 77, 373
Krenger, Georg — 31
Krudmejer, Hans — 82
Kruse, Gabriel — 71, 74, 76
Kruse, Jørgen — 74, 81
Kruse, Laurits — 403
Køckerwitz, Alexander — 20

L

Lakej, Mogens — 403
Lange, Gunde — 11–12, 67
Lassen, Svend — 50
Lauritsen, Anders — 368
Laxmand, Knud Pedersen — 79
Laxmand, Povl — 5
Lectius, Jakob — 370
Leidebur, Jost — 63
Lejdebur, Jost — 16
Lindenov, Hans — 20, 26, 31, 38, 42, 49, 74, 396
Lindenov, Henrik — 81
Lindenov, Otte — 25, 30–31, 43, 50
Lindersen, Anders — 6
Linersen, Anders — 383
Lott, Hans — 54
Lunge, Jørgen — 46
Lunge, Karine — 63
Luntenkreuger, Hans — 54
Lykke, Falk — 76, 78
Lykke, Henrik — 8
Lykke, Jørgen — 367
Lyskander, Hans Christoffersen (M., bror til Klavs Lyskander) — 378–379
Lyskander, Klavs (digter og historiker) — 379

M

Madsdatter, Hille — 61
Madsen, Henning — 35
Madsen, Mogens — 13, 28, 34, 367
Madsen, Niels — 62
Madsen, Peder (biskop) — 367
Madsen, Povl — 368
Madsen, Sten — 39
Major, Johannes — 369
Maltesen, Sten — 8, 25, 30–31, 34–35
Mandirs, Hans — 63
Maria af Pfalz — 384
Mariager, Anders — 368
Marsvin, Helvig — 65
Marsvin, Herluf — 367
Marsvin, Hille — 16, 81
Marsvin, Jørgen — 81
Marsvin, Otte — 18, 40, 49, 59–61, 68, 71–73, 81
Matsdatter, Anne — 81
Matthæus, Johannes — 368
Melcke, Klavs — 29
Merttes, Inger — 65
Michelsen, Jakob — 58, 72
Mogensen, Jens — 6
Mogensen, Johan — 54–55
Mogensen, Klavs — 55
Mogensen, Mads — 367
Mortensdatter, Anne — 72
Mortensen, Povl — 34, 38, 60
Mule, Laurits — 12
Mund, Peder — 53
Mundt, Henrik — 402
Munk, Hans — 44
Munk, Kirsten (kongens senere hustru) — 44–45, 64
Munk, Peder — 18, 22, 382
Møller, Johannes — 369

N

Nielsen, Erik — 73
Nielsen, Oluf — 6
Nold, Christen Jakobsen — 68
Nold, Jakob — 45–46

Nold, Jakob Christensen — 45
Nold, Thomas — 42–43, 45, 60, 68, 70, 72–73, 75, 77, 79–80, 83

O

Olsen, Erik — 54
Olsen, Hans — 12, 397
Olsen, Jens — 53
Ottesdatter, Mette — 70
Ovitzov, Ejler — 382

P

Paaske, Niels — 372
Pappenheim, Alexander Raab von — 20, 27, 65, 82, 388
Paslich, Caspar — 384
Pedersen, Hans — 11
Pedersen, Laurits — 80
Pedersen, Mats — 81
Pedersen, Oluf — 12
Pens, Markus — 46, 389, 392, 394
Peucer, Caspar (læge og teolog) — 370
Plat, Adam — 372
Podebusk, Anne — 49
Podebusk, Henrik — 67
Podebusk, Klavs — 31, 45
Podeuel, Joachim — 59
Poll, Zacharias — 54
Pontanus, Johan Isachsen — 99
Pontus, Jakob — 54
Posse, Jørgen — 383
Prato, Hans de — 368

R

Ramel, Henrik — 10–11, 59, 384
Ramel, Margrete — 59
Ramel, Povl — 73
Rantzov, Breide — 6, 8–9, 18, 20, 22, 26, 29, 33–36, 39–40, 42, 46, 48, 382
Rantzov, Frands — 74
Rantzov, Gert — 24, 36, 46
Rantzov, Helvig — 24, 35
Rantzov, Henrik — 378
Rantzov, Lisebeth Sofie — 20

Rasmussen, Niels — 23, 73
Ravn, Hans — 71
Resen, Hans Povlsen — 41, 365
Ribbing, Erik — 386
Robkirck, Hans — 55
Rosch, Henrik — 75
Rosenkrands, Axel — 82
Rosenkrands, Birgitte — 16
Rosenkrands, Børge — 37, 39–40
Rosenkrands, Christoffer — 32
Rosenkrands, Holger — 32, 41, 365
Rosenkrands, Holger Jørgensen — 12
Rosenkrands, Jakob — 34, 54, 67, 383, 388
Rosenkrands, Jørgen — 382
Rosenkrands, Lisebeth — 38
Rosenkrands, Margrete — 34
Rosenkrands, Palle — 65
Rosenspar, Lisebeth Oluf — 44
Rosenspar, Oluf — 6, 23, 29, 65, 384
Rubbert, Jørgen — 21
Rud, Birgitte — 82
Rud, Helvig — 82
Rud, Korfits — 6, 8, 11, 20, 34, 80
Rødeskjæg, Oluf — 401
Rønning, Axel — 53, 383

S

Sadolin, Hans Jørgensen — 386
Sadolin, Jørgen Jensen — 386
Sagittarius, Johannes — 368
Sandbjerg, Ulrik — 34, 46
Sascerides, Johannes — 368
Schato, Andreas — 369
Seefeldt, Jakob — 382
Seefeldt, Jørgen — 68
Seefsted, Mogens — 77, 81
Simonsen, Hans — 6
Sinclair, Anders — 5, 21, 25, 46, 49, 61–62, 65, 71
Sinclair, Andreas — 385, 388
Skavbo, Klavs — 368
Skavbo, Laurits — 375

Skavbo, Laurits Klavsen — 375
Skeel, Albert — 6–7, 34, 46, 389, 394, 404
Skeel, Christen — 82, 382
Skeel, Ingeborg — 22–23
Skeel, Jørgen — 38–39, 46
Skeel, Mads — 393
Skeel, Otte — 77
Skjelderup, Niels — 66
Skovgaard, Jørgen — 37
Skram, Jørgen — 382
Skram, Mogens — 382
Skytte, Johan — 48, 54–55
Smidlin, Jakob Andreæ (teolog (Konkordieformlen)) — 369–370
Sofie, Anne (kongens datter) — 22
Sparre, Anne — 67
Sparre, Erik — 383, 386
Sparre, Gabriel — 14
Sparre, Jens — 6, 25, 42, 46, 65, 388
Sparre, Johan — 55, 59, 79
Sparre, Laurits — 55
Sparre, Peder — 77
Sparre, Sidsel — 30–31
Speigel, Jørgen — 367
Staffensdatter, Margrete — 19
Sten, Knud — 79
Stephanus, Henrik — 370
Sthen, Hans — 13
Stisen, Oluf — 46, 367
Stobæus, Baltzer — 80
Strabbius, Caspar — 369
Sture, Karl — 383
Sturm, Johan — 370
Sukkerbager, Margrete — 25
Svabe, Jørgen — 30
Svabe, Mogens — 21, 40, 42
Svendsen, Morten — 21
Sørensen, Anders — 70, 72
Sørensen, Peder — 14, 368

T

Tanche, Laurentius — 368
Tanche, Laurits — 367, 372
Teel, Villum — 394
Teuffelt, Christoffer von — 379–380
Thomas af Kempen — 363
Thomesen, Christen — 61
Thomesen, Jens — 64
Thott, Else — 38
Thott, Karine — 24, 47
Thott, Margrete — 47–48
Thott, Tage Ottesen — 24, 37, 65, 77–78, 82–83
Thott, Tage — 27, 35, 39, 42–43, 47, 49, 60, 62, 67, 78, 80
Thott, Tage Andersen — 33, 76
Tormy, Johannes — 17
Trolle, Børge — 22, 387–389, 391, 400
Trolle, Elisabeth — 14, 34
Trolle, Jakob — 6, 382, 402–404
Tyde, Thomas — 44
Tyllesen, Johan — 52

U

Ugerup, Axel — 64
Ugerup, Karine — 79
Ugerup, Marine — 21
Ugerup, Ove — 64
Uldenborg, Joachim — 9
Ulfeldt, Christoffer — 21, 27, 30–31, 39, 42, 44, 47, 49, 59, 73, 81
Ulfeldt, Frands Jakobsen — 63
Ulfeldt, Frederik — 368
Ulfeldt, Jakob — 25, 34, 40, 73, 81, 373, 376, 393
Ulfeldt, Karl — 19
Ulfeldt, Knud — 393
Ulfeldt, Korfits — 388
Ulfeldt, Mogens — 8, 28, 34–36, 45, 389, 393
Ulfstand, Axel — 67
Ulfstand, Gregers Truidsen — 13
Ulfstand, Hans — 64
Ulfstand, Mette (Knud Grubbes hustru) — 9, 13, 388
Ulfstand, Sofie — 72
Ulfstand, Thale — 36
Ulrik af Holsten — 391

Ulrik af Meklenborg — 8, 16
Urne, Axel — 59, 61, 71
Urne, Axel Knudsen — 74
Urne, Christoffer — 41
Urne, Ejler — 42, 65
Urne, Elline — 71
Urne, Erik — 67, 388, 394, 397
Urne, Hans — 45
Urne, Hans Knudsen — 74
Urne, Jørgen — 71, 80, 389
Urne, Klavs — 63, 73
Urne, Knud — 64, 374
Urne, Lage — 13, 42, 68, 70, 78
Urne, Palle — 78
Urne, Sivert — 78–79, 82–83
Urup, Anders — 368

V

Valkendorf, Christoffer — 5, 382, 384, 388
Valkendorf, Henning — 49
Valstrup, Henning — 6, 8, 11, 20, 389, 397
Venusin, Jon Jakobsen (digter og historiograf) — 26–27, 363, 375, 385, 406
Vibe, Michel — 58
Vielle, Peder — 389
Viffert, Korfits — 382
Vind, Henrik — 81
Vulff, Henrik — 35

W

Wesenbecius, Joachim — 369
Willemsen, Johan — 64
Willougbye, Villum — 17
Winsheim, Vitus — 368
Winstrup, Peder Jensen — 367
Witmer, Diderich — 73
Wittorp, Barbara — 40
Wojer, Johannes — 47
Wolfan, Margrete — 29

Z

Zipzerode, Christoffer von — 387